

LOUTCHANSKY

Ο ΟΡΓΑΝΟΠΤΙΚΤΗΣ (ΕΥΛΟ)

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Η' — 1934
ΤΥΧΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 15 ΜΑΪΟΥ 1934

ΤΕΥΧΟΣ 178

ΑΣΤΡΑΙΑ

(Προανάκρουσμα)

Στὸν ΑΡΙΣΤΟ ΒΛΕΤΑΡΔΗ

(Χορὸς Πνεμάτων)

Α' Πνέμα.

— Τ' ἄτελα εἴμαστ' ἐμεῖς τὰ Πνέματα,
ποῦ ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς,
γυρνοῦμε σὰν ἀλήθεια καὶ σὰν ψέματα,
σὲ μιᾶς ἀμφίβολης τὸ φῶς αὐγῆς,
τῆς γῆς ποῦ μοιάζει καὶ δὲν εἶναι,
τῆς γῆς ποῦ, λαχταρώντας, κλαῖμε, — ὦ θρῆνε!

Β' Πνέμα.

— Γιατὶ ἀπ' τῆ γῆς κρατάει ἡ φύτρα μας
καὶ νὰ γυρίσουμε σ' αὐτή,
σεβάσμια μάννα, πλάστρα μήτρα μας,
μᾶς φλέγ' ἢ δίψα, σάμπως μιὰ ἀρετή,
ἀπὸ τῆ ζῆση μας τὴν περασμένη,
ποῦ ἀπείραχτη ἀπ' τὸ θάνατο μᾶς μένει.

Γ' Πνέμα
(γυναῖκιο).

— Τὰ σχήματά μας πρὶν λυθοῦν τ' ἀνθρώπινα,
τὸν πόθο τοῦ χωριοῦ μου ἐγώ,
σὰν τὸ νερὸ τῆς βρύσης, νοιώθω, πῶπινα,
νὰ τρέχη μέσα μου δάκρυο γοργό·
μιὰ καρυδιὰ τὴν ἴσκιωνε, θυμᾶμαι,
γυρμένη στὸ σταμνὶ μου ἐκεῖ σὰ νᾶμαι.

Δ' Πνέμα

— Νᾶταν στὸν κάμπο ἀκόμ' ἀπ' τὰ χαράματα
νὰ σκάβω ἐγώ τ' αὐλάκια τὰ μουντά,
καινούρια κι ἄς μὲ τσάκιζαν γεράματα,

στοὺς παλιούς ἀφεντάδες μου κοντά,
φτωχούς στὴ δόση, στέρφους στὴ συμπόνια,
παιδιά νὰ βλέπω γύρω μου κι' ἀγγόνια.

Τὸ Πν. τοῦ Δούκα. — Ν' ἀκούω ἐγὼ τὴ λαύρ' αὐτὴν ἀπόκαμα :
στῆς Ἀνοιξης τὰ βράδια τὰ τριανταφυλλιά,
κορίτσια νὰ διαβαίνουν χρυσοπλόκαμα,
καί, πεταλοῦδες διψασμένες, τὰ φιλιὰ,
στὰ χεῖλη τους νὰ φτερουγοῦνε,
νὰ κάθονται, νὰ τὰ τρυγοῦν καί νὰ μεθοῦνε.

Τὸ Πνέμα τοῦ
Πιέτρο Πάλμα. — Ἄλι! Τὸν πόνο μου εἶπες τὸν ἀκοίμητο,
ἐδῶ, οἱ αἰῶνες ποὺ μετροῦν μὲ τὴ στιγμή!
Τ' ἄφταχτο πιά τ' ὠραῖο, μὴν πεθύμει το,
ἃ θές νὰ σοῦ μερώσουν οἱ καημοί.
Δυὸ χεῖλη, κάπου φιλημένα,
ἀτέλειωτος μοῦ γίναν θάνατος ἐμένα.

Τὸ Πν. τοῦ Δούκα. — Μιλεῖς σάμπως ὁ θάνατος νὰ νοιάζῃ σε!
Β' Πνέμα. — Κι ὡς νάτανε γιὰ σὲ παντοτεινός!
Γ' Πνέμα. — Πιέτρο, ἡ ἀγάπη σου μὴ δὲν ξανάζησε ;
Δ' Πνέμα. — Τί κι ἂν ξοπίσω της θὰ πᾶς στερνός ;
Α' Πνέμα. — Τῶν φανταμάτων λές ὁ αἰθέρας πῶς φαντάζει,
ἀπ' τὰ μηνύματά της σάν τραντάζῃ!

Τὸ Πν. τοῦ Πάλμα. — Χέ χέ! Ἡ εἶδή μας μόνο φάσιμο ἄλλαξε
στῆς αἰωνιότητος τὸν ἀργαλειό,
μὰ σὶ ἄσαρκό μας εἶναι καταστάλαξε,
σάν ἀπὸ φίλτρο τὸ φαρμάκι τὸ παλιό!
Δίκιο μας ὥστε, κι ἃ βολεῖ, νὰ ποῦμε,
πῶς ὄντας ἴσκιοι, ὡς ἄνθρωποι φτονοῦμε.

Τὰ Πνέματα (μαζύ). — Ἄ! ὦ!
Τὸ Πν. τοῦ Δούκα. — Φιλόσοφος, βλέπω,, μᾶς στήθηκες,
γιατί, στοῦ Μιραντόλου τὸν καιρό,
στὴν Ἰταλία, κακὰ ψυχρὰ γεννήθηκες,
τοιχομουντζουρωτῆς νὰ σὲ χαρῶ!
Μὰ τ' ἦσουν πρὶν ; Κανεῖς δὲν τὴ θυμάται
μιὰ ἀνόμαστ' ὑπαρξῆ, στὴ λήθη ποὺ κοιμάται!

Τὸ Πν. τοῦ Πάλμα. — Ἐνῶ ἀπ' τὸ φῶς φέγγ' ἡ δική σου πιότερο!
Φακίρης στὸ Πεντζάπ, ἀπὸ λαγνεῖα, νωρίς,
πεθαίνεις; καί πιό, ὄλο στὸ χειρότερο,
γκρεμνᾶς καί πέφτεις ὄσο ζῆς καί ξαναζῆς,

ὡς πῶφταξες, στερνὸ κατάντιο,
νὰ λάμπης μαστρωπὸς μέσ' στὸ Βυζάντιο!

Τὸ Πν. τοῦ Δούκα. — Παλιόσκυλο!
Τὸ Πν. τοῦ Πάλμα. — Πόρτας φανάρι κόκκινο!
(Κάνουνε νὰ πιαστοῦν. Τὸ Α' Πνέμα μπαίνει στὴ μέση.)

Τὸ Α' Πν. — Δυὸ λόγια ἀκοῦστε μου, παρακαλῶ,
καί λεύτερ' εἶστε νὰ γενῆτε κόσκινο·
φέρσιμο ἀνθρώπου ἃ νοσταλγήσατε τρελλό,
ντυθῆτε σάρκα, βγάλτε νύχια, καί στὰ χέρια,
σὲ κοκκαλόδετες γροθιές, σφίχτε μαχαίρια.
(Τὰ δύο Πνέματα ἀποτραβιοῦνται χολιασμένα.)

Τὸ Α' Πνέμα
(ἐξακολουθεῖ). Πῶς θὰ καθώσατε στὸ τέλος φρόνιμα,
σίγουρος ἤμουν· ὅμως μιὰ ἀλλαγὴ
δὲ θᾶταν ἄσκημη γιὰ μᾶς: ἀνώνυμα,
καθὼς ὅταν ξαναγεννιούμαστε στὴ γῆ,
καί δίχως θύμηση ζωῆς καμμία,
τῶν ἴσκιων νὰ χαιρώμαστε τὴν κοινωνία.

Τὸ Β' Πνέμα. — ὦ εἰσὺ! τὸ πιὸ σοφὸ μέσα στὰ Πνέματα,
ἀλήθεια λές κι ἄμποτες νᾶταν βολετό,
νὰ λυτρωθοῦμε ἀπ' τὰ πλανέματα
μιᾶς ζήσης, πῶχει Θεό της τ' ἄθλιο τὸ Ἐγὼ!
Μὰ πόσο ξόφρεν' ἡ ψυχὴ εἶναι ποὺ θελήσῃ
παλιούς καημούς στὴ νέα ζωὴ νὰ ξαναζήσῃ!

Τὸ Α' Πνέμα — Ἀρίθμητοι κι' ἃ σὲ προσμένουν θάνατοι,
(σοφὸς ἐγὼ, κάτι τρελλὸ θὰ πῶ),
τὴ Μοῖρα, ποὺ σὲ ζῆ, στὰ ρόδα πλάνα τη,
καί στὴν ἀγάπη λέγε σ' ἀγαπῶ·
κι ὡς τὴ Μορφιά ἀγκαλιάσης μὲ περφάνια,
φλόγες ἃς βρέξουν πάνω σου τὰ οὐράνια! . .

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

NATURE - MORTE

Ίδου ένα είδος ζωγραφικής που δεν έχει καμιά υπόληψη στην Ελλάδα: η «νεκρή φύση», όπως μεταφράζουν, κατά λέξη, το αμετάφραστο «nature-morte», ή τα «έπιτραπέζια», όπως τα είπε κάποτε, αν δεν κάνω λάθος, ο κ. Άλ. Φιλαδελφεύς. Σε όλες τουλάχιστον τις τελευταίες εκθέσεις, που έτυχε να επισκεφθώ, όπως και στις παλαιότερες, μολονότι δεν έλειψαν απ' αυτές και αξιόλογες νατϋρ-μόρτ, οι περισσότερες έμειναν απούλητες. Δεν είναι είδος που έχει πέραση. Και όμως το είδος αυτό τιμήθηκε από τους μεγαλύτερους δασκάλους της ζωγραφικής όλων των εποχών και όλων των σχολών, και στα μουσεία και τις πινακοθηκές όλου του κόσμου υπάρχουν πραγματικά αριστουργήματα του είδους, όπως τα περίφημα έργα του Σαρδέν, του Γιάν Βέννιξ, του Άλεξάντρ Αντριάνσεν, του Τσαίηζ και πολλών Ολλανδών και Φλαμανδών ζωγράφων του ΙΣΤ' και ΙΖ' αιώνα. Και, από τους νεώτερους, των Ματίς, Σεζάν, Πικασσό κλπ. Δεν υπάρχει σχεδόν μεγάλος ζωγράφος που να μην έχει δοκιμάσει την τέχνη του στο είδος αυτό και που να μην έβαλε στην εκτέλεσή του την ίδια αγάπη που έβαλε και στα άλλα του έργα, τοπεία, προσωπογραφίες, σκηνές της ζωής. Με άλλα λόγια δηλαδή, η «νατϋρ-μόρτ» κάθε άλλο είναι παρά κατώτερο είδος. Και, από καθαρώς ζωγραφική άποψη, ίσως να είναι από τα σπουδαιότερα και δυσκολότερα. Θα μπορούσε μάλιστα να πη κανείς ότι από μια «νατϋρ-μόρτ» μπορούμε να βαθ-

μολογήσουμε κάποτε όχι μόνο τις τεχνικές ικανότητες ενός ζωγράφου, αλλά και τη συνθετική του δύναμη και τη χρωματική του αντίληψη και το γούστο του γενικώτερα.

Τό πράγμα δεν είναι καθόλου ανεξήγητο. Σε μια «νατϋρ-μόρτ» περιέχεται όλη ή τεχνική της ζωγραφικής. Άς πάρουμε ως παράδειγμα έναν πίνακα που παριστάνει φρούτα επάνω σ' ένα τραπέζι στρωμένο με τραπεζομάντηλο, όπου βρίσκεται μαζί ένα πιάτο, ένα μαχαίρι, ένα μετάλλιο άγγειο, μία καράφα με νερό ή ό,τι άλλο σχετικό μπορεί να μπη σε μια τέτοια σύνθεση. Πρώτα απ' όλα, ο ζωγράφος πρέπει να τα συνθέσει όλ' αυτά μ' ένα γούστο που θα δώσει την αρχική αξία του έργου. Έπειτα να τα σχεδιάσει με ακρίβεια. Έπειτα, ν' αποδώσει με το χρώμα τα πιο διαφορετικά πράγματα: Το χυμό των φρούτων κάτω από τη φλούδα τους, ώστε να μη φαίνονται σαν κερένια όμοιώματα. Τη μαλακότητα του υφάσματος στην όπτική αίσθηση της άφης. Τη σκληρότητα και τη λάμψη του μετάλλου. Την υγρότητα του νερού μέσα στο κρύσταλλο της καράφας. Και με το σύνολο—φωτισμό, χρώμα, σχέδιο, σύνθεση—να δώσει μια αίσθητική έντύπωση. Σας φαίνεται ότι κάθε ζωγράφος μπορεί να επιτύχει τέτοιο αποτέλεσμα; Και όμως ένας μέτριος ζωγράφος μπορεί να κάνει ένα καλό τοπείο, ενώ ποτέ ένας μέτριος ζωγράφος δεν μπορεί να κάνει ούτε μια απλώς υποφερτή «νατϋρ-μόρτ».

Με όλα αυτά, στην Ελλάδα σπά-

νιοι είναι οι άνθρωποι, που αποφασίζουν, σε μια έκθεση ζωγραφικής, ν' αγοράσουν μια σύνθεση φρούτων, ψαριών, πουλερικών ή άλλων «έπιτραπέζιων». Οι περισσότεροι έχουν την αντίληψη ότι αυτά τα θέματα είναι για ν' ανοίγουν απλώς την όρεξη και ότι ή θέση τους είναι στις τραπεζαρίες των σπιτιών και των ξενοδοχείων. Κάποτε, που είχα συστήσει σ' ένα φίλο ν' αγοράσει από κάποιον έκθεση μια έξαιρετικά καλή «νατϋρ-μόρτ», που θα είχε τη θέση της και μέσα σε πινακοθήκη, μου είπε με μια καταπληκτική άφέλεια:

— Και ποθ θέλεις να τη βάλω; Στην τραπεζαρία μου έχω αρκετές και δεν υπάρχει πιά θέση για άλλες. (Αυτές που είχε ήταν χρωμοτυπίες της άράδας.)

— Να τη βάλεις στο σαλόνι σου, του είπα, ή στο γραφείο σου.

Με κοίταξε καλά, για να βεβαιωθεί αν άστειεύομαι.

— Τι λές, άδερφέ; μου είπε. Άστα, τους θα βάλω στο σαλόνι μου και φέτες καρπουζιών στο γραφείο μου; Δεν είσαι καλά.

Στη σύστασή μου δεν έβλεπε απλώς μιάν άταιρίαστη τοποθέτηση. Έβλεπε μιά καθαρή άπρέπεια.

Άλλά καταπληκτικώτερος ακόμα ήταν ένας άγνωστος μου, που έτυχε να τον συναντήσω πέρου σε μιά έκθεση. Αυτός, αφού χάζεψε αρκετά μπροστά σ' ένα πίνακα με μπαμπούνια, τραβήχτηκε άναστενάζοντας.

— Φάτε, μάτια, ψάρια—είπε δυνατά, για να δώσει δημοσιότητα στον πόνο του—και κοιλιά περίδρομο.

Ήτανε λυπημένος, όχι γιατί δεν μπορούσε ν' αγοράσει την εικόνα, αλλά γιατί δεν μπορούσε να φάη τα ψάρια. Και είμαι βέβαιος ότι, αν του έδιναν να έκλέξη μεταξύ του έργου του ζωγράφου και ενός βούρλου πραγ-

ματικών μπαμπουνιών, θα προτιμούσε τα πραγματικά.

Με τέτοια αντίληψη δεν είναι καθόλου παράξενο αν οι «νατϋρ-μόρτ» είναι το πιο περιφρονημένο είδος της ζωγραφικής στην Ελλάδα, και αν έργα, που άλλου θα γίνονταν άνάρπαστα, μένουν απούλητα.

— Δυσκολεύομαι και να χαρίσω ακόμα μιά νατϋρ-μόρτ. . . μου έλεγε κάποτε ένας φίλος μου ζωγράφος. Φοβούμαι μήπως παρεξηγηθώ.

Και είχε το λόγο του. Κάποτε είχε χαρίσει σ' ένα επίσημο πρόσωπο, που είχε υποχρεώσεις, ένα από τα καλύτερα και τα πιο άγαπημένα του έργα. Άλλά ήτανε μιά σύνθεση από διάφορα θαλασσινά. Και το επίσημο πρόσωπο δυσαρρεστήθηκε. Αντί να τον εύχαριστήσει, του είπε, με κατεβασμένα μούτρα:

— Ωχ, άδερφέ! Για κανένα φαγά με πήρες και μου τάστειλες αυτά; Άφισε που δεν τα βάζω στο στόμα μου τα θαλασσινά. Μου τάχουν άπαγορεύσει οι γιατροί. Και, επιτέλους, αν θέλω να πάρω θαλασσινά, τα παίρνω φρέσκα από την αγορά. Δεν έχω άνάγκη να τα πάρω ζωγραφιστά.

Ο ζωγράφος υποχρεώθηκε ν' ανταλλάξει το έργο του με κάποιο ρωμαντικό τοπείο, το χειρότερο που είχε στη συλλογή του. Και έτσι μόνο εξιλεώθηκε.

— Γιατί, λοιπόν, εξακολουθείς να ζωγραφίζεις νατϋρ-μόρτ; τον ρώτησα.

— Το κάνω για να δοκιμάζω τη δύναμή μου. . . μου είπε.

Κι' αυτό ακριβώς κάνουν και έκαναν πολλοί ζωγράφοι μεγαλύτεροι από τον άθηναίο συνάδελφό τους. Και τα έργα τους αυτά, που κανένας δε θα γύριζε να τα προσέξει στην Άθήνα, φυλάγονται μέσα στα μουσεία, ως αριστουργήματα μεταξύ αριστουργημάτων.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Ο ΕΞΩΜΟΤΗΣ

ΠΑΝΑΓΗΣ ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἡ ὥρα ἦταν ἐννιάμιση ὅταν ἡ τοπικὴ ἀμαξοστοιχία σταμάτησε μπρὸς στὸ νυσταγμένο σταθμὸ. Κανείς δὲν ὑποδέχτηκε τοὺς ἀραιοὺς ταξιδιώτες, πού χάθηκαν στὰ μισοσκότεινα δρομάκια τῆς πόλης σκυφτοὶ ἀπὸ τὸ βάρος τῶν βαλιτζῶν τους. Ὁ Σταθμάρχης ἔριξε μίαν ἀδιάφορη ματιά στὰ παλιὰ θλιβερά βαγόνια καὶ τὴν ἀσθματικὴ μηχανή, ἐνῶ οἱ ὑπάλληλοι ξεμπερδεύαν βιαστικὰ τὶς τελευταῖες μανουῖβρες. Ὅλοι βιαζόντανε νὰ πᾶνε στὰ σπίτια τους.

Ὁ νεαρὸς ταξιδιώτης ἔλπιζε πῶς θὰ εὕρισκε κανένα ἀμάξι γιὰ νὰ κυκλοφορήσει στὴν ἀγνωστὴ του πόλη. Μὰ ἡ πλατεῖα τοῦ σταθμοῦ ἦταν ἔρημη. Κάποιος περαστικὸς τὸν πληροφόρησε ὅτι τὸ ξενοδοχεῖο εἶναι «κατὰ κεί», χωρὶς νὰ προθυμοποιηθεῖ νὰ τὸν βοηθήσει θετικώτερα. Καὶ ὁ φίλος μας πήρε τὴ βαλιτζά του στὰ χέρια, καὶ βούτηξε ἀποφασιστικὰ στὴ λάσπη τῶν στενῶν δρόμων.

Ὁ οὐρανὸς ἦταν κατακάθαρος, ὅπως μόνο στὰ βουνὰ μπορεῖ νὰ εἶναι. Τὸ πλήθος τῶν ἀστεριῶν σκορπούσε στὸν ἀέρα μιά διάχυτη ἀνταύγεια πού ἔδινε στὶς γύρω κορυφές γραμμὲς καθαρῶτατες. Μιά εὐχάριστη εὐωδία ψύχρας, καμένης κλιματόβεργας καὶ ὑγρῆς γῆς πλανιόταν ἐπάνω ἀπὸ τὴ σιωπηλὴ πόλη.

Ἐπειτα ἀπὸ μερικὲς περιπλανήσεις, ὁ ταξιδιώτης ἔφτασε στὸ ξενοδοχεῖο, ὅπου τὸν ὑποδέχτηκαν σὰν οὐράνιο φαινόμενο. Παιὸς ταξιδεύει τέτοια μέρα; Τοῦδωσαν τὸ καλύτερο δωμάτιο καὶ τσακίστηκαν νὰ τοῦ φέρουν τὸ τσάι κομπλέ πού ζήτησε.

Ὅταν ὅμως ὁ θυρωρὸς τοῦ παρουσίασε τὸ ἀπαραίτητο «δελεῖο ἀφίξεως», ὁ νεαρὸς ἐσοῦρωσε τὰ φρύδια του. Ὁμολογοῦσε κι' αὐτὸς μέσα του πῶς οἱ φόβοι του ἦταν ἠλίθιοι. Ἦταν ἀδύνατο νὰ θυμόταν κανείς τ' ὄνομά του στὴν Τρίπολη, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ ἑκατὸν δώδεκα χρόνια. Καὶ μὲ κάποιον δισταγμὸ ὑπαγόρευε στὸ θυρωρὸ τὶς ἰδιότητές του:

— Παναγιώτης Μαυρόπουλος, τοῦ Βασιλείου, ἐτῶν εἰκοσιέξη, λογοτέχνης, κάτοικος Ἀθηνῶν. Ἦρθα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα...

— Σκοπὸς ταξιδιοῦ; ρώτησε ὁ θυρωρὸς. Ὁ ταξιδιώτης δὲν ἀπάντησε ἀμέσως. Κατάξε σκεπτικὸς πρὸς τὸ παράθυρο, χωρὶς τὰ μάτια του νὰ βλέπουν τίποτα. Ὑστερα, σήκωσε τοὺς ὤμους του μὲ δυσφορία.

— Σκοπὸς ταξιδιοῦ; Διάφορες ὑποθέσεις... Μελέτες...

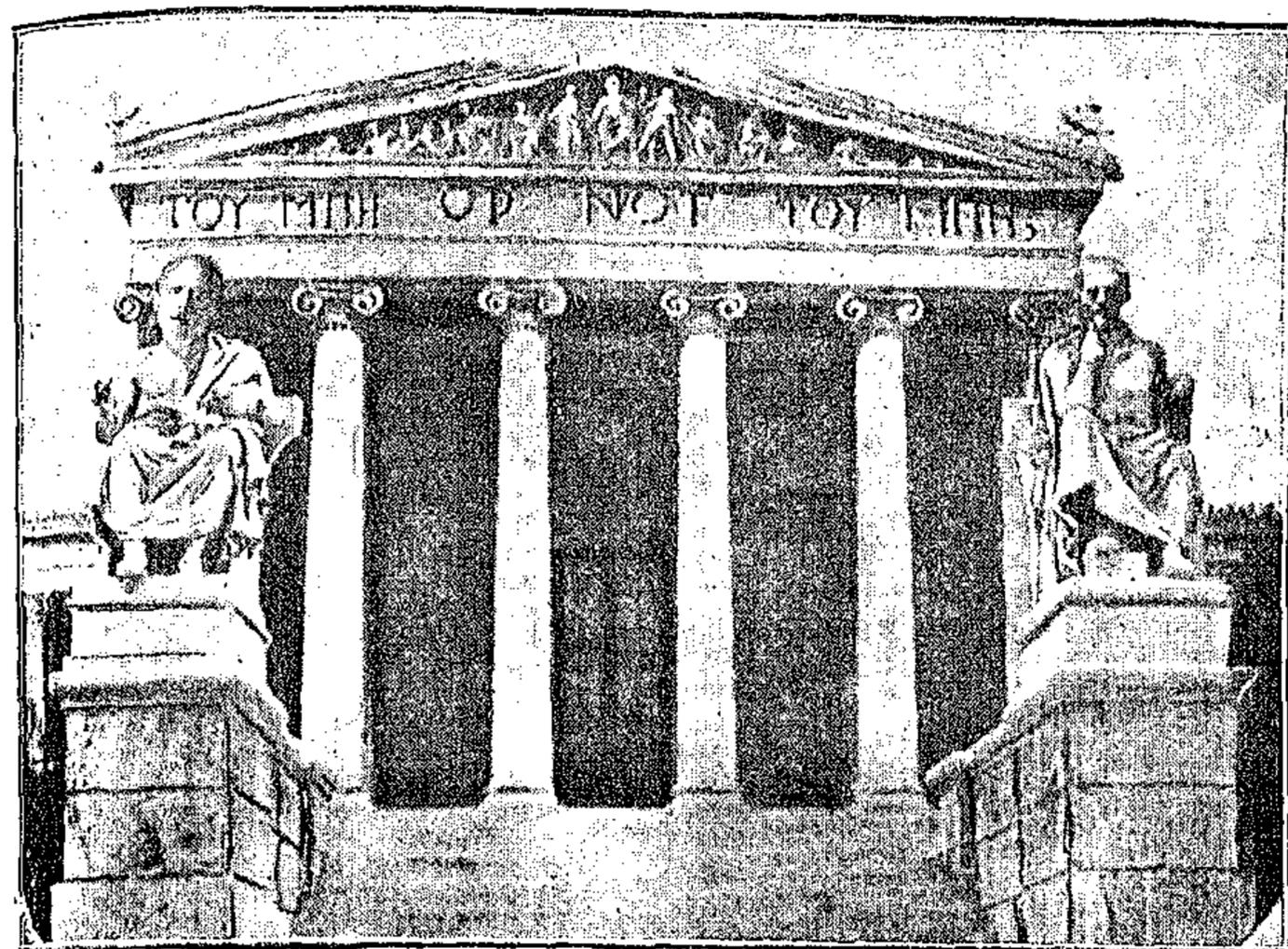
Ὁ θυρωρὸς ὑποκλίθηκε καὶ φεύγοντας ἐκλείσε τὴν πόρτα προσεχτικὰ. Καὶ ὁ νεαρὸς φιλόλογος ἀναστέναξε μὲ ἀνακούφιση.

Ἄνοιξε τὴ βαλιτζά του κι' ἄρχισε νὰ ταχτοποιεῖ τὰ πράγματά του στὴ ντουλάπα καὶ τὰ συρτάρια. Δὲν εἶχε φέρεи τίποτα τὸ περιττὸ. Ἐνα δεύτερο κοστοῦμι, λίγα ἀσπρόρουχα, καὶ βιβλία, πολλὰ βιβλία.

Τοποθέτησε συμμετρικὰ τοὺς τόμους ἐπάνω στὸ τραπέζι καὶ ἄρχισε νὰ ξεντώνεται γιὰ νὰ κοιμηθεῖ. Πρῶτοῦ πέσει στὸ κρεβάτι, ἄνοιξε τὸ παράθυρο καὶ ξαφνιασμένος εἶδε ὅτι ὁ οὐρανὸς ἦταν σκεπασμένος μὲ σύννεφα. Πού καὶ πού, καμιά νυφάδα στριφογύριζε μέσα στὸ ἀπόλυτο σκοτάδι. Κοίταξε τὸ ρολοῖ του. Κόντευαν μεσάνυχτα.

Πέφτοντας στὸ κρεβάτι πήρε ἀπὸ τὸ τραπέζι ἕνα βιβλίο. Ἦταν ἡ «Πολιορκία τῆς Τριπολιτσᾶς» τοῦ Ἀντρέα Χιώτη. Καὶ διαβάζοντας, μιά φορά ἀκόμα, τὶς σελίδες τῆς, ὁ Παναγιώτης Μαυρόπουλος συλλογίζετο τὴν ἱστορία τοῦ προπάππου του καὶ τὸ σκοπὸ τοῦ ταξιδιοῦ του στὴν Τρίπολη.

Ἡ ἱστορία τοῦ Παναγιῆ Μαυρόπουλου, κοτζάμπαση τῆς Βοστίτζας καὶ ὄμηρου στὴν Τρίπολη τὴν ἀνοιχτὴ τοῦ 1821, δὲν ἦταν ἀγνωστὴ στοὺς ἀπογόνους του. Στὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογενείας ὑπῆρχαν ἀρκετὰ δοκουμέντα, καὶ ἡ παράδοση — ἡ οἰκογενειακὴ παράδοση — δικαιολογοῦσε τὴν προδοσία του μὲ διάφορα ἐπιχειρήματα. Μὰ ὅλ' αὐτὰ ἦταν γνωστὰ μόνο στοὺς ἀπογόνους του, καὶ σ' ἕνα στενὸ κύκλο ἱστοριοδιφῶν. Ὅταν ὁ Ἀντρέας Χιώτης, μὲ τὴν «Πολιορκία τῆς Τριπολιτσᾶς», ξανάφερε στὴν ἐπικαιρότητα τὸ ξεχασμένο ζήτημα.

Σ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΟΙ Κκ. ΜΕΛΕΣ ΚΑΙ ΠΑΤΑΝΤΩΝΙΟΥ ΕΞΩ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Ἐκεῖνος πού σκανταλιστήκε περισσότερο μὲ τὸ ξαναζωντάνεμα τῆς παλιᾶς ἱστορίας, ἦταν ὁ δισέγγονος τοῦ βοστίτζανου κοτζάμπαση, Παναγιώτης Μαυρόπουλος κι' αὐτὸς, καὶ χαϊδευτικώτερα, Τάκης. Οὐτὲ αὐτὸς, οὐτὲ ἡ οἰκογενεία του εἶχαν τὴν αὐστηρὴ προγονολατρεῖα ὀρισμένων παλιῶν οἰκογενειῶν πού δὲν ξεχνοῦν τοὺς ἀπώτερους γεννητόρους τους, ἢ μερικῶν νέων φτασμένων πού, παρ' ὅλη τὴν καλὴ θέλησή τους, δὲ μποροῦν νὰ τοὺς θυμηθοῦν.

Οἱ Μαυρόπουλοι, ἄνθρωποι ἐγωῖστές καὶ δραστήριοι, ἐφάρμοζαν τὸ Ναπολεόντειο: «Ἡ ἱστορία τῆς οἰκογενείας μου ἀρχίζει ἀπὸ μένα». Γι' αὐτὸ, ἡ προδοσία τοῦ προγόνου τους δὲν ἔριχνε καμμιὰ ὑποπτικὰ στὴν οἰκογενειακὴ τους ἱστορία. Ἡ ντροπὴ μόνο ἀπὸ τὶς κακὲς πράξεις τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων γεννιέται. Μὰ ὁ ἄντρας πού ἔχει δημόσια ζωή, ὅσο δὴποτε κακὴ καὶ ἀνήθικη, δὲ χάνει τίποτα ἀπὸ τὴν ἐκτίμησιν τῆς Κοινωνίας, ἂν ὄχι τῆς ἱστορίας. Παιὸς θὰ ντρεπόταν ποτέ, ἂν ἦταν ἀπόγονος τοῦ Θεμιστοκλή, τοῦ Πausanias, ἐστὼ καὶ τοῦ Ἐφιάλη; Οἱ ἐνδοξότερες οἰκογενεῖες τῆς Γαλλίας δὲν πῆγαν σὴ Γκομπλέντς; Ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ δὲν

ἐτραγούδησε τὶς παρθένας τοῦ Βερντέν; Μήπως ὁ Μαρμόν δὲν εἶναι ἱστορικὸ πρόσωπο; Καὶ ὁ Θανάσης Βάγιας;

Μὰ ὁ νεώτερος ἱστορικὸς Ἀντρέας Χιώτης δὲν παραδεχόταν αὐτὴ τὴ θεωρία. Γι' αὐτὸν, ὁ προδότης εἶναι σκουλήκι τῆς γῆς, θαμένο ἀπὸ τὴν περ. φρόνηση τῶν συγχρόνων του καὶ τῆς Αἰωνιότητος. Στὸ βιβλίο του μάλιστα, μεταχειρίζεται μερικὲς φράσεις πολὺ αὐστηρῆς καὶ φιλολογικῆς, γιὰ νὰ καυτηριάσει τὴν πράξιν τοῦ Παναγιῆ Μαυρόπουλου.

Ἐννοεῖται ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία δὲν ἐστενοχώρησε διόλου τοὺς σύγχρονους Μαυροπουλαίους. Γιὰ λίγες μέρες μονάχα, μὲ τὸ ἐνδιαφέρον κεντημένο, ξέθαψαν ἀπὸ τὰ συρτάρια παλιὰ δοκουμέντα καὶ ἀπὸ τὸ χρονοντούλαπο σβυσμένες ἀναμνήσεις, καὶ συζητήσαν ἀναμετχέῦ τους τὴν ὑπόθεσιν ἀπὸ τὴ θεωρητικὴ ἀποψὴ τῆς. Καὶ κατόπι οὐτὲ τὴν ξανασυλλογίστηκαν.

Ὁ Τάκης ὅμως ἔκανε ἐξαίρεσιν σ' αὐτὸν τὸν κανόνα. Ἡ καθαρὰ ἀνθρώπινη ψυχρὸ σύνθεσίν του δὲν τὸν ἀφινε νὰ παραδεχτεῖ τὴν πολιτικὴν μόνο φύσιν τῆς πράξης τοῦ προπάππου του. Ἐνοιώθε ὑποσυνειδητὰ ὅτι ἕνας ἄνθρωπος δὲν ἀποστατεῖ μόνο

και μόνο από ένα ψυχρό πολιτικό ύπολο-
γισμό, μά ότι πρέπει να ζητηθούν στην έ-
νέργειά του αυτή και άλλοι διάφοροι πα-
ράγοντες, πιά λεπτοί, πιά ψυχολογικοί,
πιά ανθρώπινοι.

Στή συγκεκριμένη περίπτωση, ή ιστορία
της πολιτοκίας της Τριπολιτσάς δε χύνει
όσο φως πρέπει. Παρουσιάζει μόνο τον
δημο της Βοστίτσας, Μαυρόπουλο, να
προδίνει την ιερή υπόθεση της Έλευθερίας
και να γίνεται Τούρκος. Φοράει τη σεργέ-
τα του αγά και τριγυρνάει στους δρόμους
της πόλης, απειλώντας τους Χριστιανούς,
και τρέμοντας ύστερα, όταν προβλέπει τη
νίκη του Κολοκοτρώνη. Και γεννιέται ή
άπορία: Ο Μαυρόπουλος άπαρνήθηκε τη
θρησκευτική και φυλετική του πίστη μόνο
και μόνο για να ποντάρει στο καλύτερο,
κατά τη γνώμη του, χαρτί του πολιτικού
παιχνιδιού; Αν πιστέψουμε τους ιστορι-
κούς, ναι. Μά ο Τάκης Μαυρόπουλος είχε
μια ύποσυνείδητη δυσπιστία στις ξερες έρ-
μηνείες της Ιστορίας των άτόμων, που
φτιάχνουν την Ιστορία του συνόλου.

Οι σκέψεις αυτές δέν τον άφιναν, και σι-
γά-σιγά τό άληθινό παραμύθι του προγό-
νου του του έγινε έμμονη ιδέα. Ένοιω-
θε ότι ήταν γι' αυτόν κάποιος, άπροσδιό-
ριστο λίγο, καθήκον, τό ξεκαθάρισμα της
ύπόθεσης αυτής. Και δε μπορούσε να κα-
ταλάβει ότι, κατά βάθος, τό ενδιαφέρον του
ήταν φιλολογικό και τίποτ' άλλο. Τό ότι
αυτή ή υπόθεση συνδεόταν με την Ιστορία
της οικογένειάς του, ήταν ένας λόγος πα-
ραπάνω για να του είναι διπλά ενδιαφέ-
ρουσα.

Κι' έτσι, εκείνη την παραμονή των Χρι-
στουγέννων, ξεκίνησε μόνος του από την
Άθήνα για την Τρίπολη, με σκοπό να ξε-
καθαρίσει την παλιά Ιστορία. Τό πώς, ά-
κριβώς, δέν τό είχε καλοσκεφτεί.

Θάψαχνε βέβαια στα παλιά χειρόγρα-
φα της βιβλιοθήκης του «Πανός». Θά ρω-
τούσε ίσως μερικούς γεροντότερους, ή και
τούς τοπικούς έρασιτέχνες Ιστορικούς, που
ξέρουν, καμμιά φορά, άγνωστες λεπτομέ-
ρειες. Εκείνο όμως που θά τον βοηθούσε
ιδιαίτερα, ήταν ή διαίσθησή του. Ήθελε να
ζήσει λίγες μέρες στο περιβάλλον που γί-
νηκε ή μικρή τραγωδία, να ανασάνει τον
ίδιον άέρα, να γεμίσει τά μάτια του με τις
αυτές εικόνες. Κι' δλ' αυτά θά τον βοη-
θούσαν όχι ν' άποδείξει, μά να νοιώσει την
άλήθεια.

Αυτά συλλογιζόταν ό νεαρός λογοτέχ-
νης εξαπλωμένος στο κρεβάτι του τριπολι-
τσιώτικου ξενοδοχείου, με τό βιβλίο του
Χιώτη άνοιχτό στα γόνατά του, τη νύχτα
της παραμονής των Χριστουγέννων.

* * *

Τόν ξύπνησε ένα κρύο ρεύμα, και τότε
είδε πώς τό παράθυρο είχε μείνει άνοι-

χτό. Οι λευκές νιφάδες εξακολουθοῦ-
σαν να πέφτουν πυκνές, μέσα στο μαυρο
φόντο.

Θέλοντας να κλείσει τό άνοιχτό τζάμι,
άναψε τη μικρή λάμπα του κομοδίνου με
τό πράσινο άμπαζούρ. Και μέσα στο άδύ-
νατο φως της, είδε πώς δέν ήταν μόνος
στην κάμαρα.

Έμπρός στο μικρό τραπέζι ήταν καθι-
σμένο ένα περίεργο ύποκείμενο, βυθισμέ-
νο στο διάβασμα κάποιου βιβλίου. Οι
γραμμές του σώματός του δέν ήταν πολύ
θετικές, είχαν κάτι από τον κυματισμό
του φωτός των θερμών κάμπων. Ένα με-
γάλο σαρίκι σκέπαζε τό κεφάλι του, ενώ
τό κορμί του ήταν τυλιγμένο σ' ένα άντε-
ρι από πράσινο βελούδο γαρνιρισμένο
στο λαιμό και στα μανίκια με γούνα. Τά
πόδια του, μικρά και όριστοκρατικά, φο-
ρούσαν πασούμια με μύτες άνασηκωτές
άπό τσάχα κόκκινη.

Εκείνο όμως που έκανε έντύπωση στο
νεαρό φιλόλογο, ήταν τό χέρι και τό πρό-
σωπο του άναπάντεχου επισκέπτη του.
Τό χέρι του, λευκό, άριστοκρατικό, κρατού-
σε ένα μακρύ τσιμπούκι φιλντισένιο.

Όσο για τό πρόσωπο, που τό φως της
λάμπας τό χτυπούσε δυνατά, έδειχνε έναν
άντρα όχι επάνω από τριάντα χρονών,
πραγματικά ώραϊον, με μάτια γαλανά βα-
θυστόχαστα και χείλη σαρκώδη που τά
σκέπαζε ένα μικρό ξανθό μουστάκι.

Ο Τάκης, άρκετά σασιτισμένος, κοιτούσε
άμίλητος την όπτασία, ως πού, αυτή πρώ-
τη, σηκώνοντας τά μάτια της από τό βι-
βλίο, είπε με φωνή έλαφρά ειρωνική.

— Πολύ δυνατός αυτός ό κύριος Άν-
τρέας Χιώτης! Δέν ξέρει τί να πρωτοθαυ-
μάσει κανείς στο βιβλίο του, ή μάλλον δέν
μπορεί να καταλάβει τί είναι αυτό τό βι-
βλίο! Αν είναι μυθιστόρημα, ή Ιστορική
έργασία του είναι άξιοσημείωτη. Αν πάλι
είναι έργο Ιστορικό, ή μυθιστορηματική
φαντασία του είναι θαυμαστή.

Έμπρός σ' αυτό τό λεπτόν τρόπο της έκ-
φρασης, ό νεαρός λογοτέχνης συνήλθε λι-
γάκι. Βέβαια, του έκανε έντύπωση πώς
ένας τούρκος, και μάλιστα παλαιϊκός, είχε
τέτοια μόρφωση και τόσο όξύ πνεύμα.
Άλλά δε θέλησε να ξεκαθαρίσει αυτή την
άπορία κοντά στις τόσες άλλες. Άλλω-
στε, εκείνη τη στιγμή, ή ψυχική του κατά-
σταση ήταν τέτοια, ώστε να βρίσκει κά-
ποια δικαιολογία και για τά πιο άπίθανα
πράγματα.

— Τι διαβάζετε; είπε. Την «Πολιορκία
της Τριπολιτσάς»; Δέν είναι άσχημο
βιβλίο...

Ο παράξενος επισκέπτης χαμογέλασε.
— Ναι... είπε. Έχει κάποια ζωή μέσα
του. Έχει χρώμα, άφήγηση. Είναι ένα ώ-
ραίο Ιστορικό μυθιστόρημα...

Άπό τό άνοιχτό παράθυρο, μια ψυχρή
πνοή φύσηξε στην κάμαρα.

— Μου επιτρέπετε να κλείσω τό παρά-
θυρο; είπε ό Τάκης. Κάνει ψύχρα.

Ο άγνωστος δέν έφερε αντίρρηση και
ξαναβυθίστηκε στην άνάγνωση της «Πο-
λιορκίας». Μά ό Τάκης είχε μια άπορία:

— Δέ μου λέτε... είπε. Άπό πού μπή-
κατε; Άπό τό παράθυρο; Η πόρτα ήταν
κλειδωμένη.

Σήκωσε τά μάτια του πάνω από τό βι-
βλίο.

— Άπό πού μπήκα; Μά δε θυμάμαι. Αυ-
τό δέν έχει καμμιά σημασία για μένα...

Λέγοντας αυτά, σηκώθηκε από την καρέ-
κλα. Ήταν ψηλός, εύσωμος, και είχε μια
θετική έπιβλητικότητα.

— Άγαπητέ μου διαέγγονε, είπε, άπορώ
πώς τόση ώρα δε γνώρισες τον προπάππο
σου, τον Παναγή Μαυρόπουλο, τον άπο-
στάτη.

Ο Παναγής κάθησε στην άκρη του κρεβ-
βατιού και άναψε τό τσιμπούκι του.

— Παιδί μου, είπε, είσαι ό μόνος άπ' όλη
τη γονή μου που έννοιωσε τό δράμα μου,
και που ταραχτήκε ή ψυχή του μπρός
σ' αυτό.

»Σύγχρονοι και κατοπινοί μ' έκριναν
αύστηρα. Με είπαν δειλό, λιπόψυχο, προ-
δότη. Και όσοι δέν άπόδωσαν την άποστα-
σία μου στα πιο χαμηλά ένστικτα του άν-
θρώπου, τη δικαιολόγησαν με την προσπά-
θεια της άποτυχημένης πολιτικής μου. Όλοι
αυτοί έχουν πέσει έξω. Μόνο σύ, ίσως, διαί-
σθάνθηκες μια πτυχή της άλήθειας...

»Τότε, τό Μάρτη του 1821, ήμουν είκοσι
έξι χρονών, όσο και σύ σήμερα, τό Δεκέμ-
βριο του 1933. Ξαπλωνόταν έμπρός μου ή
Ζωή, δλόκληρη ή Ζωή, γελαστή, χαρούμε-
νη, γεμάτη ήδονές κι' έλπίδες.

»Ο πατέρας μου, ό γέρο Θάνος, πεθαίνον-
τας, μου άφησε την εύχή του, χίλια στρέμ-
ματα σταφίδες και πενήντα χιλιάδες τά-
λαρα κολλωνάτα στο κιοῦπι του κατωγιοῦ.
Και οι Βοστιτσάνοι με διάλεξαν κοτζάμπα-
ση στη θέση του.

»Σάν πέρασαν τά πρώτα χρόνια του
πένθους, παντρεύτηκα. Τό μεγάλο, τό έρη-
μο άρχοντικό, όπου τριγυρνούσα μόνος τις
θερμές νύχτες του καλοκαιριού, γεμίσε
χαρά και ζωή. Η γυναίκα μου, ή Έλένη,
ήταν τότε δεκαεφτά χρονών, όλο νιάτα,
όμορφή, άγάπη. Άπό παιδιά άγαπιόμαστε,
όπως μόνο εκείνο τον καιρό άγαπιόντανε
οι άνθρωποι...

»Εσείς οι σημερινοί, δε μπορείτε να
ξέρετε την εύτυχία ενός τέτοιου γάμου, με
την έρωτική ζωή που κάνετε. Για σας, ή
νόμιμη γυναίκα είναι τό τέλος της άτίθασ-
σης ήδονής, τό λιμάνι της γαλήνης ύστερ'
άπό τό πέλαγο των έρώτων. Μά έμεις πη-
γαίναμε στο υφικό κρεβάτι σχεδόν άγνοί.
Έγνωρίζαμε τον έρωτα με τη γυναίκα μας,
ή καλύτερα τον άνακαλύπταμε μαζί της...

«Κι' έτσι, πέρασε ένας χρόνος μεθυσιοῦ,
δώδεκα φεγγάρια γεμάτα μέλι γλυκό. Η-

μουν είκοσιπέντε χρονώ και ήταν δεκα-
εφτά.

»Όταν, οι πρώτες τρομάρες, οι πρώτες
λαχτάρες ήρθαν με τον καινούργιο χρόνο,
τό 1821...

»Όλοι έμείς, τότε, κοτζαμπάσηδες, λο-
γάδες, άρματωλοί, κλέφτες, κληρικοί, όλοι
οι άνώτεροι της ρωμισούνης, είμαστε μη-
μένοι στο μεγάλο μυστικό. Και περιμέναμε
την ώρα της Λευτεριάς, με έλπίδα μά και
με φόβο. Γιατί ό Τούρκος ήταν δυνατός,
και ή έκδίκησή του σκληρή.

»Μά που μπορούσε να κρατηθεί ό ένθου-
σιασμός που έκαιγε μέσα στα στήθη μας!
Τρέμαμε από την άνυπομονησία. Δέν ήταν
μόνο ό πόθος της ελεύθερης ζωής, τά Ιδα-
νικά της Ίδέας. Μά και σαν άτομα, θέλαμε
να παίξουμε στο μεγάλο δράμα της Έπα-
νάστασης ένα ρόλο λαμπρό, άνώτερο. Δέ
μας άρκοῦσε να όρίζουμε τά κεφάλια μας.
Τά θέλαμε και στεφανωμένα με δάφνη. Ο
Ναπολέον δέν είχε πεθάνει ακόμα, και ό
θρύλος του δε θά σβύσει ποτέ!

»Ημουν κι' εγώ, τότε, φιλόδοξος, ό πιο
φιλόδοξος άπ' όλους. Τόν λίθον βαλέτω ό
άναμάρτητος. Η Ιστορία της Έπανάστα-
σης έχει περισσότερους άδελφοσπαργα-
μούς από μάχες με Τούρκους. Ημουν κι'
εγώ φιλόδοξος...

»Όταν λοιπόν ήρθαν τά πρώτα μηνύμα-
τα από την Πόλη, από τη Βλαχιά, ή καρδιά
μου σπαρτάρησε μέσα στο στήθος. Ξεκρέ-
μασα με χέρια τρεμάμενα τό καρσοφύλι
μου, χάρειψα τις βαρείες πιστόλες μου,
δοκίμασα την κόψη του δαμασκιού σπα-
θιοῦ μου. Τά όνειρα φτερούγιζαν άκράτητα
μπρός στα μάτια μου. Η επανάσταση, ό
πόλεμος, ή μάχη, ή δόξα. Όλο τό μίσος
αίωνων σκλαβιάς ξεχύλισε από μέσα μου
σαν ποτάμι ύστερ' από βροχή. Και ώρκι-
στηκα να δώσω και τη ζωή μου στον άγώ-
να, και την περιουσία μου, και όλα, μά σα
νικούσαμε και λευτερώναμε τό Έθνος
μας, θάπερνα τη θέση που μου έπρεπε,
την τάξη που μουδινε ή γεννιά μου, ή
άξια μου, ή άντρευσούνη μου.

»Με την πρόφαση πώς επιθεωρώ τά
χτήματά μου, τριγυρνούσα στα γύρω χω-
ριά και με μισόλογα προετοιμάζα τους
άνθρώπους. Τη νύχτα, με τρόπο, ξεγλυσ-
τρούσαν από τό πίσω πορτάκι του σπιτιοῦ
μου τά φορτώματα των ντουφεκιών και
της μαρπούτης. Είχα διαλέξει τά καλλη-
κάρια μου, είχα διορίσει τά πρωτοπαλλη-
καρα. Και δέν περιμένα παρά τό σινιάλο.

»Τό βράδυ μαζευόμαστε με χίλιες προ-
φυλάξεις στο σπίτι του Δεσπότη. Δέν εί-
ναι άνάγκη να στον περιγράψω. Είναι ό
δεύτερος άγιος του Άγώνα, μετά τον Πα-
τριάρχη, ό Αιγιαλείας Θεόκλητος. Μας δε-
χόταν σιωπηλός και άνέκφραστος, και μας
άκουγε περισσότερο παρά μας μιλούσε. Σε
κάθε βήμα που άκουγόταν στο δρόμο, σε
κάθε φωνή, σε κάθε ύποπτο θόρυβο, πετα-

γόταν από τό μεντέρι με κομένα τὰ ήπατα, κίτρινος και τρεμουλιάρης. Φοβόταν μὴν οἱ Τούρκοι πάρουν χαμπάρι πὼς ἦταν μνημένος, μὴν καταλάβουν ὅτι αὐτός ἦταν ὁ σύνδεσμος ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους ἀδερφούς τοῦ Μωριά και σέ μᾶς. Λόγο τῆς καρδιάς δέ μᾶς εἶπε ποτέ. Μόνο, σάν ἐρχόταν ἡ στιγμή νὰ μιλήσει κι' αὐτός, ἀρχίζε ἕνα κατεβατό γεμάτο φράσεις ἀπὸ τὰ βιβλία και λέξεις παχειές χωρὶς πίστη και νόημα, και πού ἀκούγαμε με ἀνοιχτό τὸ στόμα ἀπὸ τὸ θαυμασμό.

* Τὰ πρῶτα μηνύματα ἀπὸ τὴ Βλαχία ἦρθαν και τὰ δεχτήκαμε με ἀγωνίες και καρδιοχτύπια. Τί θὰ γίνε; Τί θὰ κάνουμε;

* Τὴν πρώτη στιγμή, ὅλοι μᾶς συλλογιστήκαμε τὸ Δεσπότη. Μόλις νύχτωσε, πήγαμε στὸ σπίτι του και τὸν βρήκαμε κατακίτρινο, νὰ μπερδεύει τὰ λόγια του ἀπὸ τὸ φόβο. Μᾶς ἔβαλε και καθήσαμε στὰ χαμηλά μεντέρια τοῦ ὄντᾶ, και χωρὶς πολλὰ λόγια, διάβασε φωναχτὰ τὴ γραφὴ τοῦ πασσᾶ πού καλοῦσε τοὺς προεστούς τῆς κάθε χώρας νὰ πᾶν τὸ γρηγορώτερο νὰ τὸν συναντήσουν στὴν Τριπολιτσᾶ.

* Σάν τέλειωσε τὸ διάβασμα, ὁ Θεόκλητος (Τὸ τέλος εἰς τὸ ἐρχόμενον)

τος ἀναστέναξε και μοῦ εἶπε:

* — Τέκνον μου Παναγιῆ, σέ μᾶς τοὺς δυὸ ἔλαχεν ὁ κλῆρος... Θὰ πῶμεν τὸ πικρὸν ποτήριον...

* — Δέσποτα, τοῦ λέω, τί νὰ πᾶμε νὰ κάνουμε στὴν Τριπολιτσᾶ; Δέν καταλαβαίνεις πὼς ὁ πασσᾶς μᾶς στήνει παγανιά; Μαζεύει ὅλα τὰ κεφάλια τοῦ Μωριά γύρω του, γιὰ νὰ εἶναι ἡσυχος πὼς δέ θὰ σηκώσουν τὸν κόσμο.

* — Και τί νὰ κάνουμε; ρωτάει ὁ Μῆτρος ὁ Καλογερόπουλος, ἕνας ἄλλος προεστός.

* — Νὰ συνεννοηθοῦμε με τοὺς ἄλλους ἀδερφούς τοῦ Μωριά, νὰ ἴδοῦμε τί κάνουν αὐτοί, νὰ κάνουμε και μεῖς.

* Ὁ Θεόκλητος ὅμως δέν ἦταν αὐτῆς τῆς ιδέας.

* — Τέκνα μου, μᾶς εἶπε, ἔχω ἐπιστολάς ἀπὸ τοὺς ἀδερφούς ὅλου τοῦ Μωριά, νὰ ὑπακούσωμεν εἰς τὸν πασσᾶν. Θὰ ὑπάγωμεν ὅλοι εἰς Τριπολιτσᾶν νὰ τὸν διαβεβαιώσωμεν διὰ τὴν ἀφοσίωσίν μας εἰς τὸν Κραταῖον Αὐθέντην μας τὸν Σουλτάνον. Και ἀφοῦ ἡσυχάσῃ με τοὺς λόγους μας και ἐπιστρέψωμεν εἰς τὰς ἐστίας μας, τότε θὰ ἴδωμεν περὶ τοῦ πρακτέου...

Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ

ΝΙΩΘΩ ΣΑΝ...

Νιώθω σάν μες τὰ χέρια σου, λές, τώρα δά,
γεννιέται, μεγαλώνει, τὸ κορμί μου,
νιώθω, με μιά λαχὴ ν' ἀναπηδᾶ
και μπρός σου τὰ φτερά της νὰ μαδᾶ,
ὄλο φουρτουῖνα, ἀλαλιασμένη, κι' ἡ ψυχὴ μου...

Κι' ἀκόμα νιώθω τὸ κορμί μου ἀναλυτὸ
σάν τὸν ἀτμὸ, σάν τὸ νερό, σάν τὸν ἀγέρα,
σάν ἕνα πνεῦμα ἀπὸ τὴν ὕλη του λυτὸ,
καθάριο, νὰ ζητᾶ τρελλά, με τὸ
δικό σου, νὰ ὑψωθεῖ σέ μιά ἄλλη σφαῖρα...

Νιώθω τὴ σάρκα μου ὄλη νὰ ριγᾶ
σέ κάθε σου ἀγγιγμα τρελλό, νὰ τρέμει.
Νιώθω κόμπος στητός σιγὰ-σιγὰ
ν' ἀργασταλάζει τῆς ψυχῆς μου ὁ χυμός. Κι' ἀργὰ
νὰ λυώνω στὰ φιλιὰ σου λιγωμένη...

Νιώθω κάθε μου νεῦρο νὰ σκιρτᾶ,
κάθε μου ἰστό, σάν χόρδα, τεντωμένο.
Κι' ὄλο μου τὸ κορμί, σὰ νὰ πετᾶ
μύρια ἀνθοπέταλα ἀπαλά, πού τὰ
σκορπᾶ μπροστὰ σου, μεθυσμένο...

Νιώθω πὼς σέ κανένα Δημιουργό
δέν τὸ χρωστῶ τὸ μέστωμα τὸ θεῖο.
Μπρός σέ πανώρια Δύναμη τὸ γόνυ δέ λυγῶ,
και μοναχὰ σέ σένα τὸ χρωστῶ ἔγώ
και τῆς ψυχῆς και τοῦ κορμιοῦ τὸ μεγαλεῖο!...

ΛΙΛΑ ΚΑΡΑΚΑΛΟΥ-ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ

ΥΠΑΡΧΕΙ ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ;

Ἀναλύοντας σέ παλιὸ τεύχος τῆς «Νέας Ἑστίας» τὸ βιβλίο τοῦ Ἑλισαίου Γιαννίδη «Γλωσσικὰ πάρεργα», ἔκανα λόγο γιὰ τὴν ὑποταχτική, κι' ὑποστήριξα, συμφωνώντας με τὸ συγγραφέα, πὼς σάν ἐγκλιση χωριστὴ δέν ἔχει νόημα στὴ νέα Ἑλληνική. Ὁ κ. Ἀχ. Τζάρτζανος μ' ἕνα γράμμα του στὴ «Νέα Ἑστία» (τεύχ. 135 σελ. 826 κέξ.) ἀπάντησε τότε πὼς ἔχει και παραέχει νόημα, και μᾶς εἶπε μερικὸς λόγους πού τὸν κάνουν νὰ τὸ πιστεύει. Ἐγὼ ἀπουσιάζοντας τότε πού δημοσιεύτηκε τὸ γράμμα του στὴ Δ. Θράκη με μιά ἐπιστημονικὴ ἀποστολή, δέν μπόρεσα νὰ διαβάσω ἔγκαιρα τὴν ἀπάντησή του. Ἀργότερα ὅταν τὴ διάβασα σκέφτηκα, πὼς τέτοια ζητήματα δὲ διαφωτίζονται σὰ συζητοῦνται με γράμματα βιαστικὰ κι' ἀποφάσισα νὰ τὸ ἐξετάσω τὸ ζήτημα πιὸ ψύχραιμα ἀργότερα. Γι' αὐτὸ ἡ μελέτη ἐτούτη δέν πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ἀπάντηση καθυστερημένη στὸ στὸ γράμμα τοῦ κ. Τζάρτζανου, παρὰ μιά ἀπλή συμβολὴ στὴ διαφώτιση τοῦ ζητήματος.

Πρὶν δοῦμε ποιὸ εἶναι οἱ λόγοι πού πείθουν τὸν κ. Τζάρτζανο πὼς ὑπάρχει ὑποταχτική ἐγκλιση στὴ νέα Ἑλληνική, ἄς κάνουμε μιά σύντομη ἀνασκόπηση τῆς ἱστορίας της ἀπὸ τὴν ἀρχαία ὡς τὴ σημερινὴ γλῶσσα. Θὰ προσπαθῶ νὰ μιλήσω ὅσο γίνεται ἀπλά, γιὰ νὰ εἶμαι σ' ὄλους καταληπτὸς.

Ἐποταχτική ὀνόμασαν οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες γραμματικοὶ τὴν ὁμοταξία ρηματικῶν τύπων τῶν κλασσικῶν κειμένων πού παρουσίαζαν μακρὰ φωνήεντα ὦ και ἡ στὴ θέση τοῦ ο και εἰ τῶν ρηματικῶν καταλήξεων, σχηματισμένα σέ παλιότερη ἐποχὴ ἀπ' τὴ συναίρεση τῶν θεματικῶν και ἐγκλιτικῶν φωνηέντων σ+ο>ω, ε+ε>η, και πού χρησίμευαν γιὰ νὰ ἐκφράζουν τὴν ἔννοια τῆς ἐπιθυμίας, προσδοκίας και προτροπῆς. Οἱ μεταγενέστεροι γραμματικοὶ εἶναι γνωστὸ πὼς δέν ἔδειξαν μεγάλη προκοπὴ στὴς γλωσσικὲς ἐρευνες, γι' αὐτὸ και τὸ ὄνομα ὑποταχτικὴ βασίστηκε σέ μιά ἐπιπόλαια, παρατήρηση πὼς οἱ τύποι τῆς χρησιμοποιοῦνται μονάχα σέ ἐξαρτημένες προτάσεις, (εἰ ὑποταγεῖ συνδέσμοις), γιὰτί

ἔβλεπαν πὼς συνήθως ὕστερα ἀπὸ συνδέσμοις ἔμπαινε ὑποταχτικὴ. Ὡστόσο τὴν ἔννοια πού τῆς ἔδωσαν τὴν εἶχε ὀχι στὴς ὑποτελεῖς προτάσεις παρὰ στὴς ἀνεξάρτητες, ἐκεῖ πού ἐκφέρονταν ἀυθόποταχτα, χωρὶς νὰ συνοδεύεται ἀπὸ κανένα σύνδεσμο: π. χ. ἴωμεν, ἄγε σκοπῶμεν, εἶπω τῶν εἰωθόντων, μὴ ποιήσης. Στὴς ὑποτελεῖς προτάσεις ἡ ὑποταχτικὴ εἶχε τέτοια ποικιλία σημασιῶν, πού δέ θὰ μπορούσε νὰ βρεθεῖ ἕδαφος γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς διάθεσης πού ἐξέφραζε. Ὑπάρχουν πάμπολλες περιπτώσεις πού χρησιμοποιοῦνταν μαζί με τὴν ὀριστικὴ σέ ὑποθετικὲς προτάσεις με τὴν ἴδια ἀκριβῶς σημασία: Λυσίας κατ' Ἐπικράτους § 7 «Ὡστ' εἰ μὲν ἀποψηφιέισθε τούτων, οὐδὲν δεινὸν δόξει αὐτοῖς εἶναι ὁμᾶς ἐξαπατήσαντας ἐκ τῶν ὕμετέρων ὠφελείσθαι, ἐάν δέ καταψηφισάμενοι θανάτου τιμήσῃτε, τῇ αὐτῇ ψήφῳ τοὺς τε ἄλλους κοσμιωτέρους ποιήσετε και παρὰ τούτων δίκην εἰληφότες ἔσεσθε». Ἰσαῖος περὶ Νικοστρ. Κλῆρ. 25. «Εἰ μὲν οἶδε κατὰ τὸ γένος ἀμφισβητοῦντες λήψονται τὸν κλῆρον, ἐξέσται και τούτοις, ἐάν δέ Χαριάδης αὐτῶν κληρονομῆσῃ, οὐκ ἔσται οὐδενὶ συγγενεῖ ἐπὶ τὰ Νικοστράτου ἔλθειν».

Ἡ ἴδια ποικιλία διαθέσεων και ἀμοιβαία ἐναλλαγὴ παρουσιάζεται και σ' ἄλλες ἐγκλίσεις ὑποτελῶν προτάσεων. Πολλὲς φορές ἀντὶ εὐκτικῆ+εὐκτικῆ με τὸ ἄν: Ἐχουμε ὀριστικῆ+εὐκτικῆ με τὸ ἄν: Λυσίας Περὶ τοῦ Σηκοῦ 41 «πάντων γὰρ ἀθλιώτατος ἄν γενολίμην εἰ φυγῶν ἀδίκως καταστήσομαι». Συνηθέστατα ἡ ὀριστικὴ, πού σημαίνει τὸ ὀριστικὸ και τὸ βέβαιο, χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ δηλώσει τὸ πιθανόν, τὸ δυνατό νὰ γίνῃ, τὸ ὑποθετικόν: «ἀπέθανον ἄν εἰ μὴ ἡ τῶν τριάκοντα ἀρχὴ ταχέως κατελύθη», «τὴν πόλιν ὄντως ἄν ἡγήσω πολέμου ἐργαστήριον εἶναι». Πολλὲς φορές χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ δηλώσει εὐχή: «Ὡφελε Κύρος ζῆν», «εἴθ' ὠφελος τὸτ' εὐθέως λιπεῖν βίαν, εἴθ' ἦσθα δυνατός ὄσον πρόθυμος εἶ». Ἡ ὑποταχτικὴ ἐπίσης ἐξέφραζε πολλὰς διαθέσεις, εὐχή, συγκατάθεση κτλ. και στὴ σημερινὴ μας γλῶσσα, ὅπως ὀρίζει ὁ κ. Τζάρτζανος, ἐκφράζει οὔτε ἰλι-

γα οὔτε πολλά: προτροπή ἢ ἀποτροπή, παραίνεση, δέηση ἢ παράκληση, εὐχή ἢ κατάρα, συγκατάθεση ἢ ἀδιαφορία.

Τὶ σημαίνουν ὀλίγα; Σημαίνουν πὼς βάση γιὰ τὴν διάκριση τῆς ὑποταχτικῆς, σὰν ξεχωριστῆς ἔγκλισης, δὲν κέρηκε ποτέ ἢ σημασία, ἢ διάθεση ποῦ ἐκφράζει, ἀλλὰ ἢ γραμματικῆ, ἢ μορφολογικῆς τῆς ὑπόστασης, δηλ. τὸ η καὶ τὸ ω τῶν καταλήξεων τῆς. Ἡ μορφολογικῆ τῆς ὑφῆ, καὶ αὐτὴ μονάχα, ἀνάγκασε τοὺς πρώτους γραμματικούς τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων νὰ τὴν ξεχωρίσουν σὲ ἰδιαίτερη ἔγκλιση, ὅπως ἔκαναν καὶ γιὰ τὶς ἄλλες ἔγκλισεις. Ἡ σημασία, ἢ διάθεση ποτέ δὲ στάθηκαν ἀφετηρία γιὰ τὴ διαπίστωση τῶν γραμματικῶν φαινομένων καὶ κανόνων. Αὐτὸ ποῦ ἔγινε στὴ γραμματικῆ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἔγινε καὶ στὴ γραμματικῆ τῆς λατινικῆς καὶ τῶν πῶν γνωστῶν νεωτέρων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν. Στὴ γαλλικὴ λ. χ. καὶ στὴ γερμανικὴ ἢ φύση κάθε ἔγκλισης δὲν προσδιορίζεται ἀπὸ τὴ σημασία ἢ τὴν ψυχικὴ διάθεση παρὰ ἀπὸ τὸν ἰδιαίτερο μορφολογικὸ τύπο.

Ὅριστική: je suis ὑποταχτ. que je sois
> j' étais > que je fusse
> ich trinke, -st, t > ich trinke, -est, -e
> ich trank > ich tränke.

Εἶναι γνωστὸ πὼς ὁ λαὸς δὲ διαμορφώνει τὴ γλῶσσα τοῦ ἔχοντος ὑπ' ὄψη τοῦ κανένα ἔγχειρίδιο γραμματικῆς, ἀλλὰ ἀντίθετα ἢ γραμματικὴ ἔρχεται νὰ κατατάξει καὶ διαπιστώσει τὴ συνοχὴ ὀρισμένων φαινομένων τῆς γλῶσσας, εἴτε σὲ κείμενα βρῖσκειται αὐτὴ εἴτε στὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Καὶ δὲν θὰ περνοῦσε ποτέ ἀπ' τὸ νοῦ τοῦ γάλλου γραμματικοῦ νὰ φτιαχθῆ ὑποταχτικὴ ἔγκλιση στὴ γλῶσσα τοῦ, ἂν συνέβαινε ὁ λαὸς, ὅπως λέγει je suis, νὰ λέγει καὶ que je suis καὶ ὄχι que je sois. Ἡ διαφορὰ τοῦ τύπου εἶναι ὁ λόγος ποῦ ἀνάγκασε τοὺς γάλλους νὰ πλάσουν στὴ γραμματικὴ τους καὶ ἔγκλιση conditionnel, ποῦ ἐμεῖς οὔτε ἔχουμε οὔτε θ' ἀποχτήσουμε, μολονότι κάθε στιγμὴ χρησιμοποιοῦμε τὴν ἔννοια ποῦ ἐκφράζει: θὰ εἶχα, θὰ ἔδιναι, θὰ ἄλεγα: j' aurais, je donnerais, je dirais. Στὴ γλῶσσα μας τὸ θὰ εἶχα, θὰ ἔδιναι εἶναι ἀπλῶς θὰ καὶ παρατατικὸς ὀριστικῆς καὶ δὲν ἀποτελεῖ ἰδιαίτερο γραμματικὸ στοιχείο, ἐνῶ στὴ γαλλικὴ τὸ j' aurais εἶναι στοιχείο αὐτότελο, ποῦ δὲν συμπίπτει μὲ κανένα ἄλλο, καὶ δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ πάρη ἰδιαίτερη θέση στὴ γραμματικῆ.

Προκειμένου λοιπὸν γιὰ τοὺς τύπους ποῦ οἱ νεοἑλληνες γραμματικοί, μαζί κι' ὁ κ. Τζάρτζανος, βαφτίζουν Ὑποταχτικῆ, ὑπάρχει ἄραγε αὐτὴ ἢ ἰδιαίτερη μορφολογικὴ συνοχὴ, ὅπως συνέβαινε καὶ μὲ τὴν ἀρχαία ὑποταχτικῆ; Δὲν ὑπάρχει, καὶ αὐτὸ θὰ φανεῖ πῶς κάτω.

Ἡ ἀρχαία ὑποταχτικῆ, ὅπως εἶπαμε, τὴ χαρακτηριστικὴ τῆς διάθεσης τὴν εἶχε μόνο ὅταν ἐκφέρονταν ἀβυσσὸτάχτα, μολονότι καὶ

σ' αὐτὴν ἀκόμα τὴν περίπτωσιν πολλές φορές ἐξέφραζε σκέτον ὀριστικὸ μέλλοντα: λ. χ. «οὐκ ἔσθ' αὐτός ἀνὴρ διερὸς βροτὸς οὐδὲ γένηται», «καὶ ποτέ τις εἴπῃσιν», «οὐ γὰρ πω τοιοῦς εἶδον ἀνέρας οὐδὲ ἴδωμαι». Στὶς ἐξαρτημένες προτάσεις, ποῦ ἦτανε καὶ πῶς εὐχρηστοί, πῆρε τέτοια ποικιλία σημασιῶν, ὥστε πολὺ νωρὶς ἀρχίσε νὰ ταυτίζεται μὲ ἄλλες ἔγκλισεις, καὶ νὰ ἐξαφανίζεται. Ὅταν κατὰ τοὺς τελευταίους π. χ. αἰῶνες συντελέστηκε πῶς ἢ ἐξαφάνιση τῆς προσωπίας καὶ συνέπεσε φωνητικὰ τὸ ω μὲ τὸ ο καθὼς καὶ τὸ εἰ μὲ τὸ η, ὁ ἐνεστώτας τῆς ὑποταχτικῆς συνέπεσε καὶ ταυτίστηκε πῶς ἀπόλυτα μὲ τὸν ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς, ὁ ἀόριστος τῆς ὑποταχτικῆς μὲ τὸ μέλλοντα τῆς ὀριστικῆς, ὁ παρακείμενος τῆς ὑποταχτικῆς (πεπαιδευκὸς καὶ πεπαιδευμένος ὦ) ἀπαρχαϊώθηκε κι' ἀχρηστεύθηκε, καὶ ὀλόκληρη ἢ ὑποταχτικὴ πῆγε στὸ φοῦντο, γιὰ νὰ κρατᾷ συντροφιά τῆς προκειομένης ἀδελφῆς τῆς, τῆς εὐκτικῆς. Ἔτσι ἢ χρησιμοποίησε τῆς ὀριστικῆς στὴ θέση τῆς ὑποταχτικῆς, ποῦ ἦτανε γνωστὴ ἤδη ἀπὸ ἐπιγραφή τοῦ 380 π. χ. (βλ. Edwin Mayser, Grammatik der griechischen Papyri aus der Ptolemäerzeit κτλ. σ. 325), γενικεύθηκε πῶς στὴν κοινὴ τῶν τελευταίων προχριστιανικῶν χρόνων. Γιὰ δεῖγμα παραθέτω μερικὰ παραδείγματα ἀπὸ τὰ ἀμέτρητα ποῦ ἔχει συγκεντρωμένα ὁ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκης στὴν περίφημὴ του Einleitung in die neugriechische Grammatik, σελ. 216 κέξ.

Ἔξοδ. 1, 16 ὅταν μαιουσθε. ψαλμ. 34 ὅταν ἀπέκτειναν. Γέν. 2, 20 πᾶν ὁ ἐάν ἐκάλεσαν αὐτό. αὐτ. 6, 16 ὡς ἂν εἰσεπορεύοντο υἱοὶ θεοῦ. ρωμ. 14, 8 ἐάν ἀποθνήσκωμεν. Ἰωάνν. 8, 36 ἐάν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ. Λουκ. 11, 12 ἐάν αἰτήσῃ. Ἰωάνν. Ἐπιστ. 1, 5, 15 ἐάν οἴδαμεν. Γαλάτ. 2, 4 ἵνα καταδηλώσῃ. αὐτ. 4, 77 ζηλοῦσιν ὑμᾶς ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε. αὐτ. 6, 12 ἵνα μὴ διώκῶνται. Τίτ. 2, 4 ἵνα σωφρονίζῃ. Μάρκ. 3, 11 ὅταν ἐθεώρει. Θωμ. 198, 9 ὅπως εὐξεται. αὐτ. 228, 48 ἵνα γενήσῃ. κτλ. κτλ.

Ἔτσι κ' ἐμεῖς σήμερα ὅταν λέμε ἢ γράφουμε ἂν θέλεις, ἂν μπορεῖς, ὅταν περάσεις, νὰ πᾶς, θὰ δώσεις, συνεχίζοντας τὴ χρῆση τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων συντάσσουμε τοὺς σύνδεσμους ἂν, ὅταν, νὰ, ἀφοῦ κτλ. κι' ἀρχισαν πάλι νὰ γράφουν ὄλοι νὰ λύσητε, ἐάν δυνώμεθα, δέον νὰ ἀποτείνῃσθε κ.ο.κ. Αὐτὰ στὴν ἔτσι κι' ἀλλιῶς ψόφια καθαρεύουσα. Μὰ τὸ μίasma τῆς πτωμαίνης ἦτανε φυσικὸ νὰ μπολιαστῆ καὶ στὸ σῶμα

τῆς ζωντανῆς γλώσσας. Κι' ἔτσι βλέπουμε σήμερα τὸν κ. Τζάρτζανο, σὰν ἀντιπρόσωπο ὄλων ἐκείνων ποῦ καταλογίζουν στὴ δημοτικὴ κάθε ἑλληνικὸ ἄνω μορφωμένων, ἀρκεῖ νὰ εἶναι κάπως συνηθισμένη, νὰ παίρνει ἐνεστωτικούς τύπους τῆς ὀριστικῆς στὴ δημοτικὴ γλῶσσα, ποῦ κανένας δὲν ἀμφιβάλλει πὼς ἀνήκουν στὴν ὀριστικῆ, καὶ γγίζοντάς τους μ' ἓνα μαγικὸ ραβδί νὰ τοὺς μετατρέπει σὲ ὑποταχτικῆ: νὰ δίνω - ης - η, νὰ δίνωμε - ετε - ουν. Ἐνα σ' μεταβάλλεται σὲ ω καὶ νάτην ἢ κυράτσα Ὑποταχτικῆ, ὀλοζώντανη, θρονιασμένη μὲ ὄλες τὶς τιμές στὴ ζωντανὴ μας γλῶσσα. Διέφυγε ὅμως τὴν προσοχὴ τοῦ ὅτι, ἢ ὑποταχτικῆ τοῦ κάτω ἀπὸ τὰ καινούργια χαρακτηριστικὰ ης, - η, - ὦμε διατηρεῖ τὰ παλιὰ τῆς γνωρίσματα - ετε, - ουν, ἀφοῦ δὲν ἐτόλμησε κι' αὐτὰ νὰ τῆς τὰ μεταμορφώσει. Καὶ κάτι ἄλλο: πὼς δίπλα στὸν τύπο νύνομαι, στέκομαι, ποῦ διάλεξε γιὰ νὰ στηρίξει τὴν ὑποταχτικῆ, ὑπάρχει ὁ πάγκοινος νύνομαι, στέκομαι, ἔρχομαι ποῦ κανένα βοτάνι ἢ ξορκισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ τὸν μεταβάλει σὲ ὑποταχτικῆ. Ὅσο τὸ ἐξέρουν καὶ τὰ μωρὰ παιδιὰ πὼς ἐνεστωτικοὶ τύποι τῆς ὑποταχτικῆς δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ καὶ δυὸ χιλιάδες χρόνια, κι' ὅποιος λέει πὼς ὑπάρχουν καὶ ὁ ἴδιος γελιέται καὶ τοὺς ἄλλους γελά.

Θὰ πῆτε, δὲν ἔμεινε λοιπὸν τίποτα ἀπὸ τὴν ἀρχαία ὑποταχτικῆ; Ἄμ' τί εἶναι τότε, ρωτᾷ ὁ κ. Τζάρτζανος, τὸ «γράφῃ δὲ γράψῃ θὰ προβαστῆ, μιλήσῃ δὲ μιλήσῃ τὸν μελᾶ σου θὰ βρῆς, δὲ σὲ φοβοῦμαι κύρ βοριᾶ φυσήσῃ δὲ φυσήσῃ; Μπορεῖ νὰ τὰ κατατάξῃ κανεὶς στὴν ὀριστικῆ; Καὶ σὲ ποῖο χρόνο τότε τῆς ὀριστικῆς θὰ τὰ βάλῃ γράφοντας τὴ γραμματικὴ τῆς νέας ἑλληνικῆς; Ἄφοῦ κατ' ἀνάγκη θὰ βάλῃ πρῶτα στὴν ὀριστικῆ τὸ ἔγραψα—ες—ε, τὴν ὄχι τῆς ἴδιας ὀριστικῆς μπορεῖ νὰ βάλῃ ἔπειτα τὸ γράψω—ης—η; Ἄπο τὴν ἀντίρρηση αὐτὴ συμπεραίνει κανεὶς πὼς ὁ κ. Τζάρτζανος πιστεύει πὼς ὑπάρχει στὴ γλῶσσα μας μονολεχτικὸς τύπος γράψω, μιλήσω, φυσήσω. Μὰ ὑπάρχει ἄραγε; Εἶμαι βέβαιος πὼς δὲν ἐπρόσεξε πολὺ τὰ παραδείγματά του. Γιατὶ θὰ βλεπε πὼς ὄλα εἶναι φράσεις στερεότυπες ἀπὸ μιὰ κατάφαση καὶ μιᾶν ἀρνηση: γράψῃ δὲ γράψῃ, μιλήσῃ δὲ μιλήσῃ, φυσήσῃ δὲ φυσήσῃ. Γιατὶ δὲν ἔφερε ἄλλο παράδειγμα μονολεχτικοῦ τύπου; Ἀπλοῦστατα γιατί δὲν ὑπάρχει ἔξω ἀπὸ αὐτὸ τὸ διαζευκτικὸ σχῆμα:—δὲ—καμμιά περίπτωσιν μονολεχτικῆς ὑποταχτικῆς. Καὶ ἄς δεχτοῦμε γιὰ τὴν ὄρα πὼς πρόκειται ἐδῶ γιὰ ἀρχαῖο μονολεχτικὸν τύπον τῆς ὑποταχτικῆς. Ἐπιτρέπεται νὰ φεινάσσουμε ὀλόκληρη ἔγκλιση γιὰ νὰ βολεύουμε τὸ νεκρὸ αὐτὸ γραμματικὸ στοιχείο, τὸ διατηρημένο μέσα στὴ γυῖα τοῦ διαζευκτικοῦ σχήματος:—δὲ—, καὶ ποῦ

ἔξω ἀπὸ τὸ σχῆμα αὐτὸ δὲν παρουσιάζει ἴχνος ζωῆς; Ὅχι βέβαια. Ἄλλὰ εἶναι ἄραγε ἀπομεινάρια τῆς ἀρχαίας μονολεχτικῆς ὑποταχτικῆς; Ἐγὼ δὲν τὸ πιστεύω. Ἡ ἐκφραση αὐτὴ:—δὲ—δὲ μαρτυρεῖται γιὰ ἀρχαία, καὶ δὲν μποροῦσε βέβαια νὰ σχηματιστεῖ σὲ μεταγενέστερους χρόνους, ὅταν πῶς δὲν ὑπῆρχε ὑποταχτικὴ μονολεχτικῆ, χωρὶς τοὺς σύνδεσμους ἂν, ὅταν, ἀφοῦ κτλ. Ἐξάλλου ἔχουμε στὴ νέα ἑλληνικὴ τὸ ἴδιο διαζευκτικὸν σχῆμα ποῦ ἐκφέρεται μὲ διάφορους σύνδεσμους: Δηλ. λέμε ὄχι μόνο γράψῃ δὲ γράψῃ, θέλεις δὲ θέλεις φύγεις δὲ φύγεις, ἀλλὰ καὶ: εἴτε γράψῃ εἴτε δὲ γράψῃ, κι' ἂν θέλεις κι' ἂν δὲ θέλεις θὰ πᾶς, κι' ἂν φύγεις κι' ἂν δὲ φύγεις τὸ ἴδιο κάνει, καὶ νὰ εἶσαι καὶ νὰ μὴν εἶσαι, καὶ νὰ ἔχεις καὶ νὰ μὴν ἔχεις, καὶ νὰ θέλεις καὶ νὰ μὴν θέλεις θὰ πᾶς, καὶ νὰ γράψῃς καὶ νὰ μὴ γράψῃς θὰ προβαστῆς, θάρθῃ δὲ θάρθῃ κανένας δὲν ξέρει, θὰ φύγει δὲ θὰ φύγει ἄγνωστο, κι' ἂν εἶσαι κι' ἂν δὲν εἶσαι τοῦ ρήγα θυγατέρα, δὲ σὲ φοβοῦμαι κύρ βοριᾶ κι' ἂν πάρεις κι' ἂν δὲν πάρεις. Εἶμαι βέβαιος πὼς οἱ φράσεις αὐτὲς μὲ τοὺς σύνδεσμους εἴτε, ἂν, νὰ εἶναι ἐκεῖνες ἀπ' τὶς ὁποῖες σχηματιστήκανε οἱ ἀπλοῦστερες χωρὶς σύνδεσμους: γράψῃς δὲ γράψῃς κτλ. κατὰ παράλειψη τῶν σύνδεσμων, «διὰ τὸ τάχος τοῦ λαλοῦντος», ὅπως λένε οἱ καθαρευουσιάνικες γραμματικὲς. Τέτοια παραδείγματα ἔχουμε πάμπολλα, ποῦ εἶναι φῶς φανερό πὼς παραλείπεται σύνδεσμος. (πρβλ. καὶ τὸ γνωστὸ κάμεις λάβεις (=ὅτι κάμεις θὰ τὸ λάβεις) τὸ Κεφαλληνιακὸ λείψει ὁ ἀδερφός μου δὲν θὰ μποροῦσα (=ἂν λείψει κτλ. βλ. Ἀθηνᾶς 25 (1913) σελ. 287), Ἐτοιμοθάνατος εἶναι βασιτάξει δὲ βασιτάξει δυὸ ὄρες (Νάξος) θὰ τὸν ραντίσω μὲ νερὸ κρυώσει δὲν κρυώσει (=θέλει ἄς κρυώσει, θέλει ἄς μὴν κρυώσει) γράψω δὲ γράψω στὸ χαρτί, κάμω δὲν κάμω γράμμα κτλ. κτλ.

Λοιπὸν τὸ ζήτημά μας εἶναι ποῦ θὰ καταταχθῶν ὄχι οἱ ἀνύπαρχτοι μονολεχτικοὶ τύποι γράψω, δώσω κτλ. ἀλλὰ οἱ συντροφεμένοι μὲ τοὺς σύνδεσμους θὰ, νὰ, ἂν, εἴτε κτλ. δηλ. θὰ δώσω, νὰ φύγω, ἂν πάρεις, εἴτε πᾶς κτλ. Ὅστε οἱ τύποι αὗτοι τοῦ ἀοριστοῦ δὲν ἀνήκουν ὡς πρὸς τὴν ἱστορικὴ τους προέλευση στὴν ὑποταχτικῆ; Βεβαίως προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀρχαία ὑποταχτικῆ καὶ εἶναι τὰ μόνον ἀσυνάρτητα λείψανα ποῦ σώθηκαν ἀπὸ τὸ ἱστορικὸν της ναυάγιο. Γιατὶ ὅμως σώθηκαν; Γιατὶ εἶχαν προλάβει, ζευγαρωμένοι μὲ ὀρισμένους σύνδεσμους, νὰ πάρουν τὴν θέση ἄλλων ρηματικῶν στοιχείων, πρὶν ἀκόμα ἐξαφανισθῆ ἢ ὑποταχτικῆ. Ἔτσι τὸ (ἵ)να γράψω εἶχε πάρει τὴν θέση τοῦ ἀπαρεμφάτου γράψαι, τὸ (ἵ)να φύγω τὴν θέση τοῦ φυγεῖν, τὸ θέλω (ἵ)να δώσω καὶ ἀργότερα θενά, θὰ δώσω τὴν θέση τοῦ μέλλοντα τῆς ὀριστικῆς,

τό ἄς εἶπη τὴ θέση τῆς προσταχτικῆς εἰ-
πάτω, τὸ ἄς λάβη τὴ θέση τοῦ λαβέτω
κ. ο. κ. Οἱ τύποι αὐτοὶ καταγονται βέβαια
ἀπὸ τὴν ὑποταχτική. Μὲ τὴ σημερινὴ ὅμως
διαίρεση τῶν ρηματικῶν στοιχείων στὶς
πραχτικῆς γραμματικῆς ἔχουν πᾶρει ὀρι-
σμένη θέση σ' ἄλλες ἐγκλίσεις. Οἱ τύποι
θὰ φύγω, θὰ δώσω, εἶναι πιά μέλλοντας
τῆς ὀριστικῆς, οἱ τύποι ἄς πεῖ, ἄς ἔρθει
θεωροῦνται ἄοριστος τῆς προσταχτικῆς, τὰ
νὰ φύγεις, νὰ πᾶς, νὰ ῥθεις ἐπίσης ἄορι-
στος τῆς προσταχτικῆς, ὅταν δὲν ἐξαρτι-
οῦνται ἀπὸ ἄλλο ρῆμα. "Ὅταν ὅμως ἐξαρ-
τιοῦνται; Νὰ ἢ καθαρὴ ὑποταχτική, μᾶς
φωνάζουν οἱ πιστοὶ τῆς: Τὸ νὰ φύγεις εἶ-
ναι προσταχτικὴ ἀλλὰ τὸ ἀποφάσισα νὰ
φύγω, θέλω νὰ φύγεις τί ἄλλο μπορεῖ
νᾶναι παρὰ γνήσια ὑποταχτική. Κι' ἔτσι
χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν φτειάνουν τὸν
ἐξῆς τραγέλαφο: (θέλω) νὰ φύγω ὑποτα-
χτική, νὰ φύγεις προσταχτική, (θέλω) νὰ

φύγεις ὑποταχτική, (θέλουμε) νὰ φύγουμε
ὑποταχτική, νὰ φύγετε! προσταχτική, (θέ-
λω) νὰ φύγετε ὑποταχτική.

Ἄλλὰ ἔτσι πῶς θὰ ὀριστεῖ τελοσπάντων
ὁ γραμματικὸς τύπος τῆς ὑποταχτικῆς;
Ὁ δάσκαλος καὶ ὁ μαθητὴς θ' ἀναγκάζον-
ται σὲ κάθε βῆμα νὰ ψάχνουν νὰ βροῦν
ἂν τὸ ρῆμα ἐξαρτᾶται ἀπὸ πούθεν ἢ ὄχι
καὶ τί θέλει νὰ πεῖ, γιὰ νὰ ὀρίσουν τὴν
ἐγκλίση του. Δηλαδή θὰ τραβοῦν δρόμο
ὀλοτέλα ἀντίθετο ἀπ' ἐκεῖνον πού εἶναι
καθιερωμένος καὶ γιὰ τὴν ἀρχαία ἑλληνι-
κὴ καὶ γιὰ κάθε ἄλλη γλώσσα, ὅπου πρῶτα
κοιτάζουν τί ἐγκλίση ἔχουν μπροστὰ τους
κ' ὕστερα βρίσκουν τὴ σημασία τοῦ ρῆ-
ματος. Μὰ ἢ ἀναποδιὰ δὲν τελειώνει ἐδῶ.
Εἶδαμε πῶς μονολεχτικὴ ὑποταχτικὴ δὲν
ὑπάρχει στὴ νέα ἑλληνικὴ καὶ πῶς οἱ τύ-
ποι πού ἀπὸ μερικὸς κατατάσσονται στὴν
ὑποταχτικὴ συντροφεύονται πάντοτε ἀπὸ
συνδέσμους νὰ, ἄς, ἂν, ὅταν, ἀφοῦ κτλ.

Οἱ δύο πρῶτοι νὰ καὶ ἄς ἐπειδὴ
συντροφεύουν καὶ τύπους τῆς προ-
σταχτικῆς, εἶδαμε πῶς δὲν μπο-
ροῦν νὰ ἀποτελέσουν χαρακτηρι-
στικὸ γνῶρισμα τῆς ὑποταχτικῆς.
Μήπως ὅμως μποροῦν νὰ τὸ κά-
μουν αὐτὸ οἱ ὑπόλοιποι; Οὔτε αὐτὸ
δὲν εἶναι δυνατόν. Ὁ ἴδιος ὁ κ.
Τζάρτζανος στὸ Συνταχτικὸ του
(σελ. 254) ἐκεῖ πού πραγματεύεται
τοὺς ὑποθετικὸς λόγους, μὲ τὴ
διαίρεση πού κάνει ἀφίνει νὰ νοη-
θῆ πῶς ἡ ὑποταχτικὴ δὲν μπορεῖ νὰ
προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ σύνδεσμο
ἀλλὰ ἀπὸ τὸ χρόνο, δηλ. τὰ ἂν θέ-
λεις, σὰν φοβάσαι, ἂν ἔπαιρνα,
σὰν ἐφευγα (δηλ. σύνδεσμος+ἐνε-
στώτας ἢ παρατατικός) εἶναι ὀρι-
στική. Τὰ ἂν περάσεις, ἄμα θερί-
σεις, σὰ μεγαλώσω (δηλ. σύνδε-
σμος+μέλλοντας) εἶναι ὑποταχτι-
κὴ. Ἐνῶ εἶναι βέβαιο πῶς μὲ τὸ
ἀλλαγμὰ τοῦ χρόνου δὲν ἀλλάσ-
σει καθόλου τὸ νόημα τῆς ὀριστι-
κῆς ἐγκλίσης, ὅπως φαίνεται καὶ
ἀπὸ ἄλλες νεώτερες γλώσσες: λχ.
si tu veux - si tu voudras, quand je
pars - quand je partirai κ.ο.κ.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ δημιουργεῖ-
ται ἓνα χάος μέσα στὴ νεοελλη-
νικὴ γραμματικὴ πού τὴν κάνει
ἀπρόσιτη στοὺς μαθητὲς. Θὰ πῆτε
δὲν τὸ καταλαβαίνει αὐτὸ ὁ κ.
Τζάρτζανος. Ὁ κ. Τζάρτζανος εἶ-
ναι ἓνας ἄριστος ἐκπαιδευτικὸς καὶ
ἓνας ἐπιστήμων εὐσυνείδητος καὶ
ἀξιός. Ἐκεῖνο πού φταλεῖ εἶναι ἡ ἐ-
σφαλμένη ἀφετηρία ἀπὸ τὴν ὅποια
ἐκινᾶ: Νομίζει δηλ. πῶς μποροῦ-
με νὰ φτειάσουμε τὴ γραμματικὴ
τῆς γλώσσας μας ἐπάνω στὰ κα-
λούπια τῶν κανόνων τῆς ἀρχαίας
γραμματικῆς. Καὶ νέα γραμματι-

κὴ νὰ εἶναι κι' ἀπὸ τὴν ἀρχαία
νὰ μὴν ξεκολλήσει οὔτε πιθαμὴ,
δηλ. καὶ τὸ σκύλο χορτάτο καὶ τὴν
λίττα δλάκερη. Γι' αὐτὸ ἰδρώνει νὰ
γεφυρώσει τὸ χάος πού ἐδημιούρ-
γησε δυὸ χιλιάδων χρόνων γλωσ-
σικὴ ἐξέλιξη καὶ νὰ συμβιβάσει τὰ
ἀσυμβίβαστα. Γι' αὐτὸ πλάττει (στὴ
γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς γλώσ-
σας) «δοτικὴ γενικοφανῆ» καὶ
«αιτιατικοφανῆ» (μοῦ πονεῖ, σοῦ
φτάνουν, μᾶς μῆνυσε κτλ). Λέγον-
τας ὅμως κανεὶς πῶς τὰ μοῦ πονεῖ,
σοῦ φτάνουν κτλ. εἶναι δοτικὴ γενι-
κοφανῆς, κάνει τὸν ἐξῆς παράλογο
οὐλλογισμό: Στὴν ἀρχαία ἑλληνι-
κὴ γιὰ νὰ ἐκφρασθεῖ τὸ ἀνάλογο
μ' αὐτὰ νόημα χρησιμοποιοῦνταν
μιὰ πτώση πού τὴ λέγανε δοτικὴ.
Ἡ πτώση αὐτὴ δὲν ὑπάρχει πιά.
Τὴ θέση τῆς τὴν πῆρε ἡ γενικὴ καὶ
οἱ ἐμπρόθετοι προσδιορισμοί. Αὐτὸ
δὲν ἔχει νὰ κάνει. Πάλι δοτικὴ εἶ-
ναι, ἀφοῦ ἐκτελεῖ χρέη δοτικῆς, ἄ-
φοῦ ἔχει σημασία δοτικῆς. "Ἄς φω-
ιάξει πῶς εἶναι γενικὴ. Ἐγὼ τὰ
βολεύω δίνοντάς της ἓνα παρηγο-
ρητικὸ παράνομα: Δοτικὴ Γενικο-
φανῆς.

Ἔτσι μὲ τὴν ἴδια ἐντελῶς λογικὴ
καὶ μὲ ἀφετηρία τὴ σημασία καὶ ὄχι
τὸν τύπο, θὰ μπορούσαν νὰ πλα-
σοῦν καὶ εὐκτικῆς ὀριστικοφανεῖς
(νὰ ζήσεις! ἄς ἦμουνα!) καὶ καὶ
ἀπαρέμφατα προσταχτικοφανῆ (τὸ
ἀνέβα-κατέβα, τὸ ἔμπα-ἔβγα)
καὶ ὑποταχτικῆς ὀριστικοφανεῖς-
καλὴ ὥρα-, καὶ σιγὰ σιγὰ νὰ χυ-
θεῖ ὅλη ἡ νέκρα τῆς ἀρχαίας
γραμματικῆς μέσα στὸν ὀργανισμό
τῆς ζωντανῆς μας γραμματικῆς. Μήπως
δὲ βρέθηκε ἄλλος γραμματικὸς τῆς νεο-
ελληνικῆς, ὁ κ. L. Roussel (Grammaire des-
criptive du Roméiotique littéraire) πού ἐκι-
νῶντας ἀπ' τὴ σημασία, ἔπλασε καὶ ἐγκλι-
ση conditionnel (θὰ εἶχα: j' aurais) χωρὶς
νὰ μᾶς πεῖ τουλάχιστο πῶς θὰ τὴν ποῦ-
με ἑλληνικὰ;

Κατὰ βάθος ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀδυναμία νὰ
μελετήσουμε τὸν ὀργανισμό τῆς νέας ἑλλη-
νικῆς καθ' ἑαυτὸν, μιὰ νωχέλεια τῆς σκέ-
ψης, πού μᾶς ἀναγκάζει «ἐπὶ τὰ ἑτοῖμα
μᾶλλον τρέπεσθαι».

Εἶδαμε πῶς οἱ σύνδεσμοι νὰ καὶ ἄς δὲν
μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν γνῶρισμα τῆς ὑπο-
ταχτικῆς, ἀφοῦ στὶς ἀνεξάρτητες προτά-
σεις προσδιορίζουν τὴν προσταχτικὴ καὶ
μόνο στὶς ὑποτελεῖς τὴν ὑποταχτικὴ (νὰ
φύγεις! προσταχτικὴ, θέλω νὰ φύγεις ὑπο-
ταχτικὴ) καὶ πῶς ἐγκλίση μὲ τὴν προῦπό-
θεση τέτοιας διάκρισης δὲν μπορεῖ νὰ ὑ-
πάρξει. Ἄλλὰ γιὰ τὸ νὰ ὑπάρχει κι' ἄλλο
ἐμπόδιο. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὁ σύνδε-
σμος θὰ τοῦ μέλλοντα τῆς ὀριστικῆς σχη-

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Α. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΥΤΟΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ

ματίστηκε ἀπὸ τὸ θέλω νὰ>θενὰ>θά, καὶ οἱ
τρεῖς αὐτοὶ ἐξελιχτικοὶ σταθμοὶ σώζονται
στὴ γλώσσα μας. Ἄν λοιπὸν στὴ σειρά:
θέλω νὰ φύγω>θενὰ φύγω>θά φύγω ὁ
πρῶτος τύπος θεωρηθῆ ὑποταχτικὴ, ἀπὸ
πού ἀρχίζει ἡ ὀριστικὴ στὴν ὅποια ἀνή-
κει τὸ θὰ φύγω;

Εἶπαμε γιὰ τοὺς συνδέσμους νὰ καὶ ἄς.
Ἄλλὰ οὔτε οἱ ἄλλοι ἂν, σὰν, ὅταν, ἀφοῦ
κτλ. πού στὴν ἀρχαία συντροφεύαν τὴν
ὑποταχτικὴ δὲν μποροῦν σήμερα νὰ θεω-
ρηθοῦν τῆς ὑποταχτικῆς γνῶρισμα. Πῶς
μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει ὑποταχτικὴ τὸ ἂν
πᾶς, ἀφοῦ τὸ ἂν θὰ πᾶς, πού σημαίνει τὸ
ἴδιο πρᾶμα, εἶναι ἂν+μέλλοντας ὀριστι-
κῆς; Πῶς μπορεῖ τὸ ὅταν φύγω νὰ ἀπο-
τελέσει ὑποταχτικὴ, τὴ στιγμή πού τὸ ὅταν
θὰ φύγω, εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶμα, εἶναι ὅταν
+μέλλοντας ὀριστικῆς; Ἄλλὰ τότε, θὰ
πῆτε, ἀφοῦ μονολεχτικὸς μέλλοντας πᾶς,
φύγω, δώσω δὲν ὑπάρχει, πού θὰ καταταχ-
θοῦν οἱ τύποι πού συντροφεύονται μὲ τοὺς
συνδέσμους, ἂν πᾶς, ὅταν φύγω, ἀφοῦ
δώσω κ. τ. ὄ. χωρὶς τὸ θὰ; Τὸ πρᾶγμα νο-

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ζ. ΠΑΓΚΑΛΟΥ

ΕΥΑ

μίζω πώς βολεύεται μιά χαρά άν, άφου χρησιμοποιούνται χωρίς σημασιολογική διάκριση και με τό θά και χωρίς τό θά, (όταν θά φύγω — όταν φύγω) θεωρηθούν ότι προέρχονται από παράλειψη του θά. Κι' έτσι άφου οι τύποι με τό θά άνήκουν αναγκαστικά στην όριστική, περνούν όλοι οι χωρίς τό θά στην όριστική. Μ' αυτό τον τρόπο και οι πραχτικές δυσκολίες της γραμματικής στο κεφάλαιο αυτό παραμερίζονται και ή ιστορία δέ θίγεται.

Νομίζω πώς, άπ' αυτά που είπα ως έδω, φαίνεται καθαρά πώς ή ιδέα της ύποταχτικής σαν έγκλισης ξεχωριστής στη νέα Έλ-

ληνική είναι άνεδαφική. Οι περισσότεροι τύποι της συνέπεσαν φωνητικά έδω και δυό χιλιάδες χρόνια με τους αντίστοιχους τύπους της όριστικής. "Όσοι δέν συνέπεσαν πέρασαν σ' άλλες έγκλίσεις, στην όριστική και στην προσταχτική. Έπομένως μορφολογική βάση για την ύποταχτική δέν υπάρχει. Η «ψυχολογική» της διαφορά, για την όποία έπιμένει ο κ. Τζάρτζανος, δέν μπορεί νά αποτελέσει βάση και όρο για την ύπαρξή της. Τέτοιες «ψυχολογικές» διαφορές υπάρχουν και για την εύκτηκή και για τά άπαρέμφοτα, χωρίς νά υπάρχει άνάγκη νά φτειάσουμε αντίστοιχες έγκλίσεις στη νέα μας γλώσσα.

Ν. Π. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Φθινόπωρο . . . "Όλα μου μιλούν και γίνουντ' όλα έντός μου στίχος.—

Φθινόπωρο . . . "Όλα μου μιλούν και πένθιμα όλα άντιλαλούν, τά πράγματα, ό άγέρας, ό ήχος.

Κι αυτή ή άριά, ψιλή βροχή που πέφτει άντάμα με τά φύλλα—κι αυτή ή άριά ψιλή βροχή, πνιχτή στα βάθη μου άντηχει και με γεμίζει άνατριχίλα.

Κι' αυτό τό γκρίζο τ' ούρανο με τη θολή, βαρειά άτμοσφαίρα—κι' αυτό τό γκρίζο τ' ούρανο μου συννεφιάζει όλο τό νοϋ και βλέπω νύχτα την ήμέρα.

Και τά σκιαγμένα αυτά πουλιά που τιτιβίζουν μέσ' στα κλώνια—και τά σκιαγμένα αυτά πουλιά ξυπνοϋν μιά άνάμνηση παλιά που μέσα μου κοιμάται χρόνια.

Φθινόπωρο . . . "Όλα άντιλαλούν, τά πράγματα, ό άγέρας, ό ήχος.—

Φθινόπωρο . . . "Όλα άντιλαλούν κι άδελφωμένα με καλούν νά γίνουν όλα έντός μου στίχος . . .

ΑΠ. Ν. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ

ΑΠΟ ΤΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΗΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ *

*Όταν έκηρύχθηκε ή Έπανάσταση του 21, οι Έλληνες πολιόρκησαν από στεριά και θάλασσα τή Μονεμβασία. Οι Τούρκοι φύλαγαν από πολλές μεριές τή γέφυρα, κι' έτσι οι δικοί μας δέν μπορούσαν νά προχωρήσουν προς τό βραχώτοπο.

Πολλές φορές, τό βράδυ, Τούρκοι κι' Έλληνες μίλαγαν άπ' τή μιά μεριά της γέφυρας στην άλλη. Άνάμεσα στους Τούρκους ήταν κι' ένας άρνησίθρησκος Χριστιανός με τ' όνομα Σπίθας. Φώναζε λοιπόν από τό μέρος του: «Δέ θά βγοϋμε δεξω, βρέ Ρωμιοί; Θά βγοϋμε κακόμοιροι, και θά σάς παστρέψωμε. Έκατό χρόνια θά κάνη κέρδικα νά λαλήση στα βουνά σας.» Κι' ένας από τους Έλληνες, που τον έλεγαν Μπουτσελά, του άπαντούσε: «Άμμή κοιτάξετε πρώτα νά βγήτε και τότε άς μη λαλήση μήτε κοϋκος. Και πότε, βρέ Τούρκοι, έλειψαν από τά Ρωμέϊκα βουνά οι άητοί και οι κέρδικες, που θά λείψουνε και τώρα;». Κι' άλλες πολλές τέτοιες κουβέντες γίνονταν άπάνω στο λαϊμό της Μονεμβασιάς τά βράδυα, σαν έπαυαν οι έχθροπραξίες.

Μ' όλη την πείνα που θέριζε τόσο τους Τούρκους όσο και τους Έλληνες που ήταν μαζί τους κλεισμένοι στο άπάνω καθώς και στο κάτω κάστρο—τεσσερισήμισυ χιλιάδες ψυχές ήταν όλοι—δέν τ'όχαν σκοπό τους οι Τούρκοι νά παραδοθούν. Ψευτοπερνούσαν με σάπιο κεχρί που βρισκότανε στις στέρνες από τον καιρό των Βενετσάνων, τρώγανε φύκια, νερόχορτα, άραποσυκιές ηγανισμένες, στο τέλος ψοφίμια, ως και άνθρώπους πεθαμένους! Πολλά Χριστιανόπαιδα ύστερα τάκλεβαν, τά σκότωναν και τά τρώγαν. Σε λίγο έτρώγαν και τά δικά τους παιδιά. Ένα ζευγάρι αυτιά γαϊδουρινά θεωρήθηκε σπουδαίος μεζές. Γι' αυτό άκριβοπουλήθηκαν σαράντα γρόσια τό καθένα.

Πολλοί τή νύχτα καβαλλίκευαν ξύλα και τουλούμια φουσκωμένα κι' έπεφταν στη θάλασσα για νά βγοϋν κολυμώντας στην άντικρυ στεριά, μήπως και βροϋνε μιά σταλιά τροφή. Τέλος, σε τέτοια άπελπισία έφτασαν οι Τούρκοι της κάτω πολιτείας, ώστε ζήτησαν νά παραδοθούν. Οι δικοί μας τους άπάντησαν: «"Η όλο τό κάστρο, δηλαδή τό κάτω και τ' άπάνω, ή τίποτα! Στίς άρχές του 'Ιουλίου ένα μπουλουκι από 100 Μανιάτες, Σπετσιώτες θαλασσινοϋς και Μονεμβασιωτες, με άρχηγούς δύο άρματωλούς, πέρασαν τό γεφύρι, κυρίεψαν τον πύργο του και πέσανε όρμητικοί έξω από τά τείχη της κάτω πολιτείας. Τέτοιο τουφεκίδι και λιθοβολισμό άρχισαν από τ' άπάνω κι' από τό κάτω κάστρο οι Τούρκοι, ώστε οι Έλληνες, για νά σωθούν, άναγκάστηκαν άλλοι νά ύποχωρήσουν κι' άλλοι χώθηκαν σε μιά σπηλιά του βράχου. Μά ως πότε θάμεναν εκεί; Οι Τούρκοι φύλαγαν καρραϋλι από παντού. Τότε δυό γέροι κλέφτες, ό Ρέπας κι' ό Γκιόρας, που ήταν από τά πρωτοπαλλήκαρα του Ζαχαριά στα νειάτα τους, είπανε στους συντρόφους τους: «Παιδιά, σάς πήραμε στο λαϊμό μας που σάς φέραμ' έδω. Τώρα πρέπει νά σάς σώσουμε. Νά πεθάνωμε λοιπόν έμεις πουδμαστε γέροι για νά ζήσετε σεις που χρειάζόσαστε. Πεταγόμαστε τώρα δεξω, κι' όταν δήτε ότι οι Τούρκοι άδειασαν άπάνω μας όλα τά ντουφέκια, πεταχτήτε τότε κι' ή Παναγία βοήθειά σας!»

*Έτσι κ' έγινε. Κάτω από σφαίρες βροχή, πετάχτηκαν οι γέροι άρματωλοί, χωρίς καμιά νά τους πληγώση. Σε λίγο βγήκαν κι' οι άλλοι άπ' τή σπηλιά. Τά Τούρκικα βόλια ξέκαναν, χώρια από πέντε στην άρχή της μάχης, κι' άλλους δυό από τους τελευταίους. Τή νύχτα, σαν πήγαν οι Έλληνες νά πάρουν τους νεκρούς συντρόφους τους, βρήκαν τον ένα, τό Γούμελο, με κομμένο τό κεφάλι, γιατί του τό πήρε μιά γριά Τουρκάλα για νά τό μαγει-

* Από τό προσεχώς έκδιδόμενον βιβλίον «Κάστρο και πολιτείες του Μοριά» της κ. 'Αθηνάς Ν. Ταρσοϋλη.

ρέψη κ' ενός άλλου τό κορμί δέν μπόρεσαν νά τώβρουν, έπειδή οί Τούρκοι από ψηλά ρίξανε τσιγγέλια μέ σκοινί και τ' άνέβασαν στό κάστρο.

Οί Τούρκοι άκόμη βάσταγαν μέ τά δόντια τή Μονεμβασία. «Κάστρον ύψηλόν μέ σιδηράς πύλας και τείχη ύπερύψηλα— καθώς γράφει ο Ιστορικός— δέν ήτο δυνατόν αύτοι, πιστοί του Ίσλάμ οπαδοί νά παραδώσωσι.» «Τί νομίζετε,—φώναξε από τά τείχη ένας αιμοβόρος και παλληκαράς Βαρδουιώτης στους Έλληνες,— γιά νά σάς παραδώσουμε τό Μενεξέ Καλεσί πρέπει νά γίνωμ' ένα μέ τό χώμα!» Οί δικοί μας άρχισαν ν' άπελπίζονται. Τότε ο προεστός τής Μονεμβασίας, ο σιόρ Παναγιωτάκης Καλογεράς, πού είχε άποχτήσει τήν έμπιστοσύνη τών άγάδων, χωρίς νά τό ξέρουσαν βέβαια πώς ήτανε μέλος τής Φιλικής Έταιρίας, σκέφτηκε νά είδοποιήση τους Έλληνες πού είχαν στρατοπεδέψει στήν Παλιά Μονεμβασία, άντικρυ από τήν πίσω μεριά του βραχόνησου, ότι δέν πρέπει ν' άπελπίζονται από τήν άντίσταση τών

Τουρκαλάδων, γιατί ώρα τήν ώρα θά παραδοθούν. Γι' αυτό, όσο τό δυνατό νά κάνουνε ύπομονή. Μέ τί τρόπο όμως νά φτάση στό σκοπό του; Μεγάλο τράτο θάλασσας τόν χώριζε άπ' αυτούς. Τί σοφίστηκε λοιπόν; Μιά σκοτεινή νύχτα πού όλοι, έξαντλημένοι άπ' τήν άδυναμία και τίς κακουχίες, είχανε πέσει ψόφιοι στον ύπνο, ο Καλογεράς, χωρίς κανείς νά τόν πάρη είδηση, πήγε στό σπίτι ενός Θεόδωρου Κορώνη, όπου τόν βρήκε νά ξαγρυπνάη μέ τή γυναίκα του τή Βενέτα και δύο φίλους του, ένα Γιώργη Λελέ ή Λελάκη κ' ένα Δημήτρη Θεοφιλάκη. «Έρχομαι σ' έσάς—τους λέει—σά Χριστιανός και σαν Έλληνας. Είχαμε κ' έμεις κάποτε πατρίδα πού ήτανε και τών Χριστιανών τό στήριγμα. Τώρα ο Θεός ρίχτηκε έξω από τό θρόνο του. Αυτό τό Θεό τόν Έλκόμενο, τόν ύβριζόμενο και ταπεινωμένο, πρέπει πάλι στό θρόνο του νά καθήσωμε λαμπρόν. Εγώ ξέρετε ότι από ώρα σέ ώρα κιντυνεύω νά σπαραχθώ από τους Τούρκους, πού όσο πάνε γίνονται άγριώτεροι, γιατί καταλαβαίνουν πώς θά παραδοθούν στους Χριστιανούς ραγιαδες. Και θά παραδοθούν, αλλά φοβάμαι μήπως οί άπ' έξω Έλληνες δέν έχουν τό θάρρος νά περιμένουν περισσότερο κ' Ίσως νά διαλυθούν. Πρέπει λοιπόν τό γρηγορώτερο νά μάθουν ότι οί Τούρκοι πεθαίνουν από τήν πείνα. Αν είχα τό στήθος μαρμάρينو και χάλκινο σήμαντρο τή φωνή μου, θά τους φώναζα από τό τείχος, κ' άς μέ κομματιαζαν οί άντίχριστοι. Δέν μένει λοιπόν άλλο παρά ένας Άγγελος νά φέρη κολυμπώντας προς τους πολιορκητές τό κρίνο του Εύαγ-

γελισμού. Ποίος θέλει νά κερδίση τό στεφάνι του μάρτυρα και του σωτήρα;»

Τήν άλλη μέρα τά τρία παλληκάρια, πού ήτανε και δελφίνια στό κολύμπι, άφου πρώτα πήγαν, γονάτισαν και προσευχήθηκαν μπρός στον Έλκόμενο Χριστό, κατέβηκαν περνώντας άπ' τό Σεράγι προς τό Πορτάιλο. «Πού πάτε, βρέ κιαφίριδες;», τούς ρώτησε άγρια ο φρουρός. «Πάμε, ώρέ άγά, νά πνιγούμε στά βαθειά νερά», του άποκριθήκανε. Καλύτερα γρήγορος θάνατος, παρά μακρό ψυχομάχημα. Πείνα άβάσταγη μάς σπαράζει τά σωθικά. Κατεβαίνουμε στό γιαλό μπάς και βρούμε κανένα κοχύλι, κάνα χταπόδι, καμμιά άρμυρήθρα, τέλος τροφή δική μας και δική σου άν είναι καλή.» Ο πεινασμένος φύλακας στά τελευταία λόγια τους άνοιξε πρόθυμα τό πορτόνι. Από βράχον άπόμερο του κάβου οί τρεις άντρες ρίχνονται γυμνοί στή θάλασσα. Ο Κορώνης έχει δεμένο στό λαιμό του, τυλιγμένο σέ κερόχαρτο, τό γράμμα του Καλογερά στους Έλληνες άρχηγούς. Σάν είχαν πιά ξανοιχτή μακρυά, οί Τούρκοι άπάνω στό κάστρο τους πήρανε χαμπάρι κ' άρχισαν πυκνό τουφέκι μέ τά κατσαδόρια κατ' άπάνω τους.

Τά τρία κεφάλια τών παλληκαριών άνάμεσ' άπό τίς σφαίρες και τους άφρους τής θάλασσας όλο και ξεμάκρυναν προς τό Κρεμμύδι. Από τή δυνατή άντίσταση τών κυμάτων και τήν άγωνία του νά φτάση, ο Κορώνης βρίσκεται πιό γλήγορα έξαντλημένος από τους άλλους. Άπάνω στά μολυβένια νερά πού μέ τό ζόρι τά ξεσκίζει,

βλέπει μπροστά του τό πτώμα ενός γλάρου. Αυτό τό συναπάντημα τό παίρνει γιά κακό σημάδι. «Κράτα, ψυχή μου!» λέει ο γευναίος κολυμπητής και φέρνει στή θύμησή του τή μορφή τής γυναίκας του και τών πέντε του παιδιών. Ζωντανεύει μπρός του και τό Σιόρ Καλογερά, θυμούμενος τήν ύπόσχεση πού τουδωσε πώς θάφερνε ο ίδιος τό γράμμα στών άρχηγών τά χέρια.

Οί πολιορκητές, από τό ραγδαίο τουφέκι πού είδαν νά βγαίνει άπ' τήν άκρόπολη, κ' άφου άγνάντεψαν μέ τά κιάλια τους τρεις μέσα στή θάλασσα νάρχωνται προς τό μέρος τους, ρίξανε βάρκες και τους έπιασαν, μόλις λίγη άπόσταση άπ' τή στεριά. «Σώστε τόν τελευταίο!» φώναξε ο Λελές κ' ο Θεοφιλάκης. Σέ λίγο ο Κορώνης έβγαине μισολιγοθυμισμένος. Τό γράμμα δόθηκε. Η πολιορκία έγινε στενώτερη από γής και θάλασσα. Σέ λίγες μέρες μαθαίνοντας οί Τούρκοι πώς ο Δημήτριος Ύψηλάντης βρισκότανε στό Μοριά, ζήτησαν μόνοι τους νά παραδοθούν σ' εκείνον. Ο Ύψηλάντης έστειλε τότε γράμμα μέ τόν πρίγκηπα Άλέξανδρο Καντακουζηνό στον Σπεταιιώτη άρχηγό τής θαλασσινης μοίρας Πάνου, κ' ύστερα από πολλές διαπραγματεύσεις και συμφωνίες μέ τους άγάδες ο Τούρκος ταιντάρης (φρούραρχος) έφερε στις 23 Ιουλίου στό έλληνικό στρατόπεδο τά κλειδιά του κάστρου μέσα σέ άσημένιο δίσκο και τά παρέδωσε στον Καντακουζηνό. Η Μονεμβασία ήταν ή πρώτη ελληνική όχυρή πολιτεία πού λυτρωνότανε άπ' τή μακρόχρονη σκλαβιά.

ΑΘΗΝΑ Ν. ΤΑΡΣΟΥΛΗ

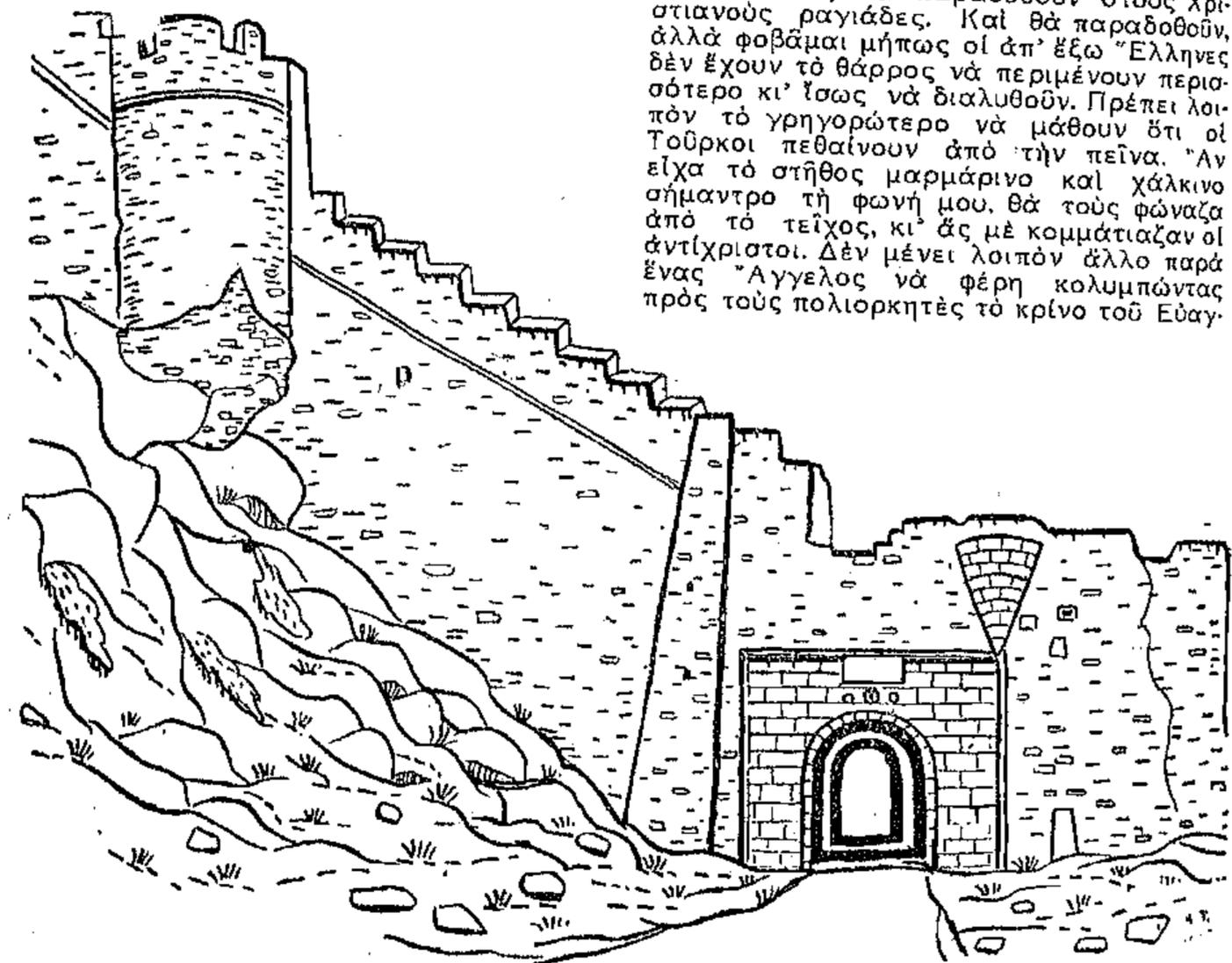
ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ

Μονάχη έδώ πώς έμεινα στήν έρμη άκρογιαλιά;
Οί βάρκες πού νά πήγανε μέ τά σκισμένα ιστία,
μέσα στού άνέμου τήν όργή, στήν τρικυμία;
Μονάχη έδώ πώς έμεινα στήν έρμη άκρογιαλιά;

Μήτε πανί δε φαίνεται, του γλάρου άσπρο φτερό.
Θάνέβω, άν είναι βολετό, στό βράχο τό μεγάλο,
μέ τό μικρό μαντήλι μου νά κάμω ένα σινιάλο.
Μήτε πανί δε φαίνεται, του γλάρου άσπρο φτερό.

Μονάχη έδώ πώς μάφηκαν στήν άκρη του γιαλού;
Μακρυά κατάρτι έπέρασεν από σπασμένο πλοίο.
Τής μοίρας μου ήταν σαρκασμός και τής ζωής τό άντίο...
Μονάχη έδώ πώς μάφηκαν στήν άκρη του γιαλού;

ΔΙΑΛΕΧΤΗ ΖΕΥΓΩΛΗ

Η ΠΟΡΤΑ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ ΤΗΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ

R. L. STEVENSON

Ἡ Ὀλαλλά

ΝΟΥΒΕΛΛΑ

— Τώρα, εἶπε ὁ γιατρός, τὸ ἔργο μου εἶναι τελειωμένο, καὶ μάλιστα, μπορῶ νὰ πῶ μὲ κάποιον καμάρι, καλὰ τελειωμένο. Δὲ μένει παρὰ νὰ φύγετε ἀπ' αὐτὴ τὴν ψυχρὴ καὶ δηλητηριασμένη πόλη καὶ νὰ περάσετε δυὸ μῆνες στὸν καθαρὸ ἀέρα καὶ στὴν ξεγνοιασιά. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ εἶναι δική σας δουλειά. Γιὰ τ' ἄλλο ὅμως μπορῶ νὰ σᾶς βοηθῶ. Προχτὲς ἀκριβῶς ὁ παπᾶς ἦρθε ἀπὸ τὴν ἐξοχή. Εἶμαστε, ξέρετε, παλιοὶ φίλοι— ἂν καὶ τὰ ἐπαγγέλματά μας εἶναι ἀντίθετα— καὶ μοῦπε γιὰ κάτι ἐνορι-
τες του.

»Εἶναι μιὰ οἰκογένεια— ἀλλὰ σεῖς δὲν ξέρετε τὴν Ἰσπανία καὶ σίγουρα καὶ τὰ πιὸ μεγάλα ὀνόματα τῆς χώρας μας θὰ σᾶς εἶναι ἀγνωστα. Ἀρκεῖ λοιπὸν νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἄλλοτε ἦταν εὐγενεῖς καὶ ἄρχοντες καὶ τώρα ἔχουν πέσει σχεδὸν σὲ φτώχεια. Τώρα δὲν ἔχουν τίποτ' ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὴ «ρεζιντέντσια», τ' ἀρχοντικὸ τους νὰ ποῦ-
με, καὶ μερικὲς λευγὲς χερσότοποι, πού δὲ μπορεῖ νὰ θρέψει οὐτ' ἓνα γίδι. Τὸ σπῆτι ὅμως εἶναι σὲ ἐξοχὴ τοποθεσία, ἀκριβῶς ἀπάνω στὴν κορυφὴ ἑνὸς λόφου, σὲ καθαρὸ κι' ὑγιεινὸν ἀέρα. Κι' εὐθὺς μόλις μοῦκαμε λόγον ὁ παπᾶς, ὁ νοῦς μου πῆγε σὲ σᾶς. Τοῦ εἶπα ἀμέσως ὅτι ἔχω ἓναν πληγωμέ-
νον ἀξιωματικὸ, πληγωμένο γιὰ τὴν εὐ-
γενικὴ ἰδέα, πού μπορεῖ τώρα νὰ μετακι-
νηθεῖ. Καὶ τοῦ πρότεινα νὰ σᾶς πάρουν οἱ φίλοι του νοικάρη. Ἀμέσως τὸ πρόσωπό του σκυθρώπασε, καθὼς τὸ πρόβλεπα ἄλ-
λωστε.— Αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα, μοῦ εἶπε.— Ἐ, τότε ἄς τους νὰ ψοφήσουν τῆς πείνας, τοῦ ἀπάντησα, ἀφοῦ κοιτᾶν νὰ κρατήσουν τὴν ψευτοπερηφάνειά τους. Ἐ-
κεῖ δὲ χωριστήκαμε, δυσσάρεστος ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον. Χτὲς ὅμως, ἐκεῖ πού δὲν τὸν περιμένα, ὁ παπᾶς γύρισε καὶ δή-
λωσε ὑποταγῆ: Ἐξέτασε, εἶπε, καὶ εἶδε ὅτι ἡ δυσκολία δὲν ἦταν τόσο μεγάλη, ὅσο τὴν εἶχε φοβηθεῖ. Μ' ἄλλα λόγια, οἱ ἄρχοντες μας ἔβαλαν στὴν τσέπη τους τὴν περηφάνειά. Συμφώνησα λοιπὸν καὶ σᾶς ἔπιασα ἓνα δωμάτιο στὴ ρεζιντέντσια.

Ὁ ἀγέρας τῶν βουνῶν θ' ἀνανεώσει τὸ αἷμα σας. Κι' ἡ ἡσυχία πού θάχετε ἐκεῖ ἀξίζει ὅσο δὲν ἀξίζουν ὅλα μαζί τὰ φάρ-
μακα τοῦ κόσμου.

— Γιατρέ, εἶπα ἐγώ, εἶστε γιὰ μένα ὁ καλὸς ἄγγελος κι' ἡ συμβουλή σας εἶναι προσταγή. Πῆτε μου ὅμως μερικὰ γιὰ τὴν οἰκογένεια ὅπου πρόκειται νὰ μείνω.

— Αὐτὸ σκόπευα νὰ κάμω, ἀπάντησε ὁ γιατρός, καὶ μὰ τὴν ἀλήθεια εἶναι κάπως δύσκολο. Οἱ φτωχοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι εἶναι, καθὼς σᾶς εἶπα, ἀπὸ πολὺ μεγάλο τζάκι καὶ βαστᾶνε ὅσο μποροῦν τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς καταγωγῆς τους. Ἐζήσαν κάμποσες γενεὲς σὲ μοναξιά, μακριὰ ἀπὸ τὸν πλού-
σιο πού τώρα πιά βρίσκεται πολὺ ψηλά γι' αὐτοῦς, μακριὰ κι' ἀπὸ τὸν φτωχό, πού τὸν θεωροῦν ἀκόμη πολὺ χαμηλότερό τους. Καὶ σήμερα ἀκόμη, πού ἡ φτώχεια τοὺς ἀ-
ναγκάζει ν' ἀνοίξουν τὴν πόρτα τους σ' ἓ-
ναν ξένο, θὰ τὸ κάμουν αὐτὸ μὲ ὄρους. Θὰ μείνετε, λένε, ξένος γι' αὐτοῦς. Θὰ σᾶς περιποιῶνται ὅπως πρέπει, ἀλλὰ κάθε ἐξοικείωση μαζί τους ἀποκλείεται.

Δὲν κρύβω ὅτι ἡ περιέργειά μου εἶχε κεντηθεῖ κι' ἤθελα τώρα νὰ ξεκινήσω μιὰ ὥρα ἀρχύτερα, γιὰτὶ μέσα μου ἤμουν βέ-
βαιος ὅτι, ἂν ἤθελα, θὰ γκρέμιζα αὐτὸ τὸ τεῖχος, πού ἔβαζαν μπροστά μου.

— Δὲ βλέπω τίποτα τὸ προσβλητικὸ, εἶ-
πα. Μάλιστα συμπαθῶ πολὺ τὰ αἰσθήματα καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια τους.

— Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς δὲ σᾶς εἶδαν κιάλας ποτέ, εἶπε μ' εὐγένεια ὁ γιατρός. Ἄν ἤξεραν πὼς εἶστε ὁ ὠραιότερος κι' ὁ πιὸ εὐχάριστος ἄνθρωπος πού ἦρθε ποτέ ἀπὸ τὴν Ἀγγλία (ὅπου πολλοὶ οἱ ὠραῖοι, ἀλλ' ὀλίγοι οἱ εὐχάριστοι), χωρὶς ἄλλο τότε θὰ σᾶς ὑποδέχονταν πολὺ θερμά. Ἄλλ' ἀφοῦ δὲ σᾶς κακοφαίνεται, ἀκόμη καλύτε-
ρα... Ἡ οἰκογένεια ἄλλωστε φαντάζομαι πὼς δὲ θὰ σᾶς βάλει σὲ πειρασμούς. Μιὰ μητέρα, ἓνας γιὸς καὶ μιὰ κόρη. Μιὰ γριά, μὲ ἄξεστο μυαλό, καθὼς λένε, καὶ μιὰ χω-
ριατοπούλα, πού εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὸν κό-
σμο καὶ δὲν ξέρει παρὰ μόνο τὸν πνευμα-

τικὸ της. Ἴδου κάτι πού δὲ θὰ ἐξάψει βέ-
βαια τὴ φαντασία ἑνὸς ριψοκίνδυνου ἀξιω-
ματικοῦ.

— Καὶ ὅμως εἶπατε πὼς εἶναι ὑψηλῆς κα-
ταγωγῆς...

— Ἦ, πρέπει νὰ κάμω μιὰ διάκριση, εἶ-
πε τότε ὁ γιατρός. Ναι, ἡ μητέρα εἶναι. Ὅχι ὅμως ἐξίσου καὶ τὰ παιδιὰ. Ἡ μητέρα ἦταν ἡ στερνὴ κόρη μιᾶς πριγκιπικῆς γε-
νεᾶς, πού εἶχε χάσει πιά καὶ δύναμη καὶ περιουσία. Ὁ πατέρας της δὲν ἦταν μόνο φτωχός, ἀλλὰ καὶ τρελλός. Κι' ἡ κόρη του γύριζε σὰν ἀγρίμι μέσα στὰ χτήματά τους, ὡς πού αὐτὸς πέθανε. Μὲ τὸ θάνατό του χάθηκε κι' ἡ τελευταία περιουσία, ἡ γενεὰ ἔσβυσε πιά, κι' ἡ κόρη ἔτρεχε σὲ ἄγρια πιά κατάστασι στὰ βουνά, ὡς πού στὸ τέλος παντρεύτηκε ἓνας Θεὸς ξέρει ποιόν, ἓναν ἀγωγιάτη λένε ἢ κάποιον λαθρέμπορο—
ἂν καὶ μερικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι δὲν παν-
τρεύτηκε διόλου κι' ὅτι ὁ Φελίπε κι' ἡ Ὀ-
λαλλά εἶναι παιδιὰ νόθα. Ἡ ἔνωσις αὐτὴ (νόμιμη ἢ παράνομη) διαλύθηκε μὲ τρόπο τραγικόν, τώρα καὶ κάμποσα χρόνια. Ζοῦν ὅμως πολὺ μοναχικὰ κι' ἡ χώρα βρίσκεται τώρα σὲ τέτοιες ἀνωμαλίες, ὥστε μόνον ὁ παπᾶς ἔμαθε— ἂν τῷμαθε κι' αὐτός— πὼς ἀκριβῶς πέθανε ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

— Ἀρχίζω νὰ πιστεύω ὅτι θὰ ἴδουν πα-
ράξενά πράγματα τὰ μάτια μου, εἶπα.

— Μὴν κάνετε μυθιστόρημα, ἀπάντησε ὁ γιατρός. Πολὺ φοβᾶμαι πὼς θὰ συναντήσε-
τε μιὰ πολὺ κοινὴ καὶ χαμηλὴ πραγματι-
κότητα. Τὸ Φελίπε, λόγου χάρι, τὸν εἶδα—
καὶ τί νὰ σᾶς πῶ; Χωριάτης, πονηρός, ἄξε-
στος καὶ θάλεγα καὶ ἀθῶος. Τὸ ἴδιο θάνατι, φαντάζομαι, κι' οἱ ἄλλοι. Ὅχι, ὄχι, σεμιὸρ κομμαντάντε, δὲν πρέπει νὰ ζητᾶτε στὰ βουνά παρὰ μόνο κοινωνία βουνίσια. Κι' ἂν ἀγαπᾶτε τὰ ἔργα τῆς φύσης, σᾶς ὑπό-
σχομαι ὅτι δὲ θὰ μείνετε δυσσάρεστος.

Τὴν ἄλλη μέρα, ὁ Φελίπε ἦρθε νὰ μὲ πάρει, μ' ἓνα μικρὸ κάρρο πού τῷσερνε ἓνα μουλάρι. Καὶ λίγο πρὶν χτυπήσει μεση-
μέρι, ἀφοῦ ἀποχαιρέτησα τὸν γιατρό, τὸν ξενοδόχο καὶ ὄσους ἄλλους καλοὺς ἀνθρώ-
πους εἶχα γνωρίσει στίς ἡμέρες τῆς ἀρρώ-
στειας μου, ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴν Ἀνατολι-
κὴ Πόλη κι' ἀρχίσαμε ν' ἀνεβαίνουμε τὴ Σιέρρα. Εἶχα μείνει τόσο καιρὸ φυλακι-
σμένος, ὥστε καὶ μόνο ἡ μυρωδιὰ τῆς γῆς μοῦφερνε χαρὰ. Ἡ χώρα πού περνούσαμε ἦταν ἄγριος βραχότοπος, σκεπασμένος ἐδῶ καὶ κεῖ μὲ ἄγρια βλάστησι, φελλόδεντρα ἢ μεγάλες Ἰσπανικὲς δρυὲς καὶ συχνὰ χα-
ραγμένος ἀπὸ χειμάρρους. Ὁ ἥλιος ἔλα-
μπε κι' ὁ ἀέρας φυσοῦσε εὐχάριστα. Εἶχα-
με προχωρήσει ἀρκετὰ μίλλια κι' ἡ πόλη εἶχε ἐξαφανισθεῖ μέσα σ' ἓνα μικρὸ λόφο, χωρὶς ἀκόμη νὰ προσέξω τὸ συνοδό μου. Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ, φαινόταν ἓνα καλο-
καμωμένο χωριατόπουλο, καθὼς μοῦ τὸν εἶχε περιγράψει ὁ γιατρός, ἀλλὰ χωρὶς καμμιὰ μὀρφωσι. Κι' ἡ πρώτη αὐτὴ ἐντύ-

πώσι ἐμενε κι' ἡ τελευταία. Ἐκεῖνο πού ἀρχίζε νὰ μοῦ κάνει ἐντύπωση ἦταν ἡ οἰ-
κειότητα, μὲ τὴν ὁποία φλυαροῦσε. Δὲ μι-
λοῦσε ὅμως τὴ χαρακτηριστικὴ ἐκείνη διά-
λεκτο πού μιλοῦν οἱ ἀγωγιάτες πού περ-
νοῦν τὸν περισσότερον καιρὸ τῆς ζωῆς τους μὲ τὸ μυαλό τους σὲ ἀδράνεια, διασχί-
ζοντας τίς γνώριμὲς τους χώρες. Εἶχε ἐλαττωματικὴ προφορά καὶ κάποια ἀσυναρ-
τησία στίς ἐννοιές του. Στάθηκε ἄεξαφνα καὶ κοίταξε κρυφὰ ἀνάμεσα στὰ κλαδιά ἑνὸς δέντρου κι' ὕστερα γύρισε καὶ μοῦπε πὼς μιὰ φορὰ εἶχε ἴδει μιὰ καρακάξα σ' ἓνα κλαρί.

— Καρακάξα; εἶπα γώ, ξαφνισμένος γιὰ τὴν ἀσημαντὴ αὐτὴ παρατήρησι καὶ θαρ-
ρώντας πὼς δὲν εἶχα ἀκούσει καλά.

Ἐκεῖνος ὅμως στὸ μεταξύ εἶχε ἀπασχο-
ληθεῖ μ' ἄλλο πρᾶγμα. Κάτι ἀκούγε μὲ βα-
θεῖα προσοχή, γέρνοντας τὸ κεφάλι καὶ ζαρώνοντας τὸ μούτρο. Μὲ κράτησε σφι-
χτά, γιὰ νὰ μὴ σαλέψω, κι' ὕστερα χαμο-
γέλασε καὶ κούνησε τὸ κεφάλι.

— Τί ἀκούτε; ρώτησα.

— Πολὺ καλά, πολὺ καλά! ἔκανε κείνος κι' ἀρχισε νὰ χτυπᾶ τὸ ζῶο του μὲ φωνές πού ἀντιλαλοῦσαν στίς πλαγιές, σὰ φωνές ζώου.

Τὸν κοίταξα ἀπὸ πῶς κοντά. Ἦταν πά-
ρα πολὺ καλοκαμωμένος, ἐλαφρὸς, λυγε-
ρός καὶ ρωμαλέος. Τὰ χαρακτηριστικὰ του ἦταν κανονικά. Τὰ κίτρινα μάτια του πολὺ μεγάλα, ἂν κι' ὄχι πολὺ ἐκφρα-
στικά. Στὸ σύνολο, ἡ ἐμφάνισή του ἦταν πολὺ συμπαθητικὴ καὶ δὲν τοῦ βρῆκα ἄλλο ἐλάττωμα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ἦταν πολὺ με-
λαχροινός καὶ μαλλιάρης— χαρακτηριστι-
κὰ πού ἐγὼ τουλάχιστον τ' ἀντιπαθῶ. Ἀλλὰ ἡ διανοητικὴ του κατάστασι μὲ ἐξάφνισε καὶ μὲ τραβοῦσε. Θυμόμουν τὴ λέ-
ξι τοῦ γιατροῦ— «ἓνας ἀθῶος»— καὶ θαύ-
μαζα τὴν εὐστοχίαν αὐτὴ παρατήρησι, ὅταν ὁ δρόμος ἀρχισε νὰ κατεβαίνει χαμηλά στὴ στενὴ καὶ γυμνὴ χαράδρα ἑνὸς χειμάρ-
ρου. Τὰ νερά κατρακυλοῦσαν μὲ βροντερό κρότο στὸ βάθος κι' ἡ χαράδρα ἦταν γε-
μάτη ἀπὸ τὸ θόρυβό τους, ἀπὸ ψιλὸ ράν-
τισμα νεροῦ κι' ἀπὸ τὸ βουητό τοῦ ἀνέ-
μου πού σήκωναν τὰ νερά μὲ τὴν ὀρμή τους. Ἡ σκηνὴ βέβαια ἦταν τρομαχτικὴ, ἀλλὰ ὁ δρόμος ἦταν σίγουρος καὶ τὸ ζῶο προχωροῦσε σταθερά. Γι' αὐτὸ δοκίμασα κατάπληξη ὅταν γύρισα κι' εἶδα τὴ χλω-
μάδα τοῦ τρόμου στὸ πρόσωπο τοῦ συνο-
δοῦ μου. Θυμήθηκα κάτι σκωτσέζικες δει-
σιδαιμονίες σχετικὲς μὲ τὰ ποτάμια, καὶ μὲ ἀπορία συλλογίσθηκα ὅτι ἴσως οἱ ἴδιες ἐπικρατοῦσαν καὶ σ' αὐτὸ τὸ μέρος τῆς Ἰσπανίας. Γύρισα στὸ Φελίπε, μὲ τὸ σκο-
πὸ νὰ μάθω.

— Τί ἔχετε; ρώτησα.

— Ὡ, τρόμαξα! ἀπάντησε.

— Μὲ τί τρομάξατε; Ἐδῶ εἶναι ἴσως τὸ πιὸ σίγουρο μέρος τοῦ ἐπικίνδυνου αὐ-
τοῦ δρόμου.

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΣΟΦΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

— Κάνει μιὰ βουή! είπε μ' έναν τόσο απλοϊκό και φοβισμένο τόνο, ώστε διαλύθηκαν άμέσως όλες οι ύποψίες μου.

Η διάνοσή του ήταν σχεδόν παιδιάτικη. Τό μυαλό του ήταν σαν τό σώμα του, ζωηρό και γρήγορο, αλλά χωρίς καμμιά ανάπτυξη. Κι' από τή στιγμή εκείνη άρχισα νά τόν βλέπω μέ κάποιον οίκτο και ν' άκούω μέ κάποια επιείκεια, και στό τέλος και μ' εύχαρίστηση, τό άσυνάρτητο ψέλλισμά του.

Κατά τις τέσσερις τ' άπόγεμα φτάσαμε στην κορυφογραμμή, χαιρετήσαμε τό δειλινό κι' άρχισαμε νά κατεβαίνουμε τήν άλλη πλαγιά, περνώντας πότε από φαράγγια και πότε από μαύρα σκοτεινά δάση. Έδω άκουγόταν άπ' όλες τις μεριές ό ήχος του νερού πού έπεφτε, όχι πυκνός και τρομαχτικός, όπως στό χείμαρρο, αλλά σκορπισμένος και τραγουδιστός, καθώς κυλούσε μουσικά από κοιλάδα σέ κοιλάδα. Έδω έφτιαξε και τό κέφι του οδηγού μου, πού άρχισε νά τραγουδεί δυνατά μέ μιá φάλτσα φωνή, χωρίς νά προσέχη τό ρυθμό ή τόν ήχο. Κι' όμως τό άπρόσεχτο τραγουδι του έδινε τήν έντύπωση πώς ήταν φυσικό κι' εύχάριστο σαν τό τραγουδι των πουλιών.

Καθώς έπεφτε τό βραδυνό σκοτάδι, μέ κυρίευε σιγά-σιγά ή γοητεία του άτεχνου αυτού κελαδήματος και του κάκου περιμένα ν' άκούσω ένα συναρμολογημένο σκοπό, ως πού στό τέλος τόν ρώτησα τί ήταν αυτό πού τραγουδούσε.

— Έί έτσι, τραγουδω! φώναξε.

Έίχε νυχτώσει πιά, όταν φτάσαμε σ' ένα πλάτωμα και σέ λίγο είδαμ' έναν όγκο πιδό μαύρο από τό τριγύρω μας σκοτάδι, πού

κατάλαβα άμέσως πώς θά ήταν ή ρεζιντέντσια. Έκει ό οδηγός μου πήδησε από τ' άμάξι κι' άρχισε νά σφυρίζει κάμποση ώρα του κάκου, ως πού ένας γέρος χωριάτης πρόβαλε από τά σκοτάδια, μ' ένα κερλί στό χέρι. Στο φως αυτό, μπόρεσα νά διακρίνω μιάν άψιδωδή έξώθυρα μαυριτανικού ρυθμού. Ο Φελίπε άνοιξε μιá πορτούλα σ' έν' άπό τά δύο μεγάλα σιδερόφραχτα θυρόφυλλα κι' ό χωριάτης πήρε τό άμάξι κι' έφυγε. Πέρασαμε από τήν πορτούλα, πού έκλεισε άμέσως πίσω μας. Μέ τό φως του κεριού πέρασαμε από μιάν αλλη, άνεβήκαμε μιá πέτρινη σκάλα, διασχίσαμε μιάν άνοιχτή στοά, άνεβήκαμε πάλι μιá σκάλα, και τέλος σταθήκαμε μπροστά στην πόρτα ενός μεγάλου και γυμνού δωματίου, πού έμελλε νά είναι δικό μου. Έίχε τρία παράθυρα κι' ήταν ταπετσαρισμένο μέ λουστραρισμένο ξύλο και στρωμένο μέ δέρματα από διάφορα άγρια ζώα. Λαμπρή φωτιά έκαιγε στό τζάκι και δίπλα στη λάμψη της ήταν ένα τραπέζι, στρωμένο για τό δείπνο. Στην άκρη διέκρινα ένα κρεβάτι έτοιμο. Όλη αυτή ή προετοιμασία μ' εύχαρίστησε πολύ και τόπα στό Φελίπε. Έκείνος, μέ όλη του τήν άπλότητα, διπλασίασε τούς έπαινους μου.

— Ωραίο δωμάτιο! είπε. Πολύ ωραίο δωμάτιο! Και φωτιά! Τί καλή πούναι ή φωτιά! Σου ζεσταίνει τά κόκκαλα και σέ εύχαριστεί. Και τό κρεβάτι, — εξακολούθησε φέρνοντας τό κερλί πρός τό μέρος του κρεββατιού — κοίταξε τί ωραία σεντόνια, τί καθαρά, τί μαλακά, μαλακά.

Και χάιδευε τά στρώματα και τά σεντόνια μέ τό χέρι του κι' άκουμπούσε επάνω και τά μάγουλά του, μέ μιá χονδροειδή εύχαρίστηση πού μέ πείραξε. Του πήρα τό κερλί από τό χέρι (φοβήθηκα μήν έβαζε φωτιά στό κρεβάτι) και πήγα στό τραπέζι. Γέμισα ένα ποτήρι κρασί και τόν φώναξα νά πιεί. Έτρεξε νά ρθει μέ μιάν έλπίδα ζωγραφισμένη στό πρόσωπό του. Μά μόλις είδε τό κρασί, μιá έκφραση φρίκης έγινε φανερή.

— Όχι, όχι αυτό! είπε. Αυτό είναι για σάς. Έγώ τό συχαίνομαι.

— Πολύ καλά, σενιόρ, είπα. Θα πιω λοιπόν στην ύγειά σας και στην ύγειά των δικών σας. Δέ θά έχω τήν εύχαρίστηση — πρόσθεσα άφού ήπια — νά υποβάλω τούς χαιρετισμούς μου στό πόδια της σενιόρας μητέρας σας;

Μέ τά λόγια μου συτό, εξαφανίσθηκε μονομιás όλη ή παιδιάτικη άφέλεια από τή μορφή του και ξαφνικά πήρε μιάν έκφραση πονηριάς και έχεμύθειας.

Όπισθοχώρησε τήν ίδια στιγμή, σά νά μουν κανένα θηριό πού ήθελε νά τ' άποφύγει ή κανέναν δολοφόνο, κι' όταν έφτασε στην πόρτα, μέ κοίταξε θλιβερά.

— Όχι! είπε στό τελευταία και βγήκε άθόρυβα από τό δωμάτιο.

Άκουσα τά βήματά του νά σβήνουν στό σκαλιά ένα-ένα κι' ύστερα βαθείά αιγή σκέπασε τό σπίτι.

**

Άφού δείπνησα, έσυρα τό τραπέζι κοντά στό κρεβάτι και τό έτοιμαζα νά κοιμηθώ. Μά μέ τή νέα θέση του κεριού, είδα ξαφνικά μιá εικόνα στον τοίχο. Ήταν τό πορταίτο μιás νέας γυναίκας. Άν έκρινα από τό κοστούμι της, σίγουρα έπρεπε νά ήταν από καιρό πεθαμένη. Μά αν έκρινα από τή ζωηρή της στάση, τά μάτια και τά χαρακτηριστικά, θάλεγα πώς είχα μπροστά μου τήν εικόνα της ζωής. Τό πρόσωπό της ήταν λεπτό και κανονικό. Κόκκινα μαλλιά στεφάνωναν τό πρόσωπό της. Τά μάτια της, βαθείά μαύρα, μαγνήτισαν άμέσως τά δικά του. Μά τήν τέλεια μορφή της τήν άγρίευε σχεδόν μιá σκληρή και σκυθρωπή φιλήδονη έκφραση. Κάτι άσύλληπτο και άκαθόριστο, σαν ήχώ ήχους, θύμιζε τά χαρακτηριστικά και τούς τρόπους του οδηγού μου. Κι' έμεινα κάμποση ώρα θαυμάζοντας τήν παράξενη αυτή όμοιότητα. Σκέφθηκα ότι μιá ράτσα, πού άριθμούσε τόσο εύγενικές κυρίες σαν αυτή πού μέ κοιτούσε άπ' τό πορταίτο, είχε ξεπέσει σέ τόσο βαθμό, ώστε σήμερα οι αντιπρόσωποι της νά φορούν χωριάτικα ρούχα και νά οδηγούν μιá σούστα μέ μουλάρι πάνω στό βουνά, για νά φέρουν στό σπίτι τους ένα νοικάρη.

Τό πρώτο φως της αύγης έπεσε όλο επάνω στό πορταίτο, και καθώς ήμουν ξαπλωμένος και ξυπνητός, τά μάτια μου έμειναν στηλωμένα επάνω του μέ εύχαρίστηση πού μεγάλωνε όλοένα. Η όμορφιά της σύρθηκε σά φίδι μέσα στην καρδιά μου και κατασίγασε κάθε δισταγμό, έναν πρός έναν. Και αν και άναγνώριζα ότι τό ν' άγαπήσει κανείς μιá παρόμοια γυναίκα ήταν δείγμα έκφυλισμού, ώστόσο ήμουν βέβαιος ότι, αν ζούσε, σίγουρα θά τήν έρωτεύομουν. Μέρα μέ τήν ήμέρα έγινε πιό καθαρή ή κακία της κι' ή αδυναμία μου. Κατάντησε νά γίνει ή ήρωίδα των καθημερινών μου όνείρων και ν' άπλώνει μιá σκοτεινή σκιά στη φαντασία μου. Κι' όταν βρισκόμουν έξω, στον καθαρίο άέρα τ' ούρανού, γυμναζόμενος κι' άνανεώνοντας τις δυνάμεις μου, συχνά έρχόταν στό νού μου μιá παράξενη χαρούμενη σκέψη, ότι ή γόησσά μου ήταν καλά φυλαγμένη στον τάφο της, ότι τό μαγικό ραβδί της όμορφιάς της ήταν σπασμένο, τά χείλη της σφραγισμένα σέ αλώνια σιωπή και τά μάγια της λυμένα. Κι' όμως ένας δισταχτικός τρόμος έμενε μέσα μου, ότι μπορούσε νά μήν ήταν πεθαμένη για πάντα, αλλά ν' άναστηθεί μέσα στό κορμί κανενός άπογόνου της.

Ο Φελίπε μου σερβίριζε τό φαγητό μέ-

σα στό δωμάτιο κι' ή όμοιότητά του μέ τό πορταίτο μου έκανε κατάπληξη. Δέν έμοιαζε όλες τις φορές. Ώρες-ώρες όμως, άπάνω σέ μιá άλλαγή στάσης ή σέ μιá στιγμιαία έκφραση, ήταν σά νάθελε νά όρμήσει επάνω μου ένα φάντασμα. Κι' ή όμοιότητα αυτή κυριαρχούσε ίδίως επάνω στις κακές του ώρες. Ο Φελίπε σίγουρα έμένα μ' άγαπούσε. Έρχόταν και καθόταν κοντά μου στή φωτιά, και μιλούσε μέ τις κομμένες φράσεις του ή τραγουδούσε τά παράξενά του και άσυνάρτητα τραγούδια και πολλές φορές έσερνε τό χέρι του πάνω στό ρούχα μου χαιδευτικά μέ μιάν άφοσίωση πού μ' έβαζε σέ μιάν άμηχανία, για τήν όποια ντρεπόμουν. Άλλά παρ' όλ' αυτά, συχνά έρεθιζόταν χωρίς αίτια κι' έπεφτε σέ ξαφνική κι' άπότομη θλίψη. Μιá λέξη επιπληχτική νάκουγε, έδινε μιá κι' άναποδογύριζε τό πιάτο, πού ήμουν έτοιμος νά φάω, κι' αυτό όχι μέ τρόπο ύπουλο, αλλά, άπεναντίας, προκλητικό. Τό ίδιο έκανε κι' όταν μυριζόταν ότι προσπαθούσα νά του πάρω λόγια. Η περιέργειά μου δέν ήταν άδικαιολόγητη, άφού βρισκόμουν σ' έναν παράξενο τόπο και περιτοιχιζόμουν από παράξενους ανθρώπους. Άλλά μέ τήν παραμικρή σκιά έρώτησης, εκείνος όπισθοχωρούσε, κλεινόταν στον έαυτό του και γινόταν άπειλητικός κι' έπίφοβος. Τό-

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Μ. ΒΙΤΣΩΡΗ

Η Κ^α ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ

τε ἀκριβῶς, μέσα σ' ἓνα μέρος τοῦ δευτερολέπτου, τὸν βουνήσιο αὐτὸ νέο μποροῦσε νὰ τὸν πάρει κανεὶς γι' ἀδελφὸ τῆς κυρίας τοῦ πορτραίτου. Μὰ οἱ στιγμὲς αὐτὲς διάβαιναν γοργά— κι' ἡ ὁμοιότητα ἔσβυνε μαζί μ' αὐτὲς.

Ἄπο φυσικὸ τοῦ ἦταν νωθρὸς καὶ χασομέρης κι' ὅμως κρατοῦσε τὸ σπῆτι, ἔκανε πρόθυμα ὅ,τι τοῦ ζητοῦσε κι' ἔσκαβε κάθε μέρος τὸν κῆπο στὸ νότιο μέρος τοῦ ἀρχοντικοῦ. Ἐκεῖ ἔσμιγε μὲ τὸ χωρικό, πού εἶχε ἰδεῖ τὸ βράδυ πού ἦρθα καὶ πού κατοικοῦσε στὴν ἄκρη τοῦ χτήματος, μισὸ μίλλι μακριά, σ' ἓνα μικρὸ ὑπόστεγο. Παρατηροῦσα λοιπόν, ὅτι ἀπὸ τοὺς δύο, ὁ Φελίπε δούλευε περισσότερο. Καὶ τὸν ἔβλεπα ὕστερα νὰ πετᾷ τὸ ἀξινάρι του καὶ νὰ ξαπλώνεται νὰ κοιμηθεῖ ἀνάμεσα στὰ χόρτα πού εἶχε ὁ ἴδιος βολάνει, καὶ θαύμαζα τὸ κουράγιο τοῦ σ' αὐτὴ τὴν ἀχάριστη δουλειά. Μαζὺ ὅμως ἀποροῦσα πῶς μέσα στὸν ἀπλοῖκὸ αὐτὸ νέο εἶχε εἰσχωρήσει ἡ ἐπιμονὴ αὐτὴ ἀντίληψη τοῦ καθήκοντος. Ποιὸς τοῦ τὴν ἐνίσχυε καὶ ὡς πότε ἔμελλε νὰ ὑπερισχύει ἀπὸ τὰ ἐνστικτὰ του; Εἶπα ὅτι ἴσως ὁ παπᾶς τὸν κατηχοῦσε. Μὰ μιά μέρα εἶδα τὸν παπᾶ πού ἦρθε στὴν ρεζιντέντσια. Τὸν εἶδα κι' ὅταν μπῆκε κι' ὅταν βγῆκε. Ἐμμεῖς μέσα μιά ὥρα καὶ σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ Φελίπε ἔσκαβε τοῦ καλοῦ καιροῦ στὸν κῆπο, χωρὶς νὰ δώσει καμμιά προσοχή.

Στὰ τελευταῖα, μοῦ ἦρθε ἡ κακὴ σκέψη νὰ παρασύρω τὸ νέο ἀπὸ τίς καλὲς του συνήθειες, καὶ μιά μέρα πού τὸν ἀπάντησα στὴν πύλη, τὸν κατάφερα εὐκόλα νὰ μοῦ κάνει παρέα σὲ μιά ἐκδρομὴ. Ἦταν ὁμορφὴ μέρα καὶ τὸ δάσος ὅπου τὸν ὡδήγησα ἦταν πράσινο καὶ χαρούμενο καὶ ἡ φύση μοσκοβολοῦσε καὶ ἀντηχοῦσε ἀπὸ τὸ βοηθὸ τῶν ἐντόμων. Ἐκεῖ φανερονόταν ὁ νέος χαρακτήρας τοῦ: ἡ εὐθυμία του ἀνέβαινε σὲ ὕψη πού μὲ ἀφιναν κατάπληκτο καὶ ἀποκοῦσε μιά εὐκίνησια καὶ μιά χάρη πού γοήτευαν. Πηδαῦσε κι' ἔτρεχε τριγύρω μου ὅλος κέφι. Στεκόταν ξαφνικά, κοίταζε, ἀκουγε, βρισκόταν μ' ἓνα πήδημα πάνω σ' ἓνα δέντρο, κρεμιόταν κι' ἔπαιζε σὰ νὰ βρισκόταν στὸ σπῆτι του. Λίγο μοῦ μιλοῦσε, κι' ὅσα μοῦλεγε σχεδὸν δὲν εἶχαν καμμιά σημασία. Κι' ὅμως σπάνια εἶχα ἀπολαύσει τόσο ζωηρὴ συντροφιά. Χαρά μου ἦταν νὰ βλέπω τὴν χαρὰ του, τὴν γληγοράδα του καὶ τὴν σβελτοσύνη του. Καὶ σίγουρα θὰ εἶχα κάμει συνήθεια αὐτοῦς τοὺς περιπάτους, ἂν ἡ τύχη δὲν ἔφερνε πολὺ κακὴ κατάληξη στὴν εὐχαρίστησή μου αὐτὴ.

Μὲ τὴν ἐπιδειξίότητα καὶ τὴν γληγοράδα τοῦ ὁ Φελίπε εἶχε κατορθώσει νὰ πιάσει ἓνα σκίουρο πάνω σ' ἓνα δέντρο. Ἦταν κάπως μακριά μου ἐκείνη τὴ στιγμή, ἀλλὰ τὸν εἶδα πού ἔπεσε χάμω στὸ χῶμα καὶ κυλιόταν καὶ φώναζε δυνατὰ ἀπὸ τὴν χαρὰ του, σὰν παιδί. Ἡ φωνὴ του ἦταν δροσερὴ

κι' ἀθῶα καὶ κίνησε τὴ συμπάθεια μου. Ἀλλὰ καθὼς βημάτιζα γρήγορα γιὰ νὰ τὸν φτάσω, ἀκουσα τὴ φωνὴ τοῦ σκίουρου κι' ἡ καρδιά μου ῥάγισε. Ἐχῶ ἀκούσει κι' ἔχῶ ἰδεῖ πολλὰ σκληρότητες τῶν ἀνθρώπων κι' ἰδίως τῶν χωρικῶν ἀπέναντι τῶν ζώων. Ἀλλ' αὐτὸ πού εἶδα ἐκείνη τὴ στιγμή, μὲ γέμισε ἀγανάκτηση. Ἐσπρωξα τὸ νέο μακριά, τοῦ ἄρπαξα τὸ δυστυχισμένο ζῶο ἀπὸ τὰ χέρια του μισοπεθαμένο καὶ τὸ σκότωσα γρήγορα γιὰ νὰ τὸ γλυτώσω ἀπὸ τὰ μαρτύρια. Ὑστερα γύρισα πρὸς τὸ δῆμιο καὶ τοῦ μίλησα μὲ ἀγανάκτηση καὶ τοῦπα λόγια πού φάνηκαν πῶς τὸν πρόσβαλαν. Ἐπειτα διευθύνθηκα πρὸς τὴν ρεζιντέντσια καὶ τὸν πρόσταξα νὰ φύγει καὶ νὰ μ' ἀφήσει, γιατί ἐννοοῦσα νὰ συναναστρέφομαι μὲ ἀνθρώπους κι' ὄχι μὲ παλιοσκουλήκια.

Τότε κείνος ἔπεσε στὰ γόνατα καὶ ἰκέτευσε, μὲ φράσεις καθαρότερες ἀπὸ τίς συνηθισμένες του, νὰ τὸν συχωρέσω: νὰ λησμονήσω τί εἶχε κάμει καὶ νὰ ἔχω πεποίθηση πῶς στὸ μέλλον θὰ γινόταν καλύτερος.

— ὦ, θὰ κάνω ὅ,τι μπορῶ, ἔλεγε. Σὺχώρεσε τὸ Φελίπε μιά φορά, κομμαντάντε! Ἄλλη φορά δὲ θὰ γίνεῖ κακός!

Αὐτὸ μὲ συγκίνησε περισσότερο παρ' ὅσο ἄφωνα νὰ φαίνομαι καὶ στὸ τέλος τὸν συχωρέσα καὶ σφίξαμε πάλι τὰ χέρια σὰ φίλοι. Γιὰ τιμωρία ὅμως καὶ γιὰ δείγμα μετάνοιας τὸν ἔβαλα νὰ θάψει τὸ σκίουρο, τοῦ εἶπα πόσο συμπαθητικὸ ζῶο ἦταν, πόσο πρόστυχο ἦταν νὰ χρησιμοποιεῖ τὴ δύναμή του στοὺς ἀδύνατους.

— Ἄκουσε, Φελίπε! εἶπα. Ἀληθινά, εἶσαι δυνατός. Ἀλλὰ στὰ χέρια τὰ δικά μου εἶσαι τόσο ἀνήμερος, ὅσο κι' αὐτὸ τὸ φτωχὸ δέντρο. Γιὰ δός μου τὸ χέρι σου. Βλέπεις ὅτι δὲ μπορεῖς πιά νὰ τὸ σαλέψεις. Τώρα ὑπόθεσε ὅτι ἡμουν σκληρὸς ὅπως κι' ἐσύ καὶ μοῦκανε εὐχαρίστηση νὰ σὲ βασανίζω. Λίγο νὰ σοῦ σφίξω τὰ δάχτυλα, κοίταζε πῶς πονεῖς.

Ἐβγαλε ἓνα ξεφωνητό, τὸ πρόσωπό του κιτρίνισε καὶ στὸ μέτωπό του φάνηκαν σταγόνες ἀπὸ ἰδρώτα. Κι' ὅταν ἐλευθέρωσα τὸ χέρι του, σωριάστηκε χάμω καὶ τὸ βύζαινε καὶ σιγὸκλαψε σὰ μικρὸ παιδάκι. Μὰ τὸ μάθημα ἔφερε τὸ ἀποτέλεσμά του. Καὶ εἶτε γι' αὐτὸ, εἶτε γιατί τώρα ἤξερε πιὸ καλὰ τὴν σωματικὴν μου δύναμη, ἡ ἀρχικὴ ἀγάπη του πρὸς ἐμένα ἔγινε σωστὴ ἀφοσίωση καὶ λατρεία πιστοῦ σκύλου.

Στὸ μεταξύ ἡ ὑγεία μου βελτιωνόταν γοργά. Ἡ ρεζιντέντσια βρισκόταν στὴν κορυφὴ ἑνὸς βραχώδους ὄροπεδίου, πού τὸ ἔζωναν τριγύρω τὰ βουνά. Μόνον ἀπὸ τὴν στέγη μποροῦσε κανεὶς νὰ διακρίνει, ἀνάμεσα σὲ δύο κορυφές, ἓνα μικρὸ κομμάτι κάμπο, γαλάζιο ἀπὸ τὴν μεγάλη ἀπόσταση. Ὁ ἀέρας ἦταν ἀφθονός κι' ἐλαφρὸς σ'

αὐτὰ τὰ ὕψη. Μεγάλια σύννεφα συσσωρεύονταν ἐκεῖ, πού ξαφνικά τᾶσπαζε ὁ ἀνεμὸς καὶ τὰ σκόρπιζε κουρελιασμένα στὶς κορυφὰς τῶν γηλόφων. Ἀσθενικὸ μурμουρίσμα χειμάρρων ἀκουγόταν ἀπὸ τριγύρω καὶ μποροῦσε νὰ συλλάβει κανεὶς σ' αὐτὸ τὸ μέρος τὴν ἰδέα τῆς πρωτόγονης καὶ δυνατῆς φύσης.

Μὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπόλαυση τῆς φύσης, ἦταν γιὰ μένα ἄλλη ἀπόλαυση ἡ διαμονὴ μου στὴν ἀρχαία καὶ παλιωμένη ἐκείνη κατοικία. Ἦταν ἓνα μακρυνάρι μὲ ἐπάλλξεις στὶς δύο ἄκρες, τρυπημένες μὲ τουφεκίστρες. Στὴν αὐλὴ ἦταν φυτεμένες ρωδιές. Μαρμάρινα σκαλιὰ ἀνέβαιναν ἀνάμεσα σὲ λεπτὲς κολῶνες κι' ἔβγαζαν στὸ διάδρομο, πού ἔφερνε γύρω ὅλο τὸ σπῆτι. Ἀλλὰ σκάλια ἀνέβαζε στὸ ἀπάνω πάτωμα, πού ἦταν διαιρεμένο σὲ χωριστὰ διαμερίσματα. Τὰ παράθυρα ἦταν κλειστὰ ἀπὸ μέσα κι' ἀπέξω. Κάμποσες πέτρες εἶχαν σαλέψει ἀπὸ τὴ θέση τους. Ἐνα μέρος τῆς στέγης εἶχε φύγει, σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους σ' αὐτὰ τὰ βουνὰ ἀνεμοστρόβιλους. Κι' ὅλο τὸ σπῆτι ἔστεκε πάνω σὲ μιά πυκνὴ σουτάδα ἀπὸ φελλόδενδρα, γέρικα καὶ σκονισμένα, ἔμοιαζε σὰ νὰ ἦταν τὸ κοιμισμένο παλάτι τοῦ θρύλου. Ἡ αὐλὴ ἦταν θάλαγε κανεὶς ἢ κατοικία τοῦ ὕπνου. Βραχνὸ μурμουρίσμα περιστεριῶν ἀκουγόταν ἀπὸ τὸ γέισο τῆς στέγης. Ἄνεμος δὲν ἔφτανε ὡς ἐδῶ, ὅταν ὅμως φυσοῦσε ἔξω, ἡ σκόνη ἔπεφτε πυκνὴ σὰ βροχὴ καὶ σέπαζε τὸ ματωμένο κόκκινο χρῶμα τῶν ρωδιῶν. Σφαλισμένα παράθυρα, κλειστὲς θύρες κι' ἔρημες κολῶνες περιτριγύριζαν τὴν αὐλὴ. Κι' ὅλη τὴν ἡμέρα ὁ ἥλιος ἔφτανε ἴσκιους μὲ περίεργα σχήματα κι' ἔρριχνε σὲ παράταξη τὸν ἴσκιο ἀπ' τίς κολῶνες. Ὡστόσο, μιά μικρὴ γωνιά τοῦ περιστελλοῦ εἶχε ἴχνη ἀνθρώπινης κατοικίας. Ἄν κι' ἦταν ἀνοιχτὸ πρὸς τὴν αὐλὴ, εἶχε τζάκι, ὅπου ἔλαμπε πάντα φωτιὰ καὶ τὸ κεραμωτὸ πάτωμα ἦταν στρωμένο μὲ δέρματα ζώων.

Σ' αὐτὴ ἀκριβῶς τὴ θέση εἶδα γιὰ πρώτη φορά τὴ σπιταναικοκυρά μου. Εἶχε τραβῆξει ἓνα ἀπὸ τὰ δέρματα στὴν λιακάδα καὶ ξάπλωνε ἀκκουμπώντας σὲ μιά κολῶνα. Μὲ ξάφνισε πρῶτα-πρῶτα τὸ φόρεμά της, γιατί ἦταν πλούσιο καὶ μὲ λαμπρὰ χρῶματα, πού χτυποῦσαν μέσα σ' αὐτὴ τὴ σκονισμένη αὐλὴ καθὼς καὶ τὰ κόκκινα ἀνθη τῆς ρωδιάς. Ὑστερα μ' αἰχμαλώτισε

(Ἀκολουθεῖ)

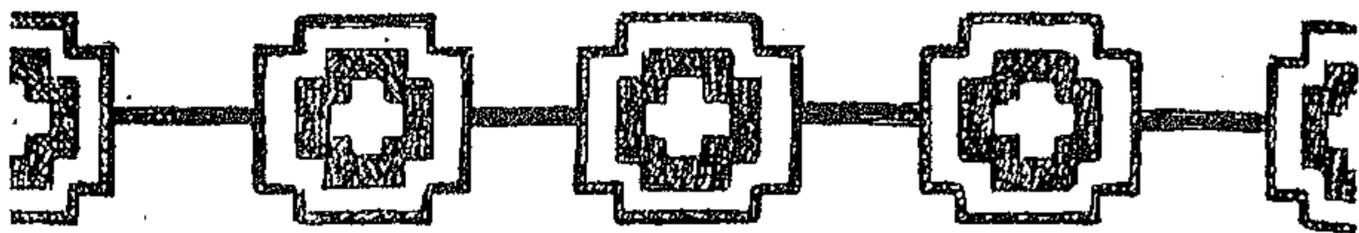
ἡ ὁμορφιά της. Καθὼς ἦταν γερμὴν πῆσω, — φαντάζομαι πῶς κοίταζε, ἂν καὶ δὲν ἔβλεπα τὰ μάτια της— μὲ μίαν ἔκφραση σὰν ἡσυχου κι' εὐχαριστημένου ζώου, ἔδειχνε μιά τελειότητα χαρακτηριστικῶν καὶ μιά εὐγένεια στάσης, πού θὰ ταίριαζε σ' ἓν' ἀγαλμα.

Ἐβγαλα τὸ καπέλλο μου περνώντας ἀπὸ κοντὰ της καὶ τότε τὸ πρόσωπό της ζάρωσε φιλύποπτα, γρήγορα κι' ἐλαφρά, καθὼς ρυτιδώνει τὸ νερὸ μιά σιγανὴ αὔρα. Δὲν ἔδωσε ὅμως προσοχὴ στὴ φιλοφροσύνη μου κι' ἐγὼ τράβηξα στὸν περίπατό μου λιγάκι τρομαγμένος, ἀλλὰ μὲ τὸ εἶδωλό της πάντα μπροστὰ στὰ μάτια μου. Κι' ὅταν γύρισα πίσω, εἶδα πῶς ἦταν πάντα στὴν ἴδια στάση, ἀλλὰ εἶχε συρθεῖ ὡς τὴν πλατὴν κολῶνα, ἀκολουθώντας τὴν λιακάδα. Τώρα ὅμως μοῦ ἔστειλε ἓναν ἀμυδρὸ χαίρετισμὸ καὶ κάτι μοῦ εἶπε μὲ τὸν ἴδιο ἐκείνο βαθὺ καὶ ἀκατάληπτο τόνο τοῦ γιοῦ της. Τῆς ἀπάντησα μᾶλλον στὴν τύχη. ὄχι μόνο γιατί δὲν πολυκατάλαβα τί ἔλεγε, ἀλλὰ καὶ γιατί τὸ ξαφνικὸ ἀνοιγμα τῶν ματιῶν της μὲ τάραξε.

Ἦταν κάτι μάτια ἀσυνήθιστα μεγάλα. Ἡ ἴρις ἦταν χρυσὴ σὰν τοῦ Φελίπε, ἀλλὰ τὴ στιγμή ἐκείνη ἡ κόρη τόσο εἶχε διασταλεί, ὥστε ὀλόκληρα τὰ μάτια φαίνονταν μαύρα. Καὶ δὲ μὲ κατέπληξε τόσο ἡ ὄψη τους, ὅσο (πράγμα πού βέβαια θὰ ἦταν συνέπειά της) ὅσο ἡ μοναδικὴ ἔλλειψη κάθε ἔκφρασης ἀπὸ τὸ βλέμμα τους. Βλέμμα τόσο ἀδειανὸ κι' ἠλίθιο δὲν εἶχα ξανασυναντήσει. Τὰ μάτια μου ἔπεφταν καθὼς τ' ἀντίκρουζαν καὶ γύρισα στὴν κάμαρά μου, κυριεμένος ἀπὸ τὴ μεγαλύτερη ἀπορία. Καθὼς ὅμως κοίταξα τὸ πορτραῖτο τοῦ τοῖχου, θαύμασα πάλι τὴ δύναμη τῆς κληρονομικότητος. Ἡ οἰκοδέσποινα μου, εἶναι ἀλήθεια, ἦταν μεγαλύτερη καὶ πιὸ εὐσωμη, τὰ μάτια της εἶχαν ἄλλο χρῶμα καὶ ἡ μορφή της δὲν ἦταν μόνο ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν κακὴ ἐκείνη ἔκφραση τῆς ζωγραφιάς, ἀλλὰ καὶ στερημένη ἀπὸ κάθε ἔκφραση, καλὴ ἢ κακὴ, — ἓνα ἠθικὸ κενό, ἓνα κυριολεκτικὸ μηδέν! — Κι' ὅμως ὑπῆρχε μιά ὁμοιότητα, πού δὲν τὴν ἔβρισκες στὸ τάδε ἢ δεῖνα χαρακτηριστικὸ, ἀλλὰ στὸ σύνολο. Θάλεγε κανεὶς πῶς, ὅταν ὁ καλλιτέχνης αὐτὸς ἔβαζε τὴν ὑπογραφή του κάτω ἀπὸ τὴ ζωγραφία του, εἶχε συλλάβει ὄχι τὴν εἰκόνα μιάς χαμογελαστῆς λαίδης, ἀλλὰ τὴν χαρακτηριστικὴ ἰδιότητα μιάς φυλῆς.

Μεταφρ. Μ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΝΑ ΜΕΡΟΝΥΧΤΟ ΣΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΣΑΓΜΑΤΑ

Έλατε μαζί μου. Θα σάς πάω σ' έναν τόπο παράξενο. Αν αγαπάτε τη φύση, θα λατρέψετε την ομορφιά της. Αν πιστεύετε ακόμα, θα κλάψετε μπροστά στην εικόνα της Παναγίας. Κι' αν μιά αγιάτρευτη νοσταλγία σάς σέρνει στο παρελθόν, έλατε να το δήτε πώς ζωντανεύει κάποια δειλινά... κάποιες ώρες...

Λίγα χιλιόμετρα έξω απ' τη Θήβα. Ένα μικρό χωριό: το Σύρτζι. Ο Πausanias στα «Βοιωτικά» του μάς μιλά γι' αυτή τη γωνιά της γης. Στα χρόνια του σώζονταν έδω τα έρείπια της Γκλισάντας, μιάς μικρής πολιτείας των Όμηρικων χρόνων. Ακόμα μπορούσε κανένας να δει ένα μικρό τύμβο σκεπασμένο με δέντρα: κάτω του ήταν θαμμένοι οί πίο διαλεχτοί Άργεΐτες πού, τόν παλιό καιρό, πήγαν με το βασιλιά Άδραστο να χτυπήσουν τη Θήβα. Πάρα πέρα έτρεχε ο ποταμός ο Θερμώδοντας. Πάνω απ' αυτό, απότομα, πράγμα άναπάντεχο για το Βοιωτικό κάμφο, ξεπετάει τα 840 μέτρα του το Υπατο. Στην κορφή του ο Πausanias είδε τότε ένα ναό και ένα άγαλμα του Υπατου Δία. Έμεις τώρα πηγαίνουμε να βρούμε το μοναστήρι του Σαγματά πού είναι χτισμένο πάνω στον παλιό ναό. Άνηφορίζουμε δυό ώρες. Το μονοπάτι, σπαρμένο πέτρες, ανεβαίνει ανάμεσα σ' απότομους βράχους, πού τους σκεπάζουν πρινάκια. Άπαντούμε ένα ποταμάκι πού κατεβαίνει. Φαίνεται νάχει κέφι για κουβεντούλα. Οί πέτρες — άκατάδεχτες — δέν του άπαντούνε. Άδιάφορο, εκείνο συνεχίζει το μονόλογό του. Του φτάνει ο έαυτός του: Είναι εύτυχισμένο. Το προσπερνάμε.

Το μοναστήρι το άντικρύζουμε μόνο όταν, κόβοντας βόλτα το βουνό, φτάνουμε λίγα μέτρα μακριά του. Σηκώνεται πάνω στο μικρό όροπέδιο της κορφής. Έδω τα πρινάκια άνακατέβονται με κουμαριές. Μπα! και βαλανιδιές!... Θα μάς μιλήσει λοιπόν ο Δίας;

Έγκατασταθήκαμε στον ξενώνα και προπάντων ντυθήκαμε καλά πριν βγούμε έξω: ή άνοιξη δε σκαρφάλωσε ακόμα ίσαμε δώ-

πάνω. Η αύλη του μοναστηριού είναι μεγάλη, όλοκάθαρη, τετράγωνη. Στη μέση της σηκώνεται ή έκκλησία: αφιερωμένη στο Χριστό Σωτήρα. Δέν είναι ή πρώτη. Η πρώτη χτίστηκε στα 600 μ. Χ. Έπειτα, με τα χρόνια, γκρεμίστηκε. Αυτή πού έχουμε μπροστά μας χτίστηκε στα 1100, ίσα-ίσα πάνω στο δάπεδο του άρχαίου ναού του Δία — ένα δάπεδο με ωραία μωσαϊκά πού διατηρούνται θαυμάσια. Κι' ανάμεσα στους κίονες πού σηκώνουν τους δύο τρούλλους, ξεχωρίζουμε κίονες του έλληνικού ναού...

Δυό πράγματα μάς σταματούν ακόμα μέσα στην έκκλησιά. Πρώτα ο Σταυρός πού κλείνει ένα κομμάτι τίμιο ξύλο — δώρο του Άλέξη Κομνηνού στο μοναστήρι. Έτσι μάς πληροφορεί ένα χρυσόβουλο του ίδιου του Κομνηνού ή καλλίτερα ένα αντίγραφο του πού διαβάζουμε. Τι γίνεται το πρωτότυπο; Ο ήγούμενος μάς βεβαιώνει πώς είναι κλειδωμένο απ' το Δεσπότη. Ωστόσο δέν το βλέπει ποτέ κανείς. Άς είναι.

Έπειτα, ή κάρα του Κλήμη του Άθηνάιου πού άσκήτησε στα 1111. Αυτή — μάλιστα — τη βλέπουμε: είναι σκεπασμένη μ' άσσημι πού αφήνει να φαίνεται γυμνό ένα μικρό κομμάτι της. Κι' αυτό είναι κίτρινο και γυαλιστερό — σά συντέφι. Σου έρχεται να τ' άγγίξεις με το δάχτυλο.

Μά άς προσπεράσουμε γρήγορα. Λίγο πολύ, μέσα σ' όλους μας, λαγοκοιμάται ή ψυχή του Άμλετ. Άς μη την ξυπνούμε. Είναι... επικίνδυνο.

Ο ήγούμενος με το καλά και άπλοϊκό χαμόγελο μάς περιμένει στην αύλη. Στέκεται μπροστά στον έξωτερικό τοίχο του Ιεροού.

Μάς γνώφει να πάμε κοντά του και μάς τόν δείχνει. Μερικοί τεράστιοι μονόλιθοι χτισμένοι σ' αυτό το μέρος ξεχωρίζουν κάτω από ένα στρώμα άσβέστι.

— Είναι λείψανα απ' τόν «έλληνικό» ναό, μάς εξηγεί.

Ξαναμιλά:

— Έλατε μαζί μου.

Τόν άκολουθούμε. Βγαίνουμε απ' το μοναστήρι. Τρέχουμε πάνω στο βουνό, παρα-

μερίζοντας τις κουμαριές. Στο τέλος, σταματά. Δείχνει στη γη.

— Έδω ήταν το νεκροταφείο των «Έλλήνων».

Σκύβουμε σαστισμένοι!.. Κομμάτια από άρχαία άγγεία! Και τόσο πολλά! Στριφογυρίζω δυό-τρία στο χέρι μου. Είναι των κλασικών χρόνων το μαύρο βερνίκι τους, άγγιχτο απ' το χρόνο, λαμποκοπά σά χτεσινό. Σκέπτομαι αυτούς πού θάφτηκαν μαζί τους. Τα κορμιά τους, από αιώνας και αιώνας, θα ξανάγιναν χώμα...

Ένας μεγάλος ξυλένιος σταυρός, στημένος στην άκρη του γκρεμού, δείχνει το πιο ψηλό σημείο του Υπατου. Από μακριά, τόν βλέπουμε πού ξεκόβεται στο συννεφιασμένο ούρανό. Αυτός φαίνεται άφωσιωμένος στο θέαμα πού ξεδιπλώνεται γύρω του. Τόσα χρόνια δέν το βαρέθηκε; Μά τώρα το βλέπουμε και μείς. Και τόν καταλαβαίνουμε: Ποιος θα μετρήσει ποτέ σ' αυτό τόν κάμφο όλους τους τόνους του καφέ και του πράσινου; πού πινέλο θ' άποδώσει τους παιχνιδιάρικους συνδυασμούς των; Άπλώνεται, άπλώνεται, χωρίς τέλος το ασύλληπτο χαλί... Πού και πού μερικές κηλίδες, τα δέντρα... Μόνο στο βάθος, κοντά στον όρίζοντα, κόβεται απότομα απ' τα βουνά. Μά δέν τους θυμώνει: αυτά τα βουνά έχουν μεγάλα όνόματα: Κιθαιρώνας... Παρνασσός... Έλικώνας, Η Δίρφη — χρόνια και χρόνια τώρα — τους γνώφει φιλικά από μακριά. Και θα μένουν πάντα μόνο με το φιλικό αυτό χαιρετισμό: ο Εύβοϊκός, ξαπλωμένος άναμεταξύ τους, τα χωρίζει άκαρδα. Τόν βλέπουμε πού προχωρεί βαθεία στη Βοιωτία. Ίσως θέλει κι' αυτός να φτάσει τις λίμνες πού άγναντεύουμε από δω πάνω. Ζητάνε άραγε τίποτε κι' οί λίμνες; Φαίνονται τόσο άτάραχες! Και πολύ κοκκέτες... Όλη την ώρα αλλάζουν χρωματιστές τουαλέτες, άκολουθώντας τα καπρίτσια τ' ούρανού. Μην είν' έρωτευμένες μαζί του;

... Τα χρώματα μπερδεύονται και οί γραμμές άπαλοσβύνουν. Βραδιάζει κιόλας. Ο ήλιος βασιλεύει χωρίς να τόν δούμε. Ίσαμε την τελευταία στιγμή πεισματικά μάς τόν έκρυψαν τα σύννεφα. Μά τώρα σιγά-σιγά άποτραβιούνται. Φέρνοντας πιο διακριτικά για τ' άστέρια. Νά τα! Ξύπνησαν! Οί λίμνες για να τα υποδεχτούν αλλάζουν πάλι τουαλέτα. Το χρώμα τους γέρνει στο μώβ. Μά έχει μέσα και πολύ γκριζό. Για να ταιριάζει όμορφα με τη γαλάζια ήρεμία πού σιγά-σιγά μάς κυκλώνει. Κουδουνάκια!.. Στις πλαγιές άνεβοκατεβαίνουν τα κατοίκια. Δέν τα βλέπουμε. Μά το κάθε πήδημα τους το παρακολουθούμε στο κάθε κουδούνισμα. Πού να πλανιέται τώρα ή ψυχή του Θεοκρίτου;

Σκοτεινιάζει. Τα βουνά ξεχωρίζουν σά σύννεφα στον όρίζοντα... Κι' εκεί κάτω,

στον κάμφο, άναψαν τα φώτα της Θήβας: μάς καλησπερίζουν...

Νύχτωσε. Ο άγέρας, παγωμένος, περνά τις τριπλές μας μπλουζες. Και πεινούμε. Γυρίζουμε στο μοναστήρι. Γλυστρούμε στην πετροστρωμένη αύλη. Μιά σκιά. Σκοντάφτουμε άπάνω της: ο καλός μας ήγούμενος.

— Έλατε να σάς κάνουμε τραπέζι, άγιε ήγούμενε.

Μέσ' το σκοτάδι μάς συχωρά μ' ένα χαμόγελο:

— Είναι διαφορετικά τα φαγιά μας, παιδιά μου.

Διάβολε! Ξεχάσαμε πώς είναι Παρασκευή!

Δέ θέμε να φάμε στην κρύα και έπίσημη τραπέζαρια του ξενώνα. Διαλέξαμε ένα κελλάι. Το κελλάι μας. Νά σάς το παρουσιάσω: μιά χαμηλή, άψιδωτή πόρτα. Ένα τζάκι. Ένα τραπέζι κολλημένο στον τοίχο. Δυό παραθυράκια σιδεροφραγμένα. Το ένα βλέπει στο γκρεμό. Το άλλο σ' ένα μικρό ήμερο περιβολάκι. Μιά μυγαλιά! Χαριτωμένα σηκώνεται στη μέση του γεμάτη λουλουδάκια. Παράξενο: οί άδελφές της στον κάμφο δέν έχουν πιά λουλούδια. Δέν της το μήνυσαν ακόμα!

... Βγάλαμε απ' τη μέση τα φαγιά πού περίσπεσαν. Σβύσαμε τη λάμπα. Μόνο ή φωτιά απ' το τζάκι μάς φωτίζει. Μαζευόμαστε όλοι γύρω της. Δέ μιλούμε. Σάν από συμφωνία. Τώρα μάς μιλά μόνο ή φωτιά... Τα πρόσωπά μας ξεχωρίζουν άκαθόριστα, κόκκινα, στη ρόδινη άνταύγεια του τζακιού...

Κάποιος άρχίζει να μουρμουρίζει ένα τραγούδι για τόν παλιό καιρό. Η φωνή είναι πολύ σιγανή. Πολύ βαθεία. Έπιδρά άπάνω μας σά ναρκωτικό. Μένουμε άκίνητοι. Στις κόγχες των ματιών μας τα βλέμματα είναι πεθαμένα... Και το τραγούδι, πάντα το τραγούδι πού συνεχίζεται με μονότονο, άργό ρυθμό, ρυθμό γητειάς...

Σκέπτομαι την άνθισμένη μυγαλίτσα του περιβολιού. Μόνη, κατάμονη μέσα στη νύχτα, και τόσο λαφριά ντυμένη! Θα κρουώνη... Τεντώνω τα χέρια μου στο τζάκι, — Καληνύχτα, μυγαλίτσα!

Μεσάνυχτα.

Είναι πολύ λίγο φωτισμένη ή έκκλησία: ένα καντήλι, δυό κεριά... Πόσο σκοτάδι μπορούν να διώξουν; Και το σκοτάδι αυτό δε φεύγει μακριά. Μαζέβεται και παραμονεύει σ' όλες τις γωνιές, βαθύ, ύπουλο, γεμάτο μυστήριο...

Σέρνω βουβά και άργά βήματα με τα βλέμματα καρφωμένα στο άρχαίο δάπεδο. Γιατί γι' αυτό ήρθα έδω. Αυτή την ώρα — την ώρα πού βοηθά τη φαντασία να κρυφανόζει τις πύλες του Υπερπέραν: με το τρεμουλιάρικο φως των κεριών πού καίνε

για το Ναζωραίο θέλησα πάνω σ' αυτά τα από μωσαϊκό στολίδια να διαβάσω το πέρας των αρχαίων θεών... Μά το φως είναι ψηλά. Στο αρχαίο δάπεδο δεν ξεχωρίζει σχεδόν κανένα σχήμα. Έδω-μέσα τα κεριά ανάβουν γι' άλλο θεό. Ο Δίας πέθανε...

Βλέπω το πρόσωπο του Νικητή του. Χαμογελά.

— Είναι ο θεός των παιδικών μου χρόνων!... Μά είναι μεσάνυχτα!... Κι' είμαστε τόσο μακριά απ' τον κόσμο!... τόσο ψηλά!... Σ' αυτό τον ίδιο τόπο τόσο και τόσοι πέθαναν πιστεύοντας!... Πώς μένω άτάραχη όταν και τα κεριά λυώνουν κλαίγοντας; Πόσο οι ψυχές μας, φορές-φορές, είναι βαρείες!... Σηκώνουν τους τάφους των θεών μας. Γιατί πέθαναν όλοι οι θεοί. Τους σκοτώσαμε έμεις όπως τους δημιουργήσαμε. Τους δημιουργήσαμε γιατί τους πιστέψαμε. Τους σκοτώσαμε γιατί τώρα δεν πιστεύουμε παρά μόνο στον έαυτό μας. Έμεις είμαστε οι θεοί του έαυτού μας... Δεν έχουμε να περιμένουμε τίποτε από κανέναν άλλον. Και δε μπορούμε να παραδεχτούμε άλλη αλήθεια...

Μά γιατί ή καρδιά μας επαναστατεί μπροστά στο θρίαμβο του μυαλού; Γιατί αυτή ή τυραννική ανάγκη που μάς σπρώχνει να ψάχνουμε μέσα μας για να βρούμε τη δύναμη να πιστέψουμε ακόμα σ' ένα υπερκόσμιο ψέμμα;

Μεσάνυχτα... Είναι ή ώρα — τό λέν τα παραμύθια: Τά πνεύματα άργοπετούν στον άγέρα... Οι μάγισσες κάτ' απ' τ' άστέρια έτοιμάζουν τά βότανά τους... Οι ξωθίες στά ποτάμια λούζονται λιανοτραγουδώντας... Κόσμε των παραμυθιών! Έλα πάλι σέ μάς. Βοήθησέ μας! Κι' άν, στη ζωή μας χρειαζόμαστε τό Όνειρο, άς είναι

τουλάχιστον αυτό, εκείνο που μάς νανούρισε στα πρώτα μας τά χρόνια!

Ξημέρωσε. Και σήμερα δε βγήκε ο ήλιος. Τά σύννεφα μαζεύτηκαν πάλι. Κρέμονται βαρεία, χαμηλά, σχεδόν πάνω απ' τό κεφάλι μας. Κρίμα. Θέλαμε να δούμε και μέ ήλιο τον κάμπο. Πρέπει να δεί κανείς ένα τοπίο σ' όλες τις ώρες της μέρας, σ' όλους τους φωτισμούς, για να πει πως τό κατάλαβε. Μά ή σημερινή μέρα είναι σαν τό χτεσινό σούρουπο, — ένα σούρουπο όμως λίγο πιό μελαγχολικό — βαρυστημένο, λές, που θά περιμένει τόσην ώρα τη νύχτα...

Μάς μένει ακόμα να δούμε τό άσκηταριό του Κλήμη. Κι' αυτό είναι δύσκολο για όσους παθαίνουν ήλιγγο. Κατεβαίνουμε μέ τά τέσσερα τό στενό μονοπάτι. Μόνο προσπαθούμε να μη βλέπουμε την άβυσσο που χάσκει δίπλα μας. Αναπνέουμε πιό λεύτερα σαν άντικρύζουμε τό μικρό του άνοιγμα. Φτάνουμε έπιτέλους.

Δέν είναι παρά μία στενάχωρη σπηλιά σκαλισμένη μέσα στο βράχο. Δέ χωρείς να σταθείς καλά-καλά όρθός. Κι' έδω μέσα έζησε ένας άνθρωπος είκοσι χρόνια... Από την ποτούλα του βλέπω πάλι τις λίμνες, τά βουνά, τον κάμπο. Κι' αναρωτιέμαι:

— Αυτός ο άνθρωπος πίστευε στο Θεό; Λάτρευε τη φύση;

Ή ώρα περνά. Πρέπει να γυρίσουμε στο Μοναστήρι. Από κει θ' άποχαιρετήσουμε τον ξυλένιο σταυρό της κορφής, τη μυγδαλίτσα του περβολιού, τό τζάκι του κελλιού μας... Φεύγουμε. Μπροστά στην πόρτα του άσκηταριού, ίσα-ίσα στά χείλια του γκρεμού, φυτρώνουν λεπτά μώβ λουλουδάκια. Κόβω μία τουφα...

ΣΜΥΡΝΑ

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΑΝΟΙΞΗ

*Ήμουν άνίδεος. Τά πουλιά την άνοιξη λαλούσαν και σπαρταρούσε μέσ στο φως ή λιοπερίχυτη έξοχή.
*Αστοχα πράγματα άσημα τά χείλια σου μιλούσαν στην άδεια μου ψυχή...

*Ήμουν άνίδεος. Σ' ήξερα του παιχνιδιού μία κούκλα κι' άπλωνε άργό τό βήμα μου, μέ πλήξη, να σε βρεί.
Μά μου έφυγες, — και σκάλωσε στην καστανή σου μπούκλα ή σκέψη μου ή πικρή...

ΜΙΜΗΣ ΠΟΜΟΝΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΣΚΑΝΔΙΝΑΥΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

ΣΕΛΜΑ ΛΑΓΚΕΡΛΑΙΦ

Είναι ζήτημα αν έχει καμμία λογοτεχνία να έπιδείξη τόσες γυναίκες στην πρώτη γραμμή, όσες ή σκανδιναυική: Άουλίτσα Σκοάμ, Μυγδαλίτη Τορέζεν, Σαρλότα Λέφφλερ, Φρειδερίκη Μπρέμερ, Μαρία Χένκελ, Σέλμα Λάγκερλαιφ, Έλλεν Κέϋ, Άννα Βάλμπεργκ, Ούντεντ. Τό σχεδόν μοναδικό αυτό φαινόμενο θάρρει, αληθινά, να έξετασθί με προσοχή όχι μονάχα από τους όπαδούς της θεωρίας του περιβάλλοντος, μά κι' από κείνους άκόμα που τους ένδιαφέρει ή θέση της γυναίκας μέσα στην έλη διάρθρωση της σύγχρονης κοινωνίας. Όστόσο, έμεις δέν πρόκειται, φυσικά, ν' άσχοληθούμε στο σύντομο αυτό βιογραφικό σημείωμά μας με τέτοιες γενικότητες. Δίνοντας στη δημοσιότητα ένα από τά χαρακτηριστικότερα διηγήματα της Σέλμας Λάγκερλαιφ, μιας από της έξαιρετικότερες γυναικείες φυσιογνωμίες της σύγχρονης σκανδιναυικής λογοτεχνίας, θά περιοριστούμε μόνο σε λίγες βιογραφικές πληροφορίες. Άλλωστε, για τη ζωή και τά έργα της Σέλμας Λάγκερλαιφ, που τόνομά της έπέρασε τά σύνορα της πατρίδας της πολύ πριν τιμηθί με τό βραβείο Νόμπελ, γραφήκανε ως σήμερα παρά πολλά.

Ή Σέλμα Λάγκερλαιφ γεννήθηκε τό 1858 στο χτήμα Mårbacka του Φρόλνταλ της Σουηδίας κι' έζησε ως τά είκοσιδύο της χρόνια στο Βέρμλαντ, σ' αυτή την άπόμακρη γωνιά της γής, που την έπαχή εκείνη σί σχεδόν άδιάβατοι όδοί της και τό χιόνι που δέν έλυωνε παρά ένα δυό μήνες έλο τό χρόνο, την είχαν άποκλεισμένη από την υπόλοιπη Σουηδία. Από τό ακυθραπό κι' άύστηρό αυτό περιβάλλον, που οι άνθρωποι του ζούσανε άπόμανοι και συγκεντρώνονται στον έαυτό τους, ή Σέλμα Λάγκερλαιφ μάζεψε ένα πλούσιο θησαυρό από λαϊκές παραδόσεις, από έντυπώσεις, φυσιογνωμίες και χαρακτήρες, που έδωσε άργότερα με μία μοναδικήν άπλότητα σε μία σειρά άφηγηματικών έργων της, που τη βάλανε άμέσως στην πρώτη γραμμή της πνευματικής ζωής της Σουηδίας, και μάλιστα σε μίαν έποχή που μεσουρανούσαν όνόματα σαν του Λύουστου Στρίντπεργκ και του Γκέιγερσταμ.

Τό 1880 ήρθε στη Στακχόλμη και γράφτηκε στο Βασιλικό Γυναικείο Σεμινάριο, όπου πήρε δίπλωμα δασκάλας. Έπί δέκα χρόνια χρημάτισε δασκάλα στο Παρθενάγωγείο της Λιντσκόνα, ως τη στιγμή που ο βασιλεύς της Σουηδίας κι' ο πρίγκηπας Εύγένιος, ένθουσιασμένοι από τά πρώτα της έργα, τό περίφημο ήθιογραφικό μυθιστόρημα «Γκαίστα Μπέρλιγκ» και μία σειρά ήθιογραφικά έπίσης διηγήματά της, τ' «Άθέατα δεσμά», της δώσανε μία γενναία χρηματική έπιχορήγηση. Με τά χρήματα αυτά ή Λάγκερλαιφ έπιχείρησε ένα πολύχρονο ταξίδι στη Γερμανία, στην Έλβετία και στην Ίταλία κι' άργότερα στην Παλαιστίνη και στην Αίγυπτο. Πόσο σημαντικά την έπηρεάσε τό λατινικό περιβάλλον και ιδιαίτερα τά ήθη κι' ή ψυχή του Ιταλικού λαού, φαίνεται από τό μυθιστόρημά της «Τό θάμα του Άντίχριστου», που δημοσιεύτηκε στα 1897. Όστόσο ή Λάγκερλαιφ μονάχα σά μιλά για τό χάρμα και τους ανθρώπους του τόπου της δίνει έλο τό μέτρο της δυναμής της: μία πηγαία συγκίνηση, μία σχεδόν άρρενωπή τρυφερότητα, μία βαθύτατη παρατήρηση και μίαν άπλότητα σχεδόν μοναδική, που κάνει τό ύφος της καθαρό και πρόσχαρο σαν τό τρεχόμενο νερό.

Από τά μυθιστορήματά της ξεχωρίζουν: «Γκαίστα Μπέρλιγκ», «Άννα, τό κορίτσι από την Ήταλάρνα», «Ο θησαυρός του κ. Άρνε», «Ιεροσολήμ», «Σαρλόττα Λάιβενσκαϊλντ», καθώς και τό δίτομο έργο της «Τό παράξενο ταξίδι του Νίλς Χόλγκερσον με τις άγριόχηνες», ένα έργο για μικρούς και για μεγάλους. Από τις νουβέλλες και τά μικρότερα διηγήματά της αξίζει να μνημονευθούν ιδιαίτερα: «Τ' άθέατα δεσμά», «Χριστουγεννιάτικοι θρόνοι», «Ο άμαξίς του Θανάτου», «Μία χωριάτικη Ιστορία», «Τό δαχτυλίδι του στρατηγού», κ. ά. Άξιοσημείωτα τέλος είναι και τ' άπομνημονεύματά της, που δημοσιεύτηκανε τελευταία με τον τίτλο «Mårbacka».

Ή Σέλμα Λάγκερλαιφ είναι μία από τις σημαντικότερες φυσιογνωμίες της σύγχρονης παγκόσμιας λογοτεχνίας. Χωρίς μεγάλες άνησυχίες, χωρίς μεγάλες προθέσεις, μπόρεσε να έπιβληθί στη συνείδηση του καιρού της με μόνη την άφηγηματική ιδιοφυία της. Τό έργο της, ήθιογραφικό σχεδόν πάντα, δέν κλείνει μέσα του καμμιάν από τις άγωνίες που ζυγνά μέσα μας τό αντίκρουσμα του μεγάλου προβλήματος της ζωής. Όστόσο είναι βαθύ στην άπλότητα και την τρυφερότητά του. Και δέν έέρει κανένας αν ή έλλειψη αυτή από τό έργο της Λάγκερλαιφ μιας άσίγαστης πνευματικής άνησυχίας, τόσο χαρακτηριστικής του καιρού μας, δέν πρέπει να λογαριασθί στο ένεργητικό της.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

SELMA LAGERLÖF

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΧΑΛΣΤΑΝΑΙΣ

Κάπου, πάνω στο δρόμο, βρισκότανε μία φορά ένα παλιό χτήμα, που τό λέγανε Χαλσταναίς. Ήτανε χαμηλοχτισμένο, με μία σειρά κοκκινομπογιατισμένα σπίτια, και πίσω του, σε πολύ μικρήν άπόσταση, άπλωνότανε τό ακρόδασο. Κοντά στην κατοικία ήτανε μία μεγάλη άγριομουργιά, που γιόμιζε την κεραμιδένια στέγη με τά μαύρα μούρα της. Μία καμπάνα, που σήμαινε τά βράδυα, σά σκόλαγε ή δουλειά, κρεμότανε από τό πλατύ στέγασμά της, πάνω από τό άέτωμα του σταβλού.

Πολύ κοντά, μπρός απ' την πόρτα της κουζίνας, ήταν ένας περιστεριώνας με κάτι μικρά, καλοφτιαγμένα καγκελάκια μπροστά σε κάθε φωλιά στον τοίχο κρεμόταν ένα σπιτάκι για τις βερβερίτσες με δυό μικρά πράσινα διαμερίσματα και μία με-

γάλη άτσαλένια ρόδα, και μπροστά στη θεόρατη πασκαλιά ήτανε βαλμένα στη σειρά ένα σωρό μελισσοκάλαθα, σκεπασμένα με φλούδες δέντρων.

Τό χτήμα είχε και μία λιμουλά, γιομάτη πλατεία μαυρόμαρα και μακρουλές νεροσαύρες. Είχε ακόμα ένα σπιτάκι για τό σκύλο κοντά στη μεγάλην είσοδο κι' άσπρες καγκελένιες πόρτες στην άλλέα, στά δρομάκια του κήπου και παντού όπου μπόρουσε νάναι χρήσιμη μία καγκελένια πόρτα.

Είχε μεγάλα πατάρια με σκοτεινές κάμαρες κάτω από τη στέγη, που κρύβανε τις προγονικές στρατιωτικές στολές και κάτι εκατόχρονα γυναικεία καπέλλα. Είχε μεγάλες κασέλες γιομάτες μεταξωτά σάλια και «νυφιάτικα στολίδια», είχε παλιές σπινέττες, βιολιά, κιθάρες και φαγκόττα.

Στὰ ἑρμάρια καὶ στὰ γραφεῖα βρισκόντουσαν χερσόγραφα τραγούδια καὶ παλιὰ κιτρινωμένα γράμματα, στὸν τοῖχο τοῦ χῶλ ἦταν κρεμασμένα ὄπλα τοῦ κυνηγιοῦ, μεγάλα πιστόλια καὶ πέτσινα διασκία, καὶ τὸ πάτωμα ἦταν στρωμένο μὲ χαλιά καμωμένα ἀπὸ λουρίδες παλιῶν ἀτλαζωτῶν κι' ἀπὸ ἓνα σωρὸ, ἀχρηστες πιά, μπαμπακερές κουρτίνες.

Τὸ χτήμα εἶχε κ' ἓνα μεγάλο χαγιάτι, ὅπου ἡ ἀγριοτριανταφυλλιά σκαρφάλωνε κάθε καλοκαίρι ὄλοένα καὶ πιὸ ψηλά πάνω στὸν ξύλινο σκελετό του. Εἶχε μεγάλες, κίτρινες πόρτες, πού κλειδώνανε μὲ μάνταλα καὶ βαρειές σιδερένιες ἀμπάρες, εἶχε μιὰ μεγάλη πόρτα στὴν εἴσοδο φτιαγμένη ἀπὸ μικροὺς κέδρινους τάκους, καὶ χαμηλά παράθυρα μὲ πολλὰ μικρὰ τζάμια καὶ βαρειὰ παντζούρια.

Σ' αὐτὸ τὸ χτήμα ἦρθε ἓνα καλοκαίρι γιὰ λίγον καιρὸ ὁ γέρο συνταγματάρχης Μπερενκρόυτς. Θάτανε κοντὰ ἓνα χρόνο ὕστερ' ἀπ' τὴν ἡμέρα πού ἔφυγε ἀπὸ τὸ Ἔκεμπυ. Τὴν ἔποχὴ ἐκεῖνη εἶχε ἐγκατασταθῆ σ' ἓνα χτήμα στὸ Σβάρτσαγκαι καὶ πολὺ σπάνια ἔκανε ταξίδια. Εἶναι ἀλήθεια πὼς εἶχε κρατήσῃ τὸ ἀμαξάκι του καὶ τὸ ἀλόγο του, μὰ ἦτανε προτιμότερο ν' ἀναπαύεται ὅλο τὸ χρόνο. Κ' ἔπειτα τὸλεγε πάντα, τάχα πὼς εἶχε γεράσει πιὰ πολὺ καὶ πὼς ἡ καλύτερη δουλειὰ γιὰ τοὺς γερόντους ἦτανε νὰ κάθονται στὸ σπιτάκι τους.

Ἀκόμα τοῦ ρχότανε ἀσχημα τοῦ Μπερενκρόυτς νὰ παρατήσῃ στὴ μέση τὴ δουλειὰ πού εἶχε ἀρχινήσει. Εἶχε βαλθῆ νὰ φτιάξῃ γιὰ τὶς δυὸ του κάμαρες, κάτι μεγάλα, πολύχρωμα χαλιά πάνω σὲ πλούσια καὶ πολὺ πετυχημένα σχέδια. Αὐτὸ τοῦ τρώγε ὅλο τὸν καιρὸ του, γιατί εἶχε μιὰ δικιά του μέθοδο στὸ φάσιμο. Δὲ χρησιμοποιοῦσε ἀργαλειό, μόνο τέντωνε τὶς κλωστὲς στὴν κάμαρά του, ἀπὸ τὸν ἓνα τοῖχο στὸν ἄλλο. Αὐτὸ τόκανε, λέει, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ βλέπῃ ὅλο τὸ χαλί μαζί. Ὅσὸσὸ δὲν ἦτανε μικρὴ δουλειὰ νὰ ἐτοιμάζῃ τὶς σαῖτες καὶ νὰ συνταιριάξῃ τὶς κλωστὲς, γιὰ νὰ γίνουν ἓνα στέρεο χαλί. Κ' ἔπειτα εἶχε νὰ κοιτάξῃ τὰ σχέδια, πού τάχε φτιάξει μονάχος του, καὶ νὰ ξεδιαλέγῃ τὰ λογῆς λογῆς χρώματα. Αὐτὰ ὅλα τρώγανε τοῦ συνταγματάρχη πολὺ περισσότερο καιρὸ παρὰ ὅσο θὰ πιστευε κανένας.

Γιατὶ ἐνῶ δούλευε ὁ Μπερενκρόυτς, γιὰ νὰ κἀνῃ μὲ ἀκρίβεια τὸ σχέδιό του, ξάφνου παρατοῦσε στὴ μέση τὸ φάσιμο κ' ἀρχίζε νὰ συλλογιέται τὸν καλὸ Θεό. Αὐτὸς καθόταν, ἀλήθεια, προστὰ σ' ἓνα πολὺ μεγαλύτερον ἀργαλειό κ' εἶχε νὰ φάνῃ ἓνα σχέδιο ἀκόμα πιὸ περίφημο. Καὶ τότε καταλάβαινε πὼς σ' αὐτὸ τὸ ὕφασμα ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουνε καὶ σκοῦρα κι' ἀνοιχτὰ χρώματα, γιὰ νὰ φαίνεται καλύτερο. Ὅσὸσὸ, ὁ Μπερενκρόυτς καθότανε μερικὲς φορές ὄρες πολλές γιὰ νὰ συλλογιέται ὅλα

ἐτοῦτα, ὥσπου στὸ τέλος τοῦ φαινότανε πὼς ἔβλεπε τὴ ζωὴ του καὶ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, πού γνώριζε κ' εἶχε ζήσει μαζί τους, σάν ἓνα μικρὸ κομματάκι ἀπὸ τὸ μεγάλο χαλί τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ξεχώριζε ὅλα τόσο καθαρὰ, σάν τὶς φιγούρες καὶ τὰ χρώματα τοῦ δικοῦ του χαλιοῦ. Κι' ἂν τύχαινε καμμιά φορά νὰ ρωτοῦσε κανεὶς τὸν Μπερενκρόυτς, σίγουρα θὰ τοῦ μολογοῦσε πὼς ὕφαινε τὴν ἴδια τὴ ζωὴ τῶν φίλων του στὸ χαλί του, πού ἦτανε μιὰ μικροσκοπικὴ μίμηση τῶν ὄσων θαρροῦσε πού εἶχε δῆ νὰ εἰκονίζονται μπροστὰ στὸ μεγάλο ἀργαλειό τοῦ Θεοῦ.

Ὅσὸσὸ, ὅσο κι' ἂν ἦτανε ἀπασχολημένος, ὁ συνταγματάρχης συνήθιζε ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ νὰ κἀνῃ κανένα ταξιδάκι, γιὰ νὰ βλέπῃ τοὺς παλιοὺς φίλους του, αὐτὸ γινότανε πάντα ὕστερ' ἀπὸ τοῦ Ἄη Γιαννιοῦ. Ἀπὸ τὰ νιάτα του προτιμοῦσε νὰ ταξιδεύῃ στὴν ἐξοχή, ὅταν ἀκόμα τὸ τριφύλλι μοσκοβολοῦσε στὰ λιβάδια καὶ γαλάζια καὶ κίτρινα ἀγρολούλουδα ἀνθίζανε, σὲ δυὸ μεγάλες, ἀτέλειωτες σειρές, στὰ κρᾶσπεδα τοῦ δρόμου.

Αὐτὴ τὴ χρονιά, μόλις ὁ συνταγματάρχης μπῆκε στὸ μεγάλο δημόσιο δρόμο, συνάντησε ἓναν παλιό του φίλο, τὸν ἀνθυποσπιστὴ Αἴρνεκλου. Κι' ὁ ἀνθυποσπιστὴς, πού ὅλο τὸ χρόνο ταξίδευε κ' ἔφερε ἓνα πρὸς ἓνα ὅλα τὰ μετόχια τοῦ Βέρμπλαντ, τοῦδωσε μιὰ καλὴ συμβουλή.

— Πηγαίνετε στὸ Χαλστανάις νὰ δῆτε τὸν ἀνθυπολοχαγὸ Βέστμπλαντ, εἶπε στὸ συνταγματάρχη. Μπορῶ νὰ πῶ, ἀδερφέ μου, πὼς δὲν ξέρω ἄλλο χτήμα σ' ὅλη τὴ χώρα πού νὰ πέρασα καλύτερα.

— Γιὰ ποιὸ Βέστμπλαντ μοῦ μιλάτε τώρα, φίλε μου; ρώτησε ὁ συνταγματάρχης. Δὲ θὰ λέτε, πιστεύω, γιὰ κείνον τὸ θεότρελλο τὸν ἀνθυπολοχαγὸ, πού ἡ ταγματάρχαινα τὸν πέταξε ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα;

— Γι' αὐτὸν τὸν ἴδιο, εἶπε ὁ ἀνθυποσπιστὴς, μὰ ὁ Βέστμπλαντ δὲν εἶναι πιὰ ἐκεῖνος πού ἦτανε. Παντρεύτηκε μὲ μιὰ κοπέλα, μὲ μιὰ πρώτης τάξεως νοικοκυρά, συνταγματάρχη μου, πού τὸν ἔκανε ἄνθρωπο. Φυσικά, ἦτανε μιὰ ἀνέλπιστη τύχη γιὰ τὸ Βέστμπλαντ, νὰ τὸν ἀγαπήσῃ μιὰ τόσο ἀξιόλογη γυναίκα. Καὶ πολὺ νέα δὲν ἦταν ἐδῶ πού τὰ λέμε, μὰ κι' ὁ Βέστμπλαντ δὲν ἦτανε πιὰ νέος. Πρέπει νὰ πᾶτε στὸ Χαλστανάις, ἀδερφέ μου, γιὰ νὰ δῆτε τὸ θάμα τῆς ἀγάπης.

Κι' ἔτσι ὁ συνταγματάρχης πῆγε στὸ Χαλστανάις, γιὰ νὰ δῆ ἂν ὁ Αἴρνεκλου τοῦχε πῆ τὴν ἀλήθεια. Εἶχε, πράγματι, μεγάλη περιέργεια νὰ δῆ τί σοὶ ἄνθρωπος εἶχε γίνει ὁ Βέστμπλαντ. Στὰ νιάτα του εἶχε κἀνῃ σημεῖα καὶ τέρατα, τόσο πού ἡ ταγματάρχαινα στὸ Ἔκεμπυ δὲν μποροῦσε νὰ τὸνε δῆ στὰ μάτια της. Λίγα χρόνια τὸν ὑπόφερε στὸ Ἔκεμπυ, μὰ στὸ τέλος βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ τὸν διώξῃ. Ὁ

Βέστμπλαντ εἶχε ξεπέσει τόσο πολὺ, πού κανένας καθὼς πρέπει ἄνθρωπος δὲν τὸν ἔκανε παρέα. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος εἶχε τώρα, καθὼς ἐπέμενε ὁ Αἴρνεκλου, σπῆτι καὶ χτήμα, κ' εἶχε παντρευτῆ μιὰ πρώτης τάξεως νοικοκυρά.

Σάν ἔφτασε ὁ συνταγματάρχης στὸ Χαλστανάις, κατάλαβε μὲ τὴν πρώτη ματιὰ πού ἔρριξε πὼς ἦταν ἓνα ἀληθινὸ παλιὸ ἀρχοντικὸ μετόχι. Ἔφτανε μόνο νὰ δῆ τὴν ἀλλέα μὲ τὶς σημόδες, μὲ ὅλα τὰ σκαλισμένα ὀνόματα πάνω στοὺς κορμούς κι' ὅλα τὰ ψηλά, πολὺκλαδα δέντρα. Τέτοιες σημόδες δὲν εἶχε δῆ πουθενά ἄλλοῦ, παρὰ μόνο σὲ παλιὰ κι' ἀρχοντικὰ χτήματα.

Ὁ συνταγματάρχης πέρασε ἀργὰ τὴν αὐλή κι' ὁ ἐνθουσιασμός του μεγάλωνε μὲ κάθε ματιὰ πού ἔρριχνε γύρω του. Ἦταν ἐκεῖ κατὶ ἀληθινὲς φλαμουριές, μὲ τόσο ρουινωτὰ φυλλάματα, πού θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ περπατήσῃ ἀπάνω, καὶ πιὸ πέρα δυὸ τρεῖς ταράτσες μὲ πέτρινα σκαλοπάτια, πού ἀπὸ τὴν πολυκαιρία εἶχανε μισοχωθῆ μὲς στὸ χῶμα.

Ὅταν ὁ συνταγματάρχης πέρασε μπρὸς ἀπὸ τὴ λίμνη, εἶδε τὶς μαῦρες ράχες τῶν ψαριῶν, πού κολυμποῦσαν στὰ κιτρινωπὰ νερά της, τὰ περισσότερα πέταξαν μὲ γλήγορα φτερουγίσματα ἀπὸ τὸ δρόμο, ἢ ρόδα, πού γύριζε στὸ σπιτάκι γιὰ τὶς βερβερίτσες, σταμάτησε, κι' ὁ σκύλλος πού ἦτανε δεμένος μὲ τὴν ἀλυσίδα κι' ἀκουμποῦσε τὴ μουσοῦδα του στὰ μπροστινὰ του πόδια, ἀνέμισε σιγὰ τὴν οὐρά του καὶ σιγανομούγκρισε.

Πολὺ κοντὰ στὸ χαγιάτι ὁ συνταγματάρχης εἶδε ἓνα πλήθος μερμύγκια, πού κἀνανε ἀνενόητα τὴ δουλειὰ τους καὶ πηγαινοερχόντουσαν ὄλοένα. Εἶδε στὴ βραγιά, πλάι στὴ χλόη, κάθε λογῆς λουλούδια: νάρκισσους, ἀστράκια καὶ κρινάνθεμα. Ὅμως, ψηλά στὸ χλοϊσμένο βουναλάκι φύτρωναν ἓνα σωρὸ μικρὰ λευκάνθεμα, ἀπὸ τὸσον καιρὸ ριζωμένα, ποῦριχναν μονάχα τὸ σπόρο τους κι' ἀξάιναν σάν ἀγριοχόρτα.

Ὁ Μπερενκρόυτς ξανάπε μέσα του: «Αὐτὸ εἶναι, μὰ τὴν ἀλήθεια, σωστὸ ἀρχοντικὸ ἐδῶ τὰ φύτρα, τὰ ζωντανὰ κ' οἱ ἄνθρωποι εὐδοκιοῦνε καὶ χαίρονται τὴ ζωὴ!»

Ὅταν τέλος πέρασε τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ, τὸν ὑποδεχτήκανε πολὺ καλόκαρδα, ἴσο πού δὲν τὸ περίμενε σχεδόν, καὶ μόλις ἔβγαλε ἀπὸ πάνω του τὴ σκάνη τοῦ ταξιδιοῦ, τὸν ὀδηγήσανε στὸ τραπέζι. Τὸνε φιλέσανε πλουσιοπάροχα μὲ φαγιά τοῦ παλιοῦ καλοῦ καιροῦ καὶ στὸ δεῖπνο τοῦ φέρανε ἀρτολάγανο καὶ γλυκά, σάν καὶ κείνα πού τοῦφτιαχνε ἡ μητέρα του, σὰ γύριζε τὰ Χριστούγεννα ἀπὸ τὸ σκολεῖο καὶ πού δὲν τάχε ξαναδοκιμάσει πιὰ ποτὲ σ' ὄλη του τὴν κατοπινὴ ζωὴ.

Κι' ὁ Μπερενκρόυτς κοίταγε τώρα σασιασμένος τὸν ἀνθυπολοχαγὸ Βέστμπλαντ. Τὸν κοίταγε μὲ μιὰ σιωπηλὴ εὐχαρίστηση νὰ πηγαινοέρχεται μ' ἓνα μακρὸ τσιμποῦ-

κι στὸ στόμα κ' ἓνα σκοῦφο στὸ κεφάλι του. Φοροῦσε ἓνα παλιὸ σπιτικὸ σακκάκι, πού μὲ μεγάλη δυσκολία τῶβγαλε ἀπὸ πάνω του, σάν ἦτανε νὰ καθῆσῃ, τὸ μεσημέρι, στὸ τραπέζι. Αὐτὸ ἦτανε τὸ μόνο σημάδι πού τοῦμενε ἀπὸ τὸν παλιὸ ἀγριάνθρωπο τουλάχιστον ὁ Μπερενκρόυτς αὐτὸ μονάχα ἔβλεπε. Πῆγαινε κ' ἐπιστατοῦσε τὴ δουλειὰ καὶ τοὺς ἐργάτες, ἔδινε ὀδηγίες, ἔβλεπε τί γινότανε στὰ χωράφια καὶ στὰ λιβάδια, περνώντας ἀπ' τὸν κῆπο, ἔκοβε κανένα τριαντάφυλλο γιὰ τὴ γυναίκα του καὶ δὲ βλαστημοῦσε, οὔτε ἔφτυνε χάμω σάν ἄλλοτε.

Μὰ πιὸ πολὺ σάσισε ὁ συνταγματάρχης, σάν εἶδε ὅτι ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Βέστμπλαντ κρατοῦσε καὶ βιβλία. Πῆγε τὸ συνταγματάρχη στὸ γραφεῖο καὶ τοῦδειξε κατὶ μεγάλα βιβλία, δεμένα στὴ ράχη μὲ κόκκινο δέσμα. Καὶ τὰ κρατοῦσε ὁ ἴδιος, ἔβαζε γραμμὲς μὲ κόκκινο καὶ μαῦρο μελάνι καὶ καταχώριζε μέσα ὄλους τοὺς λογαριασμούς κι' ὅλα τὰ ὀνόματα, ἀκόμα καὶ τὰ ταχυδρομικά ἔξοδα.

Ὅσο γιὰ τὴ γυναίκα τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Βέστμπλαντ, πού ἦτανε μιὰ σωστὴ ἀρχοντοθυγατέρα, αὐτὴ ἔλεγε τὸν Μπερενκρόυτς ξάδερφο καὶ σὲ λίγο βρήκανε σ' ἀλήθεια κάποια συγγένεια μεταξύ τους, ἔτσι πού νὰ μιλάνε λεύτερα γιὰ ὄλους τοὺς δικούς τους. Στὸ τέλος, ὁ Μπερενκρόυτς ἐνοιώθε τέτοιαν ἐμπιστοσύνη γιὰ τὴν κυρία Βέστμπλαντ, πού δὲ δίστασε νὰ τῆς κἀνῃ κουβέντα ὡς καὶ γιὰ τὰ χαλιά του.

Φυσικά πὼς τὸ πρᾶγμα ἦτανε τελειωμένο: ὁ Μπερενκρόυτς θάμενε κεῖ καὶ τὴ νύχτα. Τοῦ δώσανε κιόλας ἓνα φαρδὺ θολωτὸ κρεβάτι μ' ἓνα σωρὸ παπλώματα καὶ μαξιλάρια, στὸν καλύτερο ξενώνα, δεξιά στὴν εἴσοδο καὶ πλάι στὴν κρεβατοκάμαρα. Ὁ συνταγματάρχης κοιμήθηκε μιὰ χαρὰ μόλις ἔπεσε στὸ κρεβάτι, μὰ κατὰ τὰ μεσάνυχτα ξύπνησε. Σηκώθηκε τότες ἀμέσως καὶ πῆγε κι' ἀνοιξε τὰ φύλλα τοῦ παραθύρου του.

Τὸ παράθυρό του ἔβλεπε στὸν κῆπο καὶ τώρα κοίταζε στὴ διάφανη καλοκαιριάτικη νύχτα ὄλες τὶς πανάρχαιες μηλιές τοῦ μετοχιοῦ, πού στεκόντουσαν ροζιασμένες, μὲ τὰ σκουληκοφαγωμένα φύλλα καὶ τ' ἀμέτρητα στηρίγματα κάτω ἀπὸ τὰ σαπισμένα κλαδιά τους. Κοίταζε τὴ μεγάλη ἀγριαχλαδιά, πού τὸ φθινόπωρο θάβγαζε τὸν νους ὀλάκερους ἀπὸ τὸν ἀγευστο καρπὸ της. Κοίταζε τὶς χαμωκουμαριές, πού μόλις τώρα ἀρχίζανε νὰ κοκκινίζουνε κάτω ἀπὸ τὶς πυκνὲς φυλλωσιές.

Ὁ συνταγματάρχης καθότανε καὶ τὰ κοίταζε ὅλα ἀχόρτάχα, σὰ νὰ μὴ μποροῦσε πιὰ νὰ κοιμηθῆ καθόλου. Ἀπ' τὸ παράθυρο τοῦ δικοῦ του σπιτιοῦ, στὸ ἀγρόχτημά του, ἔβλεπε ἓνα πετρώδικο βουναλάκι μὲ λίγα δέντρα καὶ δυὸ τρία χαμηλά κέδρα. Γι' αὐτὸ δὲν ἔπρεπε νὰ παραξενευτῆ κανέ-

νας ἂν ὁ Μπερενκρόυτς ἔνοιωθε τώρα ἕνα παράξενο αἶσθημα ἀνάμεσα στοὺς κλαδεμένους ἐκείνους φράχτες καὶ στὶς ὄλανθισμένες τριανταφυλλίες.

Σὰν κοιτάζει κανένας ἕναν κῆπο τὴν ἡ-
ρεμη νύχτα, ἔχει συχνὰ τὴν ἐντύπωση πὼς
ὅσα βλέπει δὲν μπορεῖ νὰ γνῆσιναι κ' ἄ-
ληθινά. Βασιλεύει πολλές φορές τὸση σιω-
πή, πὺ πάει νὰ πιστέψῃ πὼς βρίσκεται
σ' ἕνα θέατρο, πὺ τὰ δέντρα εἶναι ζωγρα-
φιστὰ καὶ τὰ τριαντάφυλλα φτιαγμένα ἀπὸ
χαρτί. Καὶ κάτι τέτοιο θάνοιωθε σίγουρα
ὁ συνταγματάρχης τώρα πὺ καθόταν ἐκεῖ.
Δὲν εἶναι δυνατό, συλλογιζότανε, νὰ ναι ἄ-
ληθινὰ ὅλ' αὐτὰ. Σίγουρα θάταναι ἕνα τρελ-
λὸ ὄνειρο. Μὰ κείνη τὴ στιγμή πέσανε ἀπὸ
τὴ μεγάλη τριανταφυλλιά δυὸ τρία πέτα-
λα κάτω στὸ χῶμα κ' ἔτσι ἔνοιωσε πὼς
ὅλα ὅσα ἔβλεπε δὲν ἦτανε ψεύτικα. "Ὅλα
ἦτανε γνήσια κ' ἀληθινὰ" μέρα καὶ νύχτα
βασίλευε κεί ἡ ἴδια ἀνατάραξη εἰρήνη.

"Ὅταν πῆγε νὰ ξαναπλαγιάσῃ, ἄφησε ἀ-
νοιχτὰ τὰ παραθυρόφυλλα. Ξαπλωμένος
στὸ κρεβάτι του μὲ τὸν ψηλὸ θόλο, κοι-
ταζε ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τὴν ἀνθισμένη
τριανταφυλλιά. Δὲν μποροῦσε νὰ βρῆ λό-
για γιὰ νὰ ἐκφράσῃ πόσο τοῦ ἄρεσε. Τοῦ
φαινότανε σχεδὸν ἀπίστευτο, πὼς ἕνας ἄν-
θρωπος σὰν τὸ Βέστμπλαντ εἶχε κάτω ἀπὸ
τὰ παράθυρά του ἕναν τέτοιο παράδεισο.

"Ὅσο περισσότερο συλλογιζότανε ὁ συν-
ταγματάρχης τὸ Βέστμπλαντ, τόσο πῖο
πολὸν παραξενεύοτανε, πὺ ἕνα τέτοιο που-
λάρι ἔεπεσε σ' ἕνα παρόμοιο παχνί.

Δὲ μολογοῦσε πολλὰ πράματα σὰν τότε
διώξανε ἀπὸ τὸ "Εκεμπυ. Κ' ἦτανε ἀδύνατο
νὰ προβλέψῃ κανεὶς, πὼς θὰ μποροῦσε μιά
μέρα νὰ κἀνῃ περιουσία καὶ νὰ γίνῃ ἕνας
ἄνθρωπος καθὼς πρέπει.

Ὁ συνταγματάρχης καθότανε ἀσάλευτος
καὶ γελοῦσε σιγὰ, βάζοντας μὲ τὸ νοῦ του,
ἂν ὁ Βέστμπλαντ θυμότανε τώρα πῖα τίς
διάφορες τρέλλες πὺ σκάρωνε ἕναν και-
ρὸ, τότε πὺ ἔμενε ἀκόμα στὸ "Εκεμπυ,
γιὰ νὰ γελάσῃ καὶ νὰ κἀνῃ κέφι. Μιά πολ-
λὸ σκοτεινιασμένη κ' ἄγρια νύχτα, ἀλεί-
φτηκε μὲ φῶσφορο, καβάλλησε τὸ μαῦρο
τοῦ ἄλογο κ' ἄρχισε νὰ τρέχῃ κατὰ τὸ
ὕψωμα τοῦ μετοχιοῦ, ὅπου εἶχανε τὰ σπῖ-
τια τους οἱ γύφτοι κ' οἱ μυλωνάδες. Κι' ἂν
τύχαινε κείνη τὴν ὥρα νὰ βλέπῃ ἕξω ἀπ'
τὸ παράθυρο καμμιά γριά καὶ ν' ἀντικρύξῃ
ἕναν καβαλλάρη, πὺ ξεπετοῦσε ἀσπρογέ-
λαζες φλόγες κ' ἔτρεχε σὰν τρελλός, τότε
τσακίζοτανε νὰ διπλομανταλώσῃ πόρτες
καὶ παράθυρα κ' ἔλεγε πὼς τὸ καλύτερο
πὺ θάχε νὰ κἀνῃ κείνη τὴ νύχτα ἦτανε νὰ
προσευκεθῇ μὲ κατάνυξη, ἐπειδὴ ὁ τρισκα-
τάρατος εἶχε βγῆ παγανιά, γιὰ νὰ κυνη-
γήσῃ ψυχές.

"Ἀχ ναί, ἄχ ναί, ἀλλόκοτος, ἀλήθεια,
λαὸς νὰ τρομάξῃ μὲ τὸ τίποτα — ὡστόσο
μὲ κάτι τέτοια διασκέδαζε ὁ κόσμος ἕναν
καιρὸ. Μὰ ὁ Βέστμπλαντ τὸ παράκανε, καὶ

καθὼς εἶχε ἀκούσει ὁ συνταγματάρχης,
ἔκανε πράματα πὺ δὲν μποροῦσε οὔτε
νὰ τὰ συλλογιστῇ ἕνας ἄλλος.

Μιά φορά, λένε, εἶχε πεθάνει μιά γριά
χορταροῦ στὴ Βίκοτα, σ' ἕνα χτήμα κοντὰ
στὸ "Εκεμπυ. Κι' ὁ Βέστμπλαντ τῆμαθε τυ-
χαῖα, καθὼς τυχαῖα ἐπίσης ἔμαθε πὼς εἶ-
χανε πάρει τὸ νεκρὸ τῆς ἀπὸ τὸ σπῖτι καὶ
τόνε βάλανε μέσα στὸ σιτοβολῶνα. "Ὅταν
νύχτωσε, ὁ Βέστμπλαντ φέρεσε τὸ πύρινο
φόρεμά του, καβάλλησε τὸ μαῦρο τοῦ ἄλο-
γο καὶ τοῦδωσε στὰ τέσσερα. Κ' οἱ ἄνθρω-
ποι ἔξω στὸ χτήμα, πὺ δὲν εἶχανε ἀκόμα
κοιμηθῇ, εἶδανε ἕνα φλογισμένο καβαλλάρη
νὰ τρέχῃ κατὰ τὸ σιτοβολῶνα, πὺ
ἦτανε μέσα ἡ πεθαμένη, καὶ, σὰν ἔφτασε
κοντὰ, τὸν εἶδανε νὰ κἀνῃ τρεῖς βόλτες
γύρω ἀπὸ τὴν ἀποθήκη κ' ὕστερα νὰ
μπᾶινῃ μέσα ἀπὸ τὴ μεγάλη πόρτα. Ἀκό-
μα εἶδανε τὸν καβαλλάρη καὶ σὰν ἔβγαίνε,
πὺ ἔκανε πάλι τρεῖς κύκλους γύρω ἀπὸ
τὸ σιτοβολῶνα κ' ὕστερα ἔγινε ἀφαντος.

"Ὡστόσο, τὸ πρῶτ, σὰν πῆγανε στὸ σιτο-
βολῶνα, γιὰ νὰ σηκώσουνε τὴν πεθαμένη,
δὲν τὴ βρῆκανε. Καὶ τότε πιστέψανε ὅλοι
πὼς ὁ ἔξαποδῶ πῆγε κ' ἄρπαξε τὸ κουφά-
ρι τῆς καὶ μείνανε ἱκανοποιημένοι μὲ τὴν
ἐξήγησιν πὺ δῶσανε.

Σὲ λίγες ὁμως βδομάδες βρῆκανε τὸ
κουφάρι τῆς πεθαμένης πάνω σὲ μιά ψηλὴ
θημωνιά τοῦ σιτοβολῶνα καὶ, καθὼς ἦτανε
φυσικό, ἔγινε μεγάλη φασαρία. Τότε γυρέ-
ψανε νὰ μάθουνε ποῖος ἦτανε ὁ φλογισμέ-
νος καβαλλάρης κ' οἱ χωριάτες ὑποψιαστή-
κανε ἀμέσως τὸ Βέστμπλαντ. Κάνανε τότε
μιά ἀναφορὰ στὴ γυναίκα τοῦ κυβερνήτη,
πὺ ὄχι μονάχα τὸν ἔδιωξε ἀπὸ τὸ τραπέ-
ζι τῆς, μὰ τὸν ἀνάγκασε κιόλας νὰ πα-
ραιτηθῇ καὶ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν περιφέρεια.

Κι' ὁ Βέστμπλαντ ἔδωσε τῶν ὀματιῶν
του καὶ πῆγε νὰ βρῆ ἄλλοῦ τὴν τύχη του.
Ὁ συνταγματάρχης ἔνοιωσε κάτι πολὺ
παράξενο, καθὼς ἦτανε τώρα ξαπλωμέ-
νος στὸ κρεβάτι. Θάλεγε κανένας πὼς
σὰ νὰρχιζε σιγὰ-σιγὰ νὰ φοβᾶται. Δὲν εἶχε
σκεφτῇ ἄλλη φορά πόσο ἀποτρόπαιη ἦτανε
ἡ ἱστορία αὐτῇ. Ναί, ἴσως νάχε γελά-
σει κ' ὁ ἴδιος, γιατί, βέβαια, αὐτὸ πὺ
ἔτυχε τῆς γριάς χορταροῦς δὲν ἦτανε δά
κι' ἀνάγκη νὰ τὸ πάρῃς κατὰκαρδα. Μά-
κι' ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ τὸ χέρι του — πόσο
θ' ἀγαναχτοῦσε κανένας ἂν τύχαινε κάτι
τέτοιο στὴ δικιά του μητέρα!

Ὁ συνταγματάρχης ἔνοιωθε κάτι πὺ
τὸν ἔπνιγε. Ἀνάσαινε μὲ μεγάλο κόπο.

Αὐτὸ ποῦχε κάνει ὁ Βέστμπλαντ παρου-
σιαζότανε τώρα τρομαχτικό μπροστὰ στὰ
μάτια του. Τόνη βάραινε σὰν ἀληθινὸς
βραχνάς. Φοβότανε πὼς θάβλεπε τὴ γριά
νὰ ξεπροβάλλῃ πίσω ἀπ' τὸ κρεβάτι του.
Εἶχε τὴν ἐντύπωση πὼς ἦτανε, πὼς ἔπρε-
πε νὰ ναι κάπου ἐκεῖ, πολὺ κοντὰ.

Κι' ἀπὸ τίς τέσσερις γωνιές τῆς κάμα-
ρας σὰ νάκουγε πολὺ καθαρά: «Αὐτὸ δὲν

τὸ συχωρᾶ ὁ Θεός. Ὁ Θεὸς δὲν τὸ ἔεχασε.»

Ὁ συνταγματάρχης ἔκλεισε τὰ μάτια
του, μὰ τότε εἶδε μονομιᾶς μπροστὰ του
τὸ μεγάλο ἀργαλειὸ τοῦ Θεοῦ, πὺ τὰ
φάδια του ἦτανε οἱ ἴδιες οἱ ἀνθρώπινες
μοῖρες. Καὶ θαρροῦσε πὼς ἔβλεπε τὸ τε-
τράγωνο πὺ ἦταν ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθυπολο-
χαγοῦ Βέστμπλαντ, νὰ ναι ὕφασμένο μὲ σκο-
τεινὰ χρώματα στὶς τρεῖς γωνιές του. Κι'
αὐτὸς πὺ ἔνοιωθε ἀπὸ φάδια κ' ἀπὸ σχέ-
δια, — καταλάβαινε πὼς κ' ἡ τέταρτη γω-
νιά του ἔπρεπε νὰ γίνῃ μὲ σκοῦρο χρω-
μα. Δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ ἄλλοιῶς, δια-
φορετικὰ τὸ χαλί θάμενε λειψό. Κρύος
ἰδρώτας ἔτρεχε στὸ μέτωπό του. Τοῦ φαι-
νότανε πὼς ἔβλεπε τὸ πῖο τρομαχτικό, τὸ
πῖο σκληρὸ πρᾶμα στὸν κόσμον ὄλο.
Ἐβλεπε πὼς ἡ μοῖρα, πὺ εἶχε φτιάξει
ἕνας ἄνθρωπος στὴν περασμένη ζωὴ του,
τὸν ἀκολουθοῦσε μὲ πείσμα καὶ στὴν κα-
τοπιή. Κ' ὕστερα σοῦ λένε μερικοί, πὼς
μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν ξεφύγῃ!

Νὰ ξεφύγῃ, νὰ ξεφύγῃ! "Ὅλα ἦτανε σχε-
διασμένα κ' ὕφασμένα καὶ κάθε χρώμα,
κάθε φιγούρα, ἔφερνε τὴν ἄλλη ἀναγκα-
στικά καὶ τὸ καθετὶ γινότανε σύμφωνα μὲ
τὸ σχέδιο, ἔτσι ὅπως ἔπρεπε νὰ γίνῃ.

Ὁ συνταγματάρχης Μπερενκρόυτς ἀνα-
σηκώθηκε ξαφνικά στὸ κρεβάτι του. "Ἦθε-
λε νὰ κοιτάξῃ ἔξω τὰ λουλούδια καὶ νὰ
συλλογιστῇ πὼς ὁ καλὸς Θεὸς ἴσως νὰ
λησμονοῦσε καὶ καμμιά φορά.

Μὰ τὴν ἴδια στιγμή πὺ ὁ Μπερεν-
κρόυτς ἀνασηκώθηκε, ἡ πόρτα τῆς κάμα-
ρας ἀνοιξε κ' ἕνας ξένος ἄνθρωπος πρό-
βαλε μέσα τὸ κεφάλι του καὶ τοῦγενεψε.

"Ἐφεγγε τόσο καλά, πὺ ὁ συνταγματάρ-
χης εἶδε ὀλοκάθαρα τὸν ἄνθρωπο. Ἦτανε,
ἀλήθεια, τὸ πῖο ἀσχημο μούτρο πὺ εἶχε
δὴ στὴ ζωὴ του. Εἶχε γκριζὰ γουρουνίσια
μάτια, μιά πλατσουδερὴ μύτη κ' ἕνα ψιλό,
ἀγκαθωτὸ γενάκι. Ὡστόσο δὲ μποροῦσε
νὰ πῆς πὼς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦτανε ζῶο,
ἐπειδὴ τὰ περισσότερα ζῶα εἶναι ὁμορφα.
Ὅμως εἶχε τὴν ἔκφραση καὶ τὸ σουλοῦπι
ζῶου. Τὸ κατωσάγωνό του ἦταν ξεπετα-
μένο, τὸ πηγούνη του χοντρὸ καὶ τὸ μέτωπό
του χανόταν κάτω ἀπὸ τὰ γυρία μαλλιά του.

Ἐγενεψε τρεῖς φορές στὸ συνταγματάρχη,
ἐνῶ ταυτόχρονα χαχάνιζε κάθε φορά μ' ἕνα
ἀβάσταχτο γέλιο. Ὑστερα ἄπλωσε τὸ ἕνα
τοῦ χέρι, πὺ ἦτανε κόκκινο ἀπὸ τὸ αἷμα,
καὶ τῆδειξε θριαμβευτικά.

"Ὡς τὴ στιγμή ἐκείνη ὁ συνταγματάρχης
καθόταν ἀσάλευτος σὰ νὰρκωμένος — τώρα
ὁμως πήδησε μὲ μιάς καὶ μὲ δυὸ βήματα
βρέθηκε στὴν πόρτα. Ὁ ἄνθρωπος ὁμως
ἐξαφανίστηκε κ' ἡ πόρτα ἔκλεισε.

Ὁ συνταγματάρχης ἦταν ἔτοιμος νὰ φω-
νάξῃ, νὰ χτυπήσῃ νὰ ρθοῦνε, μὰ ξαφνικά
θυμήθηκε πὼς ἡ πόρτα του μόνο ἀπὸ μέσα
μπάρωνε καὶ πὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχε φρον-

τίσει γι' αὐτὸ τὸ βράδυ. Πῆγε κ' ἐξέτασε
τὴν κλειδωνιά κ' εἶδε πὼς ἔτσι ἦταν καὶ
πὼς δὲν εἶχε καθόλου ἀνοιξίει.

Τότε τότε κυρίεψε μιά μεγάλη ντροπή,
τάχα πὼς στὰ γερατειά του ἄρχισε νὰ
βλέπῃ φαντάσματα. Καὶ πῆγε νὰ ξαναπλα-
γιάσῃ χωρὶς νὰ χασομερήσῃ καθόλου.

"Ὅταν ἐπὶ τέλους ξημέρωσε καὶ πῆρε τὸ
πρωῖνό του, ὁ συνταγματάρχης ντράπηκε
ἀκόμα περισσότερο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του.
Εἶχε πάρει τέτοια τρομάρα, πὺ ἔτρεμε
σὰν τὸν ψάρι καὶ κρύος ἰδρώς τὸν εἶχε
περιλούσει. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶπε λέξη.

Ἀργότερα ὁμως κάνανε μὲ τὸ Βέστ-
μπλαντ μιά βόλτα στὸ χτήμα. Κι' ὅταν περ-
νοῦσαν μπροστὰ ἀπὸ ἕναν ἐργάτη, πὺ
σκάλιζε κοκκινόχωμα, ὁ συνταγματάρχης
ἀναγνώρισε τὸν ξένο τῆς περασμένης νύ-
χτας. Ἦτανε αὐτὸς πὺ εἶχε δὴ στὴν κά-
μαρά του. "Ὅλα τὰ χαρακτηριστικά του
ἦτανε τὰ ἴδια κ' ἀπαράλλαχτα.

— Ἀδερφέ μου, αὐτὸν ἐδῶ τὸν ἄνθρωπο
δὲν θὰ τὸν κρατοῦσα, ἂν ἦμουνα στὴ θέση
σας, οὔτε μίαν ὥρα στὴν ὑπηρεσία μου,
εἶπε ὁ Μπερενκρόυτς σὰν προχωρήσανε
λίγο κ' ἀμέσως διηγῆθηκε στὸ Βέστ-
μπλαντ τί εἶχε δὴ τὴν περασμένη νύχτα.

— Σὰς τὰ διηγίεμαι ὅλ' αὐτὰ, πρόσθεσε,
μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ σὰς προειδοποιήσω,
φίλιτατέ μου, καὶ νὰ διώξετε αὐτὸν τὸν
ἄνθρωπο ἀπ' τὴ δουλειά σας.

Μὰ ὁ Βέστμπλαντ δὲν ἤθελε, δὲν ἤθελε
νὰ διώξῃ ἴσα-ἴσα κείνο τὸν ἐργάτη του.
Κι' ὅταν ὁ Μπερενκρόυτς ἔγινε πῖο ἐπιμο-
νος, ἔμαθε τέλος πὼς ὁ Βέστμπλαντ δὲν ἤ-
θελε νὰ τᾶχῃ μ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, ἐπειδὴ
ἦτανε γιὸς κάποιος χορταροῦς, πὺ εἶχε
πεθάνει στὴ Βίκοτα, κοντὰ στὸ "Εκεμπυ.

— Σίγουρα θὰ θυμάστε, ἀδερφέ μου,
αὐτὴ τὴν ἱστορία, πρόσθεσε.

— Μ' ἂν εἶναι ἔτσι, τότε θὰ προτιμοῦσα
νὰ πάω στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου, παρά νὰ
ζῆσω, ἔστω καὶ μιά μέρα, πλάι σ' αὐτὸν
τὸν ἄνθρωπο, εἶπε ὁ Μπερενκρόυτς.

Καὶ ὕστερα ἀπὸ μίαν ὥρα πῆρε τὸ δρό-
μο κ' ἦτανε τρομερὰ θυμωμένος πὺ δὲν
εἰσακούστηκε.

— Ἐδῶ θὰ γίνῃ κάποια σφοδρά, προτοῦ
ξαναγυρίσω, εἶπε ὁ συνταγματάρχης στὸ
Βέστμπλαντ, σὰν τὸν ἀποχαιρετοῦσε

Τὸν ἄλλο χρόνο, ὁ συνταγματάρχης ἦ-
ταν ἔτοιμος, τὴν ἴδια πάλι ἐποχῇ, νὰ ξα-
ναπάῃ στὸ Χαλσταναίς. Ὡστόσο προτοῦ
φτάσῃ, ἔμαθε τὸ τρομαχτικὸ νέο. Ἀκριβῶς
ἕνα χρόνο ὕστερ' ἀπὸ τὴ νύχτα πὺ πέ-
ρασε στὸ Χαλσταναίς, ὁ ἀνθυπολοχαγὸς
Βέστμπλαντ κ' ἡ γυναίκα του βρέθηκανε
σκοτωμένοι μέσα στὴν κρεββατοκάμαρά
τους. Τοὺς εἶχε δολοφονήσει ἕνας περβο-
λάρης, ἕνας ἀντρας μὲ σβέρκο χοντρὸ σὰν
ταῦρου, μὲ πλατσουδερὴ μύτη καὶ γουρου-
νίσια μάτια.

Τὸ Δεμαθενθίριον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἡ πρόβλεψη τοῦ ταλέντου.

Λαβαίνω κάποτε-κάποτε (κι' ὅπως ἐγώ, θὰ λαβαίνουν κι' ἄλλοι, γεροντότεροί μου ἢ τῆς ἡλικίας μου στὰ γράμματα) ἐπιστολές νέων—πολύ νέων—πού μοῦ στέλνουν χειρόγραφα ποιήματά τους καὶ μοῦ ζητᾶν νὰ τοὺς πῶ ἂν ἔχουν «ταλέντο», ἂν νομίζω ὅτι θὰ γίνουν μιά μέρα «κάτι» (τὸ κάτι αὐτὸ θέλει νὰ πεῖ πολύ)—ὥστε νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ γράφουν.

Οἱ νέοι αὐτοὶ φαντάζονται ὅτι ζητᾶν κάτι τὸ πολὺ εὐκόλο. Στὴν πραγματικότητα ὅτι ζητᾶν εἶναι—οὔτε πολὺ, οὔτε λίγο, — νὰ γίνω... προφήτης. Μοῦ ζητᾶν, δηλαδή, ἀπὸ τὸ παρόν τους νὰ μαντέψω τὸ μέλλον τους, νὰ προβλέψω τίς ἀναρίθμητες συμπτώσεις καὶ περιστάσεις πού μποροῦν νὰ μεσολαβήσουν στὴν πνευματική, ψυχική καὶ ὑποσυνειδητή ἀκόμα ἐξέλιξη ἐνός νέου ὡς ὅτου νὰ ὀριμάσει, ὡς ὅτου νὰ κατασταλάξει σὲ μιά—ἀξιόλογη ἢ ἀσήμαντη—προσωπικότητα.

Γιατὶ περὶ αὐτοῦ πρόκειται.

Ὅσοι κρίνοντας τὰ πρωτόλεια ἐνός νέου, τοῦ λένε: «Ἀπελπισθῆτε, δὲ θὰ γίνετε ποτὲ ποιητής», ἢ «Ἐπιμείνετε, θὰ γίνετε σπουδαῖος μιά μέρα», ἀπατῶνται—καὶ ἀπατοῦν. Τὸ γεγονός ὅτι ἕνας νέος γράφει ἀσχημα, ὑποφερτὰ ἢ «καλὰ γιὰ τὴν ἡλικία του» δὲ σημαίνει τίποτα. Τίποτα ὑπὲρ, τίποτα κατὰ—ὅσον ἀφορᾶ τὴ μελλοντική του ἐξέλιξη. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού ἀρχισαν γράφοντας «καλὰ γιὰ τὴν ἡλικία τους» καὶ πού δὲν ἔγραψαν ποτὲ... καλύτερα σ' ὅλη τὴν ἄλλη ζωὴ τους. Ὑπάρχουν ἄλλοι πού ἀρχισαν ὡς κακοὶ στιχοπλόκοι καὶ πού ἐξελίχθηκαν σὲ ἀξιόλογους ποιητές. Ὑπάρχουν, τέλος, καὶ χιλιάδες ἄλλοι πού ἀρχισαν ὡς κακοὶ στιχοπλόκοι—κι' ἔμειναν τέτοιοι.

Οἱ νέοι πού ρωτᾶν νὰ τοὺς πῆτε ἂν ἔχουν ταλέντο, εἶναι ἐκεῖνοι πού πιστεύουν ἐνδόμυχα ὅτι ἔχουν—καὶ πού δὲν περιμένουν ἀπὸ σᾶς παρά νὰ τοὺς τὸ ἐπιβεβαιώσετε. Κάνουν ὅμως σύγχυση ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἐννοια τῆς λέξης «ταλέντο». Τὸ ταλέντο δὲν εἶναι ὑπόσχεση—εἶναι πραγματοποίηση. Κι' οἱ νέοι, τὸ πολὺ πού μποροῦν νὰ δώσουν στὰ πρωτόλεια τους, εἶναι ὑποσχέσεις μόνο. Δὲν ξέρω σ' ὅλη τὴν παγκό-

σμια ποίηση παρά ἕνα μόνο νέο πού ἔδωσε, κατ' εὐθείαν, ἀριστουργήματα. Ἦταν ὁ Ρεμπώ—κι' ἔχει μείνει φαινόμενο.

Δὲν ἀρνούμαι, φυσικά, ὅτι γεννιέται κανεὶς μὲ ταλέντο. Ἀλλὰ ὅπως, ὅταν δὲν τὸ ἔχει, δὲν θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ τὸ ἀποκτήσει, ὅσο κι' ἂν ἐπιδοθεῖ, ὅσο κι' ἂν καλλιεργηθεῖ, ὅσο κι' ἂν ὀριμάσει, ἔτσι κι' ὅταν τὸ ἔχει, δὲν θὰ φανεῖ παρά μόνο ὕστερα ἀπὸ πολλὴ ἐπίδοση, πολλὴ καλλιέργεια. Αὐτὸ εἶχε ὑπ' ὄψη του ὁ γάλλος συγγραφεὺς πού ἀποφάνθηκε ὅτι τὸ ταλέντο εἶναι «μια μακρὰ ὑπομονή». Δὲν ὠφελεῖ λοιπὸν σ' ἕνα νέο νὰ ρωτᾶει ἂν ἔχει ταλέντο κι' ἂν θὰ γίνεῖ κάτι. «Ἄν ἔχει ταλέντο, θὰ φανεῖ μόνο ὅταν... θὰ τὸ ἔχει δείξει.» Ἄν θὰ γίνεῖ κάτι, θὰ φανεῖ ὅταν... θ' ἀρχίζει νὰ γίνεται. Ἀπὸ τὰ κακὰ ἢ «καλὰ γιὰ τὴν ἡλικία του» πρωτόλεια δὲν μπορεῖ νὰ βγεῖ κανένα συμπέρασμα—οὔτε γιὰ νὰ ἐλπίζει, οὔτε γιὰ νὰ ἀπελπίζεται.

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Τὰ ἑλληνικὰ ἔργα στὸ ἔθνικὸ θέατρο

Ἡ τρίτη περίοδος τοῦ ἔθνικου θεάτρου τελειώνει σὲ λίγο μὲ τοὺς «Πέρσας» καὶ τὸν «Κύκλωπα». Εἶναι καταλληλὴ ἡ στιγμή νὰ ρίξουμε μιά ματιά στὸ Δραματολόγιό του καὶ νὰ ἰδοῦμε τί τὸ «ἔθνικὸ» ἐπρόφερε ὡς σήμερα τὸ ἔθνικὸ αὐτὸ ἴδρυμα. Τὰ ξένα ἔργα, εἴτε κλασσικά, εἴτε σύγχρονα, δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν τόσο. Τὸ ἔθνικὸ θέατρο ἔγινε κυρίως γιὰ τὰ ἑλληνικά. Αὐτὰ ἀναγράφει πρῶτα-πρῶτα τὸ ἄρθρο τοῦ προορισμοῦ του καὶ φυσικά γι' αὐτὰ πρῶτα-πρῶτα ἐπιχορηγεῖται ἀπὸ τὸ Κράτος. Οἱ ἀπεξω νομίζουν πὼς ἡ Καλλιτεχνικὴ Ἐπιτροπὴ τὸ ξεχνᾶ. Καὶ δὲν ἔχουν τόσο ἀδικο ὅταν συγκρίνουν τοὺς ἀριθμούς, ὅταν ἔχουν ὑπόψιν τους τὴν ἀναλογία. Κι' ὅμως, ἡ Καλλιτεχνικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν τὸ ξεχνᾶ στιγμή. Κι' ἂν τὰ ξένα ἔργα, πού παίχθηκαν ὡς τώρα στὸ ἔθνικὸ, εἶναι περισσότερα ἀπὸ τὰ ἑθνικά, αὐτὸ δὲν πρέπει ν' ἀποδοθῆ παρά στὴν ἔλλειψή τους. Ἄφθονα, σχετικῶς, εἶναι μόνο τ' ἀρχαία. Ἀλλὰ τὸ ἔθνικὸ, φυσικά, δὲν μπορεῖ νὰ παίξῃ ὅλοένα Ἀγαμέμνονες κι' Οἰδίπους. Τὰ μεσαιωνικά εἶναι ἐλάχιστα κι' ἀκατάλληλα. Κι' ἀπὸ τὰ νεώτερα, ἄλλα τὰ ἔχει ἀχρηστεύσει ἡ γλῶσσα—τὰ δράματα τοῦ Βερναδάκη π. χ.—κι' ἄλλα δὲν ἀξίζουν αὐτὰ καθ'αυτὰ. Μετροῦνται στὰ δάχτυλα

ὅσα θὰ μπορούσαν θὰ ἐπαναληφθοῦν μ' ἐπιτυχία, ὅπως τὸ «Φιντανάκι» τοῦ κ. Χόρν. Μένουν τὰ δικά μου. Ἡ στιγμή δὲν εἶναι γιὰ ψεύτικες μετριοφροσύνες. Στὸ θέατρό μου, μέσα σὲ σαράντα ἔργα, ὑπάρχουν δεκαπέντε εἴκοσι, πού μπορούσαν νὰ ἐπαναληφθοῦν μ' ὅση τουλάχιστο ἐπιτυχία καὶ τὸ «Φιντανάκι». Ἀλλὰ τὸ ἔθνικὸ θέατρο δὲν ἔγινε γιὰ ἕναν. Θάμουν ἀκαταλόγιστος νὰ προβάλλω τέτοια ἀξίωση—νὰ παίξουν νὰ κάθε χρόνον ἀπὸ ἕνα-δυὸ παλιά μου ἔργα—τὴ στιγμή πού ἀποτελῶ μέλος τῆς Καλλιτεχνικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ τὴ στιγμή πού ἄλλοι συνάδελφοί μου δὲν θάταν δυνατό νὰ ἔχουν τὴν ἴδια ἱκανοποίηση, νὰ παίξουνται δηλαδή ἀπὸ ἕνα-δυὸ παλιά τους ἔργα τὸ χρόνο. Τὸ ἴδιο, ὑποθέτω, θάλεγε κι' ὁ κ. Συνοδινός, μέλος ἐπίσης τῆς Καλλιτεχνικῆς Ἐπιτροπῆς. Ὅσο γιὰ τὰ νέα, τάπαιχτα, φτάνει νὰ πῶ τοῦτο: Διάβασα ὡς τώρα τουλάχιστο ἑβδομῆντα χειρόγραφα πού ὑποβλήθηκαν πρὸς κρίση στὸ ἔθνικὸ θέατρο. Εἶναι γνωστὴ ἡ καλὴ μου πάντα διάθεση, γιὰ νὰ μὴν πῶ ἢ ἐπιείκειά μου. Κι' ὅμως, ἀπὸ τὸ πλῆθος αὐτὸ τῶν ἔργων, μόνο τέσσερα ἢ πέντε βρήκα κατὰλληλα νὰ παιχθοῦν. Οἱ συνάδελφοί μου, πρὸ αὐστηροί, δὲν βρήκαν οὔτε τόσα. Δὲν ὑπάρχει στὸν τόπο μας παράγωγη; Ἡ οἱ καλοὶ συγγραφεῖς δὲν ἐμπιστεύονται ἐμᾶς τοῦ ἔθνικου θεάτρου! Ἴσως κι' αὐτὸ. Στὸν Χωρέμιο τῆς Ἀκαδημίας ἔχουν ὑποβληθῆ 77 ἔργα, πού τὰ 15 ἀπ' αὐτὰ, ἐγὼ τουλάχιστο, θὰ τὰ ἐνέκρινα γιὰ ὀποιοδήποτε θέατρο. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει τώρα. Τὸ ζήτημα εἶναι πὼς νέα ἔργα, καλὰ καὶ κατὰλληλα, στὸ ἔθνικὸ δὲν ἔχουμε.

Ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ὄρους—καὶ νομίζω πὼς κανεὶς δὲν θὰ μπορούσε νὰ τοὺς ἀμφισβητήσῃ—τὸ ἑλληνικὸ δραματολόγιό τοῦ ἔθνικου, στὰ τρία αὐτὰ χρόνια, εἶναι ἀρκετὸ. Ἀρχαία, ἔδωσε «Ἀγαμέμνονα», «Οἰδίποδα Τύραννο», «Πέρσας» καὶ «Κύκλωπα». Ἀπὸ τὰ μεσαιωνικά, τὴ «Θυσία τοῦ Ἀβραάμ». Ἀπὸ τὰ νεώτερα, τὴν «Βαβυλωνία» κι' ἔχει ἀκόμα ἔτοιμο τὸν «Βασιλικό». Ἀπὸ τὰ νεώτερα, τὸ «Νὰ ζῆ τὸ Μεσολόγγι» καὶ τὸ «Φιντανάκι». Κι' ὄλωσδιόλου νέα, πρωτόπαιχτα, τὸν «Θεῖον Ὀνειρον», τὸ «Ἐνὼ τὸ πλοῖο ταξιδεύει», τὸν «Ποπολάρο», τὸν «Βύρωνα», καὶ τὴ διασκευὴ «Ταπεινοὶ καὶ Καταφρονεμένοι».

Θὰ τὸ ξαναπῶ: δὲν εἶναι στιγμή γιὰ ψεύτικες μετριοφροσύνες. Ὁ «Ποπολάρος» σημεῖωσε τὴ μεγαλύτερη ἐπιτυχία τοῦ ἔθνικου. Τάλλα πρωτόπαιχτα ἀπέτυχαν ὅλα(*). Ἀλλὰ τί φταίμε; Ἄς μᾶς ἔστελναν

(*) Ἡ σχετικὴ ἀποτυχία τῆς διασκευῆς «Ταπεινοὶ καὶ Καταφρονεμένοι» εἶναι πού δὲν εἶχε τίς μεγάλες εἰσπράξεις τῶν ἐπιτυχῶν, καὶ τοῦτο ὀφείλεται στὴ λυσσώδη κι' ἀδικὴ πολεμικὴ τοῦ τύπου. Εἶδεμὲ τὸ ἔργο ἄρρεσε στὸν κόσμο, πού ἀπὸ κάθε παράσταση ἔφευγε συγκινημένος κι' ἐνθουσιασμένος. Γρ. Ξ.

κι' ἄλλους «Ποπολάρους» γιὰ νάχαμε κι' ἄλλες ἐπιτυχίες. Ἀπ' ὅσα μᾶς ἔστειλαν, αὐτὰ ἐγκρίναμε ὡς τὰ καλύτερα, αὐτὰ ἦταν, αὐτὰ παίξαμε. Μπορεῖ, τώρα, νὰ κάναμε καὶ λάθη στὴ σκηνή, πού νὰ ἐλάττωσαν τὴν ἐπιτυχία πού προβλέπαμε, ὅταν διαβάσαμε τὰ χειρόγραφα. Ἐ, τὰ λάθη γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ ὅσο γιὰ τὴν ἐγκριση αὐτῶν τῶν ἔργων—πού γι' αὐτὴν ἔχω εὐθύνη περισσότερη, γιὰτὶ ἐπιτέλους εἶναι ἡ δουλειά μου—κανένα λάθος δὲν ἔκαμα. Κριτικὸς πού θὰ διάβαζε τὸ «Ἐνὼ τὸ πλοῖο ταξιδεύει», τὸν «Βύρωνα» καὶ τὴ διασκευὴ «Ταπεινοὶ καὶ Καταφρονεμένοι», καὶ θάλεγε πὼς δὲν ἦταν ἔργα ἀξία νὰ παιχθοῦν, δὲν θάξερε τὴ δουλειά του. Ὅπως δὲν τὴν ξέρουν αὐτοὶ πού τὰ εἶδαν στὸ θέατρο καὶ δὲν κατάλαβαν πὼς ἡ ἀποτυχία τους ἦταν συμπτωματικὴ, τυχαία. (Ὁ Ἀνδρεάδης ὅμως τὴν ξέρει κι' εἶδατε μὲ πόση συμπάθεια μίλησε γιὰ τὸν «Βύρωνα» ὡς ἔργο, ὡς γράψιμο).

Καὶ τὸ καλύτερο ἔργο μπορεῖ νὰ ποτύχη στὴ σκηνή, νὰ μὴν ἀρέσῃ στὸν κόσμο γιὰ λόγους ἀνεξάρτητους ἀπὸ τὴν ἀξία του. Ὅταν πρωτοπαίχτηκε στὴ «Νέα Σκηνή» τοῦ Χρηστομάνου «Τὸ Μυστικὸ τῆς Κοντέσας Βαλέραινας»—πού κι' ἐγὼ καὶ πολλοὶ κριτικοὶ τὸ θεωροῦν ἔν' ἀπὸ τὰ καλύτερὰ ἔργα μου—τὸ κοινὸ ἔμεινε ψυχρὸ. Ἀλλὰ τὸ ξανάπαιξε μετὰ δέκα χρόνια ἡ Κροτοῦλη καὶ τὸ κοινὸ ἐνθουσιάστηκε. Τὸ ἴδιο μπορῶ νὰ πῶ γιὰ τὴν κομεντί μου «Ἀκτίνες Ν». Ὅταν τὴν πρωτόπαιξε ὁ Λεπενιώτης, πῆγαν νὰ μᾶς δείρουν. Ὅταν τὴν ξανάπαιξε ὁ Παλμύρας, τὸ ἔργο ἄρρεσε πολὺ. Ὑπάρχουν τυχαῖες ἀποτυχίες ὅπως καὶ τυχαῖες ἐπιτυχίες. Ἐνας καλὸς ὅμως κριτικὸς δὲν ἐπηρεάζεται καὶ δὲν γελιέται ἀπ' αὐτές. Κι' ὅταν διαβάξῃ ἕνα ἔργο χειρόγραφο, τὸ φαντάζεται παιγμένο καὶ μπορεῖ νὰ κρίνῃ πόση ἐπιτυχία θάξῃ, ἂν παιχθῆ ὅπως τὸ φαντάζεται...

Εἶναι ἀστεῖο, μὰ τὴν ἀλήθεια, νὰ νομίζῃ ὁ Α ἢ ὁ Β πὼς μπορεῖ νὰ μοῦ δώσῃ μαθήματα. Ἐγὼ θὰ πῶ στὸν Α ἂν ἕνα ἔργο ἀξίξῃ ἢ ὄχι, κι' ὄχι ὁ Α σὲ μένα. Εἶπαν πὼς εἶναι «βεβήλωση» (!) ἡ διασκευὴ μεγάλων μυθιστορημάτων καὶ πὼς ποτὲ τὸ ἔθνικὸ θέατρο δὲν ἔπρεπε νὰ νεβάσῃ τέτοια διασκευὴ. Λόγια τοῦ ἀέρος! Πλῆθος μεγάλα μυθιστορήματα ἔχουν διασκευασθεῖ γιὰ τὸ θέατρο. Παίρνει κανεὶς τὸ θεατρικὸ στοιχεῖο, πού ἔχει σχεδὸν κάθε μυθιστόρημα καὶ, ὅταν ξέρῃ τὴν τέχνη, ὅπως τὴν ξέρει ὁ Βεάκης, κάνει ἕνα θεατρικὸ ἔργο, ἱκανὸ νὰ ἐμπνεύσῃ μερικοὺς ἠθοποιούς, ὥστε νὰ ζωντανέψουν τὰ πρόσωπα τοῦ μυθιστορήματος καὶ νὰ μᾶς δώσουν μιά συγκίνηση, ἄλλη ἀπὸ ἐκείνη πού, ἂν τὸ διαβάσαμε, μᾶς ἔχει δώσει τὸ μυθιστόρημα. Ὅπως τὴν εἶχαμε ἀπὸ τὴν κυρία Μανωλίδη—παραδείγματατος χάρις—πού

ζωντάνεψε τη μικρή Νέλλη. Όταν γίνεται αυτό, η διασκευή φτάνει στο σκοπό της, και δεν είναι καθόλου «βεβήλωση», παρά μια καλλιτεχνική εργασία όπως κάθε άλλη.

Δυστυχώς, το Έθνικό Θέατρο έχει πολλούς εχθρούς. Κι' αυτοί λένε λόγια, μεγάλα λόγια, χωρίς να ντρέπονται και χωρίς να φοβούνται τη διάψευσή τους από τα πράγματα. Τι ανάγκη έχουν; Για την κριτική τους υπόληψη θά τους νοιάση; Το σκοπό τους να κάμουν; Νά υπονομεύσουν το ίδρυμα με την ελπίδα να τό γκρεμίσουν. Ή να καταστήσουν ύποπτο το σκηνοθέτη, με την ελπίδα να τον διαδεχθούν. Άλλ' άς κοπιήσουν να κάμουν, μια εβδομάδα μόνο, την εργασία που κάνει τρία χρόνια ο κ. Φώτος Πολίτης. Έκει ήθελα να τους ιδώ...

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Έπαρχιακοί όριζόντες

Στις έπαρχιακές έφημερίδες που έρχονται στη «Νέα Έστία» συχνά βρίσκω φιλολογικά άρθρα, γραμμένα με πολλή προσοχή και κάποτε με αξιόλογο κριτικό πνεύμα. Οί νέοι που τα υπογράφουν μου είναι άγνωστοι. Τα όνόματά τους ίσως τυπώνονται για πρώτη φορά. Άλλά περισσότερο από τις υπογραφές των άρθρων ενδιαφέρουν τα θέματά τους. Κι' από τα θέματα αυτά κάνουμε μια διαπίστωση που δε μπορεί παρά ν' άνησυχήση όσους πιστεύουν ότι πνευματική ζωή δεν είναι οί συζητήσεις μερικών διανοουμένων του κέντρου άλλ' ή παρακολούθηση των ζητημάτων που έχουν σχέση με τα γράμματα και με τις τέχνες τουλάχιστον απ' όλους τους μορφωμένους, από τους μορφωμένους κάθε έλληνικής γωνιάς. Ούτε λίγο, ούτε πολύ, βλέπουμε καθαρώτατα ότι ή έπαρχία μόνο για τον έαυτό της δε φροντίζει, μόνο με την κίνησή της δεν άσχολείται, μόνο τους πνευματικούς εργάτες της δεν ένισχύει. Σ' ένα, τό πολύ σε δύο από τα δέκα φιλολογικά άρθρα των έπαρχιακών έφημερίδων, αναλύεται τό έργο, τό οποιοδήποτε έργο, των λογοτεχνών του τόπου ή γίνεται λόγος για τις προσπάθειες των τοπικών φιλολογικών και καλλιτεχνικών οργανώσεων. Σε όλα τα άλλα εξετάζονται προβλήματα που δεν έχουν λυθεί ούτε στα μεγάλα πνευματικά κέντρα.

Θά ήθελα, λοιπόν, να κάμω μια σύσταση στους νέους που γράφουν στις έπαρχιακές έφημερίδες. Άνάγκη να κοιτάξουν τί υπάρχει γύρω τους και να τό τονώσουν. Άς μη νομίσουν ότι τους προτρέπω να κλείσουν τον πνευματικό τους όρίζοντα. Άλλωστε, πώς θά τον κλείσουν, αφού λείπει στις περισσότερες έπαρχίες; Ή προσπάθειά τους βρίσκεται ακόμα σε άλλο στάδιο. Πρέπει να δημιουργήσουν τον όρίζοντα αυτόν. Και

θά τό κατορθώσουν, αν ξεχάσουν τις άνησυχίες των άλλων και θυμηθούν που βρίσκονται, με ποιους ζούν, για ποιους γράφουν. Για να αίστανθούν τις μεγάλες άνησυχίες, να είναι βέβαιοι ότι υπάρχει πάντα καιρός...

Π. Χ.

Τά άρθρα των Έγκυκλοπαιδικών Λεξικών μας.

Άγαπητή «Νέα Έστία»,

Στό βιβλιογραφικό σημείωμα για τον Α. Καρκαβίτσα, με τό όποιο συμπλήρωνε τό άρθρο της ή άξιότιμη φίλη κυρία Άλκης Θρύλος (στό προχθεσινό σου τεύχος), αναφέρει κ' ένα κείμενο δικό μου, με τον τίτλο «Καρκαβίτσας», δημοσιευμένο στό περιοδικό «Μούσα», που διεύθυναν για τέσσερα χρόνια οί κκ. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος κλπ. Τό κείμενο εκείνο, νεανικό, πρόχειρο, άρκετά κακογραμμένο και από κάθε άποψη «άσύστατο» θά ήθελα να λησμονηθή. Και για να λησμονηθή, παρακάλεσα έγκαίρως τή Γεν. Γραμματεία της «Μεγ. Έλλ. Έγκυκλοπαιδείας» να μου αναθέση να γράψω εκεί τό άρθρο «Καρκαβίτσας»—και τό έγραψα, με μεγαλύτερη, τουλάχιστον, εύσυνειδησία. Δυστυχώς όμως τόυτό δεν αναφέρεται στη Βιβλιογραφία της κ. Άλκης Θρύλου. Και, αν δε γελιέμαι, σπανίως, ή ίσως ποτέ δεν είδα, σε όλη τή σειρά των άριστα τεκμηριωμένων άρθρων της, να μνημονεύονται αυτά τά δύο (μόνο) συγγράμματα, που (τελοσπάντων σχετικώς!) θά ήμπορούσαν να χαρακτηρισθούν για μνημεία των Νεοελληνικών Γραμμάτων: ή «Μεγάλη Έλληνική Έγκυκλοπαιδεία» Μακρή και τό «Έγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Έλευθερουδάκη». Θά μου επιτρέψη να ρωτήσω—γιατί;

Φιλικώτατα
Τ. ΑΓΡΑΣ

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Τρία έργα φαντασίας

Ή κινηματογραφική σαιζόν βρίσκεται στό τέλος της. Τά έργα που προβάλλονται τώρα ή είναι επαναλήψεις, ή δεν αξίζουν τον κόπο ν' άσχοληθεί κανείς μ' αυτά. Οί περασμένες, όμως, εβδομάδες μάς έδωσαν τρεις ταινίες, που ήταν πραγματικά χαριτωμένα δείγματα του τί μπορεί να κάνει ή φαντασία, συνδυασμένη με τή μουσική, στον κινηματογράφο. Είναι οί ταινίες «Frohlingstimmung» («Τραγουδι του Δουνάβεως»), «Passionnement» («Μ' άγαπά τρελλά») και «Der Herr auf Bestellung» («Ο Κύριος κατά παραγγελία»). Σκηνοθέτες των φίλμ αυτών—που πέρασαν σχεδόν άπαρατήρητα, όπως όλα τά καλά έργα—είναι ο Παύλος Φέ-

γος, ο Ρενέ Γκισάρ και ο Γκέζα φόν Μπολβαρου. Δυό σύγγαροι κι' ένας γάλλος. Ο Στράους και ο Άνδρέας Μεσσαζέ δίνουν τό μουσικό ύλικό για τις δύο από τις ταινίες αυτές. Ή Άδέλα Κέρν—μια από τις λυρικώτερες φωνές της έποχής μας—ή Φλορέλλ, ο Φερνάν Γκραβαί, ο Βίλλυ Φόρστ πρωταγωνιστούν: καλλιτέχνες με λεπτό γούστο, άληθινοί δημιουργοί. Κι' επάνω απ' όλα, περνά ή πνοή της πιο λαφρείας, της πιο γοητευτικής φαντασίας.

Οί τρεις αυτές ταινίες είναι τρία χαρακτηριστικά έργα, που δείχνουν τί μπορεί να κάνει ή φαντασία στον κινηματογράφο. Έχει ή καθεμιά τό δικό της γνώρισμα. Τό «Frohlingstimmung» είναι μια άχνη μέμηση του άλησμόνητου «Πόλεμος του Βάλς». Ή μουσική ζωή ενός Ώδελου είναι τό θέμα του, και οί εικόνες, όπως και στον «Πόλεμο του Βάλς», συνδέονται τόσο στενά με τή μουσική, που αποτελούν ένα άδιάσπαστο σύνολο. Τά μουσικά θέματα του Γιόχαν Στράους δίνουν άφορμές να παίρνει συχνότατα ή ταινία τό τοπικό χρώμα της Βιέννης και να λικνίζεται όλόκληρη μέσα σε μιάν άτμόσφαιρα κεφιού, έλαφρότητας και λεπτού αίσθηματισμού. Σύνάμα, όμως, ή φαντασία του σκηνοθέτη συνοδεύει τις εικόνες με δαντελωτή είρωνεία, με χιούμορ μάλλον, και οί αίσθηματικές σκηνές της ταινίας ξεφεύγουν έτσι από τήν κοινοτοπία και γίνονται πιο άληθινές. Μερικά σημεία, όπως οί αρχικές σκηνές του μαθήματος στό Ώδεϊο και έπειτα της έκδρομής με τό πλοίο στό Δούναβη, είναι πραγματικά ωραιότατα. Και όλη ή ταινία δροσίζεται από τήν περίφημη φωνή της Άδέλας Κέρν.

* * *

Ή άλλη ταινία, «Κύριος κατά παραγγελία», είναι θελκτικώτατη. Ένα έξυπνότατο θέμα, γυρισμένο με άτελείωτο κέφι, με άφηνιασμένη, αλλά γοητευτική φαντασία, μια ήθοποιία άβίαστη και γεμάτη μπρίο, εύρήματα μοναδικά, που δίνουν κωμικό τόνο στό έργο, εύθυμώτατα επεισόδια, και προπάντων μια καυστικώτατη σάτυρα, που αν δεν είναι, βέβαια, στό ύψος ενός «Λουίς Ια Liberté», δεν παύει να έχει τήν αξία της, συντελούν στήν έπιτυχία του ωραίου αυτού έργου. Ύπάρχουν, φυσικά, υπερβολές που μπορούσαν να λείψουν. Άλλά τό σύνολο είναι τόσο γοργό, τόσο κινηματογραφικό προπάντων, έχει τόση κίνηση και τόσα άπρόοπτα, που οί υπερβολές ξεχνιούνται. Ή φαντασία του σκηνοθέτη μάς παρασέρνει κι' έμάς σ' όλες τις άπιθανότητες που είναι, ίσως, αυτή ή ούσία του κινηματογράφου. Τό κέφι, που δίνει ή ταινία αυτή, είναι μοναδικό. Ο Βίλλυ Φόρστ, ήθοποιός λεπτός και καλλιεργημένος, κατορθώνει να δώσει στό παίξιμό του όλο τον κωμικό και

προπάντων σατυρικό τόνο, που συντελεί τόσο πολύ στήν έπιτυχία της ταινίας αυτής. Και μαζί του είναι περίφημοι και όλοι οί κομπάρσοι. Οί σκηνές της φυλακής και του γεύματος είναι άμυμητες: και σ' αυτές ο σκηνοθέτης κατορθώνει να συνδυάσει με έξαιρετική τέχνη τήν κωμικότητα των εικόνων, με τό χορό και τή μουσική. Θάξιζε, άλήθεια, να δούν τό φίλμ αυτό όσοι θά είχαν ανάγκη να κάμουν κέφι.

* * *

Ή τρίτη ταινία, τό «Passionnement», είναι υπόδειγμα μουσικού φίλμ. Ή λεπτή, όλοζώντανη και κατακάθαρη μουσική του Άντρέ Μεσσαζέ—που είναι ένας Γαβριήλ Φωρέ της όπερέτας—μάς ξεκουράζει πραγματικά, έπειτα από τήν πάντα ίδια και συχνά άδεια και άνούσια μουσική τόσων φιλοπερεττών που μάς σερβίρονται. Χωρίς καμμιάν έξαιρετική αξία, ή ταινία αυτή είναι πολύ άνώτερη από πολλές του είδους της, παίζει δε στήν έπιτυχία της σημαντικό ρόλο ή φαντασία. Χάρη σ' αυτήν ο σκηνοθέτης μπορεί ν' αποφύγει τις κοινοτοπίες και να βρεί μερικές σκηνές όλότελα κινηματογραφικές. Τόν βοηθούν, είναι άλήθεια, σημαντικώτατα, ή Φλορέλλ, καλλιτέχνις με αξιόλογη ιδιοσυγκρασία, ο Γκραβαί, δροσερώτατος ζέν-πρεμιέ και όλοι γενικά οί ήθοποιοί του.

Γ. Ν. ΜΑΚΡΗΣ

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΙΤΑΛΙΑ

Ένα από τα πιο ένδιαφέροντα βιβλία που βγήκαν τον περασμένο μήνα είναι τό «Ήμερολόγιο του Άρνο Μπόργκι» (Βαλλέκι, έκδ. Φλωρεντία) του γνωστού συγγραφέως Άρντένγκο Σοφφίτσι. Θεωρείται σήμερα από τους πιο άντιπροσωπευτικούς της σύγχρονης Ιταλίας. Και οί σελίδες αυτές του «Ήμερολογίου», που περιέχουν έξαιρετικά φωτεινές παρατηρήσεις για τή ζωή, τήν τέχνη, τους άνθρώπους, άποκαλύπτουν, κατά τον Μαρσέλ Μπριόν, τή δυνατή και ποικιλόμορφη προσωπικότητα του Σοφφίτσι. Κάτω από τον Άρνο Μπόργκι κρύβεται ο ίδιος ο συγγραφέας, και μερικά κομμάτια του «Ήμερολογίου» συνοψίζουν με θαυμαστή ακρίβεια τήν αίσθητική του και τή φιλοσοφία του. Ύπάρχουν μέσα εκεί σκέψεις γεμάτες είρωνεία, διάλογοι πνευματώδεις, παιχνίδια του πνεύματος, περιγραφές σύντομες για γεγονότα και ιδέες για πρόσωπα, που συνδυάζουν τήν έλαφρότητα του ύφους με τή βαθειά παρατηρητικότητα. Ίδιως όταν μιλεί για τους καλλιτέχνες και για τήν τέχνη, ο Σοφφίτσι βρίσκεται στό στοιχείο του, γιατί είναι

ίσως ο πιο κατάλληλος για να καταλάβει τη ζωγραφική και τις κατευθύνσεις της σημερινής τεχνολογίας, αφού ο ίδιος είναι ζωγράφος. "Αλλωστε, όταν μιλεί, όταν γράφει, πάντα κάτω από τα λόγια του, κάτω από τα γραψίματά του, διαφαίνεται, λέγει ο Λανκράτσι, ο αιώνας ζωγράφος.

* * *

Τελευταία κυκλοφόρησε σε γαλλική μετάφραση ένα από τα καλύτερα έργα του μεγάλου Ιταλού συγγραφέως Τζιοβάννι Παπίνι: «Ο Δάντης ζωντανός». Συγχρόνως βγήκε και μια ωραία γραμμένη βιογραφία του Παπίνι από τον κ. Άλμπερτο Βιβιάνι. Ο Βιβιάνι τιλοφορεί το έργο του μονολεκτικά: «Τζιανφάλκο». Για να καταλάβει κανείς αυτόν τον τίτλο, πρέπει να ανατρέξει στα πρώτα χρόνια, στα 1903, όταν πρωτοφανερώθηκε ο Παπίνι σε μια παλιά φιλολογική επιθεώρηση: «Λεονάρντο». Εκεί έδωσε τις πρώτες του σελίδες, δυνατές και βαθείες, με το ψευδώνυμο «Τζιανφάλκο». Και σ' αυτές ακριβώς διαφαίνεται όλος ο μελλοντικός Παπίνι που θα γράψει την «Ιστορία του Χριστού» και τον «Τελειωμένον άνθρωπο».

Ο κ. Βιβιάνι είχε λοιπόν εύτυχισμένη εμπνευση να ονομάσει με αυτό το ψευδώνυμο τη βιογραφία του μεγάλου συγγραφέως. "Αλλωστε, τα πρώτα χρόνια και τα πρώτα έργα του Παπίνι επέδρασαν στην κατοπινή ανάπτυξη του και δεν έσβυσαν διόλου τον νεανικό ένθουσιασμό που ή ψυχή του ένοιωσε τότε για την «τρελή ποίηση», για την όμορφη ζωή και της γυναίκας, για την αλήθεια και για τη γνώση. Το βιβλίο του κ. Βιβιάνι είναι ένα ζωντανό, γραφικό, γεμάτο θαυμασμό «ντοκουμέντο» για το βίο του Τζιοβάννι Παπίνι.

* * *

Ο Μποργκέζε, αν δεν ήταν ο μεγάλος κριτικός, κριτικός όμως δημιουργός, θα ήταν ο καλύτερος μυθιστοριογράφος της σύγχρονης Ιταλίας. Μά όσους διάβασαν έστω κι' ένα έργο του, δεν μπορούν παρά να θαυμάσουν περισσότερο τον άνθρωπο αυτόν που, περιφρονώντας κάθε λογοτεχνική «δόξα», — έχει γράψει εμπνευσμένα ποιήματα και διηγήματα περίφημα, — προτιμά να αφιερώνει τον εαυτό του στη μελέτη των μεγάλων προβλημάτων της τέχνης και της σκέψης.

«Η ποιητική της ένότητας» που εξέδωσε τώρα στο Τρέβες μας δίνει το καταστάλαγμα των ιδεών του πάνω στην ποίηση. Αναπτύσσει με εξαιρετικά φωτεινή διάνοια τις γνώμες του για την εμπνευση, για την ένότητα, μέσα στην Ιστορία, της ποιήσεως και της τέχνης, από τον μεσαιώνα Ισαμε τη σύγχρονη εποχή, και προσφέρει σε σελί-

δες δημιουργικές, τις ωραιότερες που έχει γράψει, με αξιοθαύμαστη ομοιογένεια κι' αρχιτεκτονική, μιάν εργασία εύσειδητη, που ασφαλώς θα προκαλέσει ενδιαφέροντες συζητήσεις γύρω από ένα θέμα, την ποίηση, που όσο ο κόσμος σήμερα κι' αν την περιφρονεί, δεν παύει να όμορφαίνει τη ζωή μας και να της δίνει στις σκληρότερες στιγμές της την ανάταση και την απολύτρωση.

* * *

Πληροφορίες των Ιταλικών εφημερίδων αναφέρουν ότι το έφετεινό βράβείο Μονταντόρι απενεμήθη στο ρομάντσο του κ. Άλφρέντο Σέγκρε: «Πρακτορείο Άβραάμ Λεβή» που περιέχει ζωντανές περιγραφικές σελίδες για τη ζωή του σημερινού Καίρου. Είναι το πρώτο βιβλίο που δημοσιεύει ο κ. Σέγκρε.

ΓΕΩΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Θεόδωρος Ξύδης: «Ώρες Γαλήνης»

Ο κ. Θεόδωρος Ξύδης είναι ένας από τους πιο αξιοπρόσεχτους νέους της γενεάς του. Παρακολουθώ μ' ενδιαφέρον, τι γράφει, ποίημα ή πεζό, και παντού αίσθανομαι μιάν αληθινή ψυχική καλλιέργεια, μιάν ελκρινή αγάπη για την τέχνη, τον πόθο ενός ανθρώπου που δεν καταγίνεται με τη φιλολογία για άπλη επίδειξη, άλλ' από πραγματική έσωτερική ανάγκη.

Τις ευχάριστες και τόσο παρήγορες για τις νέες γενεές διαπιστώσεις αυτές έκανα διαβάζοντας και τη νέα συλλογή του κ. Ξύδη, τις «Ώρες Γαλήνης». Βέβαια, ο βερμπαλισμός, ο αναπόφευκτος, των περισσοτέρων, όλων σχεδόν των νέων, είναι αισθητός και σε τούτη τη συλλογή, ή πείρα του ποιητού, αντί να πυκνώσει και να βαθαίνει, απλώνεται, τα θέματα αναπτύσσονται με μιάν εύκολια που θα μπορούσε κάπως να συγκρατηθί, ο μυστικισμός του δεν έχει τον βαθύ και γνήσιο εκείνο τόνο που πέθει και συγκλονίζει. Ωστόσο, και μ' όλη αυτά τα έλαττώματα, ο σκοπός του κ. Ξύδη έχει κάτι το άγνο και το συμπαθητικό, και αν δεν συγκινεί πάντοτε, ακούεται πάντοτε ευχάριστα.

Η διάθεση που κυριαρχεί στα ποιήματα του κ. Ξύδη, είναι ή γαλήνη.

Γαλήνη κάπως εύκολη, κι' έδω πάλιν, που φαίνεται να τη βρήκε πολύ γρήγορα ο ποιητής, και που δεν ήρθε σά νίκη τελειωτική, τόσο εύφραντική, ύστερα από μακρύτατη και αλγεινότατη πάλη. Μά στο κάτω της γραφής δεν είναι κι' απαραίτητο όλοι οι άνθρωποι να άράξουν σε λιμάνι, αφού περάσουν τρικυμίες, και πολλοί βρίσκουνε τη γαλήνη μονομιώς.

Τη γαλήνη αυτή την δίνει στον κ. Ξύδη το χριστιανικό του αίσθημα, γλυκό, έλαφρό, που αλωρείται πάντα στην επιφάνεια, σά να μη θέλει να γνωρίσει τα βάθη, πολύ άγνο και γεμάτο από μιάν ειδυλλιακή τρυφεράδα. Ωρισμένα ποιήματα, εμπνευσμένα από τον άμάραντο ποιητικό θρύλο της ζωής του Χριστού, θα είχαν μιάν πραγματική λυρική άχνα παραμυθιού, αν ήταν καθαρώτερη ή λυρική μελωδία τους, και αν ήταν πλουτισμένα με μερικά γραφικά — αλλά λυρικά μετουσιωμένα, πάντοτε — παραμυθένια στοιχεία.

Μά κι' έτσι καθώς είναι διαβάζονται τερπνά ποιήματα ώσαν τη «Δέηση του Τυφλού», ή τη «Σαμαρείτισσα» ή την «Ιερουσαλήμ», και στάζουν μέσα μας κάτι όχι από τη θρησκευτική — τέτοια δεν υπάρχει — άλλ' από μιάν σάν ειδυλλιακή, θάλεγα, συγκίνηση του ποιητού.

Άκόμα βαθύτερα, ώστόσο, πάει ή φωνή του κ. Ξύδη μέσα μας, όταν έγκαταλείπεται σε πιο κοινά αίσθήματα, λιγώτερο, έκ πρώτης ύψεως, θρησκευτικά, στα όποια όμως δίνει (ή και που παίρνουν μόνα των, επειδή είναι πιο βαθεία και ελκρινή) μιάν θρησκευτικώτερη δόνηση.

Τό τραγούδι τούτο έξαφνα, πιο συγκρατημένο, λιγώτερο «γλυκερό», θα μου άρεσε πολύ:

Κύριε, να πάει στην άδερφή, στην άδερφή, δέηση άπόψε, τό τραγούδι τό στερνό μου, να της άγγίξει έτσι λιγάκι την ψυχή και να την άνεβάσει στο ρυθμό μου.

Νά πάει στην άδερφή και να τη βρει την ώρα που γλυκά γλυκά άνασαίνει, να παραστέκει στο πλευρό της σάν πνοή και τ' όνειρό της τ' άγιο να γλυκαίνει...

(«Άσμα Άσμάτων»)

Είναι ο τόνος που επικρατεί σε όλη τη συλλογή. Τον βρίσκω κάπως γλυκερό και ζώπετο. Ίσως να εκδηλώνει με τον πιο γνήσιο τρόπο τον ποιητή, μά και αυτό αν συμβάλει, είμαι βέβαιος ότι αν τούδινε κάτι τό σκληρό και τραχύ, κάτι τό πιο άσθηρό και τό πιο συγκρατημένο, ο κ. Ξύδης ασφαλώς δε θα ζημιωνόταν.

Ο Γκαίτε λέγει κάπου: «Οι αντίποδες μας μας κάνουν γονίμους». Και ασφαλώς ή τόσο βαθεία πείρα του δε θάπεφτε έξω και στο ζήτημα αυτό.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Π. Πρεβελάκη: «Δοκίμιο Γενικής Εισαγωγής στην Ιστορία της Τέχνης»

Ένα μικρό βιβλίο που κινεί μεγάλα προβλήματα. Ο κ. Πρεβελάκης, με πλατύτατη και δονούμενη άμεση εμπειρία του κόσμου της τέχνης, και με επίγνωση των σημερι-

νων προβλημάτων για την ούσια της, καταπιάνεται με τό μεταφυσικό άπό τη μιάν μεριά και μεθοδολογικό άπό την άλλη ζήτημα: τί άποτελεί την ούσια της εξέλιξης της και πώς πρέπει να τη μελετήσουμε. "Αν τα εισαγωγικά λόγια για τη χρησιμότητα της μελέτης αυτής μας παρασιάζονται πολύ γενικά κι' άόριστα και σά ν' αναφέρονται μονάχα στον περίγυρο κι' όχι στον πυρήνα του θέματος, («Η μελέτη των περασμένων πολιτισμών είναι μιάν γόνιμη καλλιέργεια του πνεύματος» — «Ο σύγχρονος άγωνιζόμενος άνθρωπος, άνταμώνοντας στις παλιές εποχές συγγενικά πάθη και τολμήματα... φωτίζεται στον άγώνα του και γκαρδιώνεται»), αν οι έννοιες μένουν κάμποσο άδιασάφητες ως τό τέλος, άποζημιωνόμαστε παρακάτω με την πλούσια παράλαση των Ιστορικών θεωριών της τέχνης που τις φωτίζει όλες τό ίδιο, έστω ύποκειμενικό κι' άνομολόγητο, κριτήριο. Έτσι ή ή έπισκόπησή τους άποχτάει μιάν ένότητα που λείπει συνήθως άπό τέτοια δοκίμια. Πριν άπό τούτο, ο κ. Πρεβελάκης δίνει τα θεμελιακά γνωρίσματα του Ιστορικού χρόνου (ανάλογα με του ψυχολογικού) και μιάν αντίκρουση της θεωρίας του Ιστορικού ύλισμού για την τέχνη. "Υστερα άπό τη δουλειά που έγινε άπάνω στα πρώτα άπό τον Μπέρξον και τό Σπέγκλερ, ίσως τα γνωρίσματα αυτά, όπως τα διατυπώνει ο κ. Πρεβελάκης, δε μας Ικανοποιούν όλωσδιόλου. Και ή αντίκρουση του Ιστορικού ύλισμού μιλάει στην καρδιά μας, άλλ' άναζητούμε κάτι άλλο, χρόνια τώρα: μιάν επιχειρηματολογία σφιχτή, που να στριμώχνει, να πούμε, τον αντίπαλο στον τοίχο, μιάν αναλυτικήν ανάπτυξη που να μεταχειρίζεται τό ίδιο μέσο του Ιστορικού ύλισμού, τό διεξοδικό λογικό, και να δημιουργεί με τό ξετύλιγμα της την πεποίθηση για τό άστήριχτό του, κι' όχι άπλως να στηρίζει με ωραίες εικόνες μιάν άγαπητή πίστη ριζωμένη μέσα μας. "Αν φανεί άταίριαστη ή άξίωσή μας τούτη άπό ένα αισθητικό δοκίμιο, είναι γιατί περιμένουμε άπό τον κ. Πρεβελάκη όχι ό,τι ύπόσχεται ο τίτλος του βιβλίου του, αλλά ό,τι είναι αυτός ο ίδιος. Θά ήθέλαμε άκόμα να είχαμε τόπο να συζητήσουμε μαζί του διεξοδικά την αντίληψή του για την Ιστορική μεγάλη προσωπικότητα, για τη μοίρα που προσδιορίζει τη ένότητά της, για τη φύση της διαισθητικής κατανόησης που πρέπει να άποτελέσει τό ξεκίνημα της όργανικής σύλληψης των έργων του ίδιου καλλιτέχνη. Η τραγική και ήρωϊκή αισιοδοξία του κ. Πρεβελάκη κάνει την εικόνα του δραματικού θρύλου, που ένσαρκώνει την ούσια του καλλιτέχνη και των άλληλοεπιδράσεων της ούσιας αυτής με τις Ιστορικές και τοπικές συνθήκες και τυχαιότητες, κάπως πιο άπλοϊκή άπό όσο λαχταράει ο πολύπλοκος σύγχρονος νοός. Και τό πρόβλημα

πού στο σημείο τούτο καταντάει διανοητική άγωνία, είναι για μᾶς τὸ ἔξης: εἴμαστε σύμφωνοι πὼς ἡ διεισδυτικὴ καὶ συνθετικὴ κατανόηση τῆς ὀργανικῆς ἐνότητας τῆς προσωπικότητας τοῦ καλλιτέχνη εἶναι ἡ πρώτη προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀνάλυση τῶν ἔργων του· ἀλλὰ ποῦθε θὰ τὴν ἀνασύρουμε; Θὰ περιμένουμε νὰ μᾶς ἔρθει σὰ θεόπνευστο ὄραμα, ἢ θὰ τὴν προετοιμάσουμε, καὶ πὼς; Κι' ἀκόμα, ποῖο εἶναι τὸ κριτήριο — καὶ τὸ θέλωμε αὐστηρὸν — ποῦ θὰ ξεχωρίσει τὴν ἀληθινὴ διαίσθηση ἀπὸ τὶς ἐπιπόλαιες ἢ λογοκοπικὰς ἐξάρσεις τοῦ ρηχοῦ παρατηρητῆ, ποῦ ἂν πάρει κατὰ γράμμα τὴ μέθοδόν μας, μπορεῖ ν' ἀποσκεπάσει μ' αὐτὲς τὴν ἔλλειψη γνώσης καὶ πείρας, καὶ κάθε ὑποκειμενικὴ αὐθαίρεσις; Ἄν ἡ διαίσθηση εἶναι νὰ γίνῃ ἀντικειμενικὴ μέθοδος, πρέπει νὰ διανυθεῖ ἀπὸ κάποιον ὁ δρόμος μεταξύ τῆς καὶ τοῦ λογικοῦ· εἶναι τούτο ἀπαίτηση φοβερὴ τοῦ καιροῦ μας.

Ἐπισκοπώντας ἱστορικὰ τὶς θεωρίες τῆς τέχνης — ὅπου θὰ θέλαμε νὰ μὴν εἶχε παραλειφθεῖ τόσο ἀπόλυτα ὁ Χέγκελ — ὁ κ. Πρεβελάκης ἐγκαταλείπει κάπως παράμερα τὶς πρώτες του ἀρχές γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς προσωπικότητας καὶ καταλήγει σὲ δύο ἄλλες ἀρχές μετὰ τὶς ὁποῖες θὰ ἐξετάσουμε τὸ ἱστορικὸ τῆς ξετύλιγμα: α) Τὴ συσχέτιση μετὰ τὴν ἱστορικὴ στιγμή πού διανύει ὁ πολιτισμὸς ὅπου ἡ τέχνη αὐτὴ ἀνήκει σὰν ὀργανικὸ μέλος, στὴν μοίρα — κι' ὄχι αἰτιατὴ — ἐξέλιξή του, καὶ β) Τὴ μορφολογικὴν ἐξέταση τῶν στοιχείων τῆς τέχνης πού ἀκολουθοῦν ἕνα προκαταστημένο ρυθμὸ, σὰν ὀργανικὰ ἀνεξάρτητα ὄντα. Καὶ οἱ δύο αὐτὲς ἀρχές εἶναι ἀπρόσωπες καὶ δὲ βλέπουμε μετὰ τὸν τρόπο συναρμολογούνται μετὰ τὴν ἠρωϊκὴ ἀντίληψη τῆς προσωπικότητας πού μᾶς δίνει ὁ κ. Πρεβελάκης στὸ πρῶτον μέρος. Γενικά, ὁ χωρισμὸς σὲ ἀτομικὰ καὶ ὁμαδικὰ ἔργα εἶναι ἐπικίνδυνος, γιὰ τὴν φαντασία κανεὶς πολὺ καλὰ πὼς θὰ μποροῦσε κι' ὁ Παρθενώνας νὰ θεωρηθεῖ ἔργο μιᾶς ὁλότητας ἂν εἶχε χαθεῖ ἀπὸ ἱστορικὴ τύχη τὸ ἀρχεῖο τῶν δημιουργῶν του, καὶ πὼς οἱ Πυραμίδες μπορεῖ κάποτε νὰ μᾶς ἀποκαλύψουν σὲ μιὰ πέτρινη πτυχὴ τους τὸ ὄνομα τοῦ χτίστη τους. Ἴσως στὸ σημεῖο τούτου θὰ χρειαστεῖ πολλὴ ἀκόμα δουλειὰ στὸ ἐννοιολογικὸ ξεκαθάρισμα. Καὶ οἱ δύο παραπάνω ἀρχές πηγάζουν ἀπὸ τὴν τεράστιαν ἀνατροπὴ τῶν καθιερωμένων μεθόδων πού χρεωστᾶμε στὸ Σπέγκλερ. Εἶναι τόλμημα τοῦ κ. Πρεβελάκη ἄξιο νὰ χαιρετιστεῖ μετὰ πάσα χαρὰ, ὅσο κι' ἂν δὲν εἶναι τὸ πρῶτον (πβλ. τὴ μελέτη μας «Ὁ Σπέγκλερ καὶ ἡ μορφολογία τῆς ἱστορίας», «Νέα Ἑστία» Ἰούλιος-Αὐγουστος 1930), ὅτι ἀναγνωρίζει τόσο ἀπροκάλυπτα τὴ γόνιμη καὶ μοναδικὴ ἐπίδραση πού μπορεῖ νάχει ὁ Σπέγκλερ στὴ διαμόρφωση τῆς αἰσθητικῆς θεωρίας. Ἡ ἀπόδοσις στὸ βιβλίο του εἶναι ἐξαιρετικὴ. Ἀντιρρήσεις μποροῦσε νάχει

κανεὶς μόνο γιὰ τὸν δὲν τὸν ξεχωρίζει ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων δῆθεν προδρόμων του, τόσο διαφορετικοῦ ἐπιπέδου (Lalo, Meautis, κλπ.), δείχνοντας ἔτσι ἐκεῖνο πού πηγάζει γιὰ μᾶς σὰν ἀναντίρρητο γέννημα τῆς ἀληθινῆς σύγχρονης διανοήσεως: Πὼς ἡ ἱστορία τῆς τέχνης, κι' ἀκόμα περισσότερο ἡ θεωρία τῆς, δὲν εἶναι μονάχα ζήτημα εἰδικό, ἀλλὰ κυρίως φιλοσοφικὸ καὶ μεταφυσικό· καὶ πὼς μᾶς χειραφετεῖ ἔτσι ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν αἰσθητικῶν, τεχνοκρίτες καὶ ἀρχαιολόγους πού τὴν περιφραζάν ὡς τὰ τώρα σὰν ἀποκλειστικὰ δικὸν τους οἰκόπεδο, ἐνῶ ἴσως μόνο ὑλικὸ ἐμάζευαν γιὰ τὴν χρῆσιν τοῦ νεώτερου καθολικοῦ νοῦ, πού ἕνα παράδειγμα του ἐνσαρκώνει γιὰ τὴν ὥρα ὁ Σπέγκλερ. Ἀπὸ τούτου τὸ γενικὸ συμπέρασμα, πού εἶναι γιὰ μᾶς ἀκλόνητο θεμέλιο, βγαίνουν κι' οἱ παραπάνω ἐπιφυλάξεις μας γιὰ τὸ ἐξαιρετικὸ ἀξιόλογο βιβλίο τοῦ κ. Πρεβελάκη, καὶ οἱ ἀντιρρήσεις γιὰ τὶς ὀραϊότητες, συγκινητικὰς, λυρικὰς καὶ ὅτι ἄλλο εἰκόνες καὶ παρομοιώσεις, πού στὰ κρίσιμα σημεία ἔρχονται νὰ στομώσουν τὴν αἰχμὴ τῆς διανοητικῆς ἀγωνίας μας, καὶ νὰ ξεγελάσουν τὴ δῖψα μας γιὰ μιὰ καθαρὴ καὶ διαπεραστικὴ ἀπάντησιν στὰ ἐρωτήματά μας, πού σίγουρα εἶναι καὶ ἐρωτήματα τοῦ κ. Πρεβελάκη.

ΕΛΛΗ ΛΑΜΠΡΙΔΗ

Ὁρέστη Λάσκου: «Τὸ φιλμ τῆς Ζωῆς»

Ἡ ἀπογύμνωσις τῆς ζωῆς μας, ἡ τόσο γοργὴ καὶ τραγικὴ, ἀπὸ κάθε ἐσωτερικότητα, αἰσθητὴ σὲ ὅλες μας τὶς ἐκδηλώσεις, φανερώνεται, προπάντων, πῶς χτυπητὰ καὶ ἀνάγλυφα, στὴν ποίησιν τῶν νέων. Ἀπὸ τὰ πρῶτα του ἀκόμα ποιήματα, τὰ δημοσιευμένα ἐδῶ κι' ἐκεῖ σὲ διάφορα ἑβδομαδιαία περιοδικὰ, ὁ κ. Ὁρέστης Λάσκος ἐκίνησε τὴν προσοχὴ μου. Ἔχει μιὰ ὀρμὴ ἀσυνήθιστη, κάτι τὸ ἀσυγκράτητο καὶ τὸ κυνικὸ στὸν ἐρωτισμὸ του, εἶναι ἕνας διονυσιακὸς πού γράφει μετὰ τὰ νεῦρά του καὶ πού μεταδίδει στοὺς στίχους του τὴν δόνησιν τῶν νεύρων του· ἔχει ἀκόμα καὶ μιὰ, ἔστω καὶ ἐντελῶς φτιαστὴ, ἰδιορρυθμία. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ποίησίν του, ὅπως, τουλάχιστον τὴν παρουσιάζει, συγκεντρωμένη τὴν ὥρα στὸ «Φιλμ τῆς Ζωῆς», λείπει σὲ τρομερὸ βαθμὸ ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού πρέπει νάχει ὄχι μονάχα ἡ ποίησις, ἀλλὰ κάθε τέχνη, κάθε ψυχικὴ ἐμπειρία: ἡ ἐσωτερικότης. Ὁ λυρικός του οἶστρος ἀρχίζει μετὰ τὸ κούρντισμα τῶν νεύρων του καὶ διαρκεῖ ὅσο ἀκριβῶς κι' ἐκεῖνο, περιορίζεται καὶ ἐξαντλεῖται σὲ ἐντυπώσεις μιᾶς στιγμῆς, σὲ συναισθήματα ἐντελῶς φευγαλέα καὶ ξώδερμα. Τίποτε τὸ βαθύτερον, τίποτε τὸ πῶς στερεὸν καὶ τὸ πῶς μόνιμον κάτω ἀπὸ τοὺς περαστικούς αὐτοὺς ἐρεθισμούς. Ὁ κ. Λάσκος, ὅταν ἀντικρύζει τὸ θάνατον, τὴν ἀπόλυτη μοναξιά ὅπου μᾶς βάζει ἕνα μεγάλο

πάθος, ἢ ὅταν ὑψώνει τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν ἀστέρينو θόλον τῆς νύχτας, δὲ θάχει, πολὺ τὸ φοβοῦμαι, τίποτε νὰ μᾶς πεῖ. Πρέπει τὰ μάτια του ν' ἀντικρύσουν κάποιον παρδαλὸ κάπως καὶ χτυπητὸ θέαμα τῆς μοντέρνας, ὅπως τὴ λέμε, ζωῆς, ἢ κάτι γενικὰ φανταχτερό, γιὰ νὰ αἰσθανθεῖ τὴ λυρικὴ δόνησιν.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὴ λυρικὴ αὐτὴ δόνησίν του, τὴν οἰουδήποτε ποιῶν, καταφέρνει νὰ μᾶς τὴ μεταδώσει. Εἶναι ἀλήθεια ἀκόμα ὅτι ἔχει χαριτωμένα φραστικὰ εὐρήματα πολλὰς φορὰς, καὶ ὅτι μερικὰ θέματα, ὅπως τοῦ θανάτου, στὸ «Ταξίδι μετὰ τὸν Ὑπερσιβηρικὸν Σιδηρόδρομον» — ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερά του ποιήματα, — τ' ἀντικρύζει ἐξωτερικὰ, μὲν, σὰν ἕνας πού θὰ μεταχειρίζεται τὰ χοντρά μέσα τοῦ γκινιόλ στὴν ποίησιν, ἀλλὰ μετὰ κάμποση πρωτοτυπία. Ἀλλὰ βαθύτερη λυρικὴ συγκίνηση δὲν καταφέρνει νὰ μᾶς δώσει. Καὶ στὰ καλύτερα ποιήματά του παρασύρεται ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν πού θέλει νὰ κάνει, καὶ ὁ λόγος του, πού μπορεῖ νάχει μιὰ δραματικὴ ἀνάπαλση, καταντᾶ ρητορικός.

...Κι' ὅσο καὶ πᾶσι σιμώνει τὸ Βλαδιβοστόκ!... — Καὶ τότε... τί θὰ γείνη; Θὰ ξαναγυρίσω πάλε; — Δὲν τὸ πιστεύω· μὰ θαρρῶ τῆς φάρσας, ἢ τοῦ δράματος ἂν θέλετε, — πὼς πλησιάζει ὁσονοῦπω... τὸ Φινάλε!...

Ὁ στόμφος εἶναι φανερός, ὅπως παντοῦ εἶναι φανερό καὶ τὸ κυνήγημα μιᾶς «μονδερνίζουσας» φρασεολογίας, γουστόζικης, ἴσως, κάποτε, ἀσυνήθιστης, ἀλλὰ κάθε ἄλλο παρά ποιητικῆς: «Κι' ἐνῶ, μοῦ ἐρέθιζαν γι' ἄλλου, τὰ νότια κέντρα τοῦ μυαλοῦ, — κάποιες σπουδαῖες δουλειές, πού ἄλλοι τὸ μέλλον μου ἐξηρῆσαν, — στράφηκ' ἀπότομα... κι' ἀφοῦ κραύγασα ἐν' ἄγριον «ζεμανφου», — οὐρθηκα δέσμιος, στὸ στρατὶ πού ὡδήγαε πρὸς τὰ κάτω!...

Ὁ κ. Λάσκος μεταχειρίζεται μετὰ μιὰ ἐπιμονὴ καὶ μιὰ μονοτονία πού κατανοῦν κουραστικὰ ἕνα δεκαεξασύλλαβον πού τὸν πρωτομεταχειρίσθηκα νομίζω ὁ Λαπαθιώτης, καμωμένον στερεότυπον ἀπὸ δύο ὁμοκατάληκτους, τονισμένους στὴ λήγουσα, ἑκτασύλλαβους. Εἶναι ἕνας στίχος πού πιθανὸν νὰ ταιριάζει σ' ἕνα ὀρμητικὸ λυρικὸ περπάτημα, μὰ καὶ πού παρασύρει εὐκόλως, μοιραῖα θάλεγα, στὴ ρητορεία. Καὶ τὴ ρητορεία ἀκριβῶς μοῦ φαίνεται ὅτι ἔχει ἀνάγκη προπάντων ν' ἀποφεύγει ὁ κ. Λάσκος, ἐκεῖνο τὸ φούσκωμα τῆς φωνῆς, τὸ τόσο ἀντιπαθητικὸν, καὶ πού ποτέ δὲ μπορεῖ νὰ συμβιβασθεῖ μετὰ τὸν ἀληθινὸν λυρισμὸν.

Μὰ ἀκόμα περισσότερο πρέπει, νομίζω, ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴν κακὴ ἀντίληψιν τοῦ μονδερνισμοῦ πού ἔχει διαμορφώσει. Ἐξηγησὰ ἀρκετὰς φορὰς ἀπὸ τὶς στήλας αὐτῆς κατὰ τὴ γνώμη μου θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι

ὁ σωστὸς μονδερνισμὸς. Μία τέχνη πού ἔγεται ὄχι στὰ θέματα, σὲ ὀρισμένες περιέργως λέξεις καὶ ἐκφράσεις, ἀλλὰ σὲ κάτι ἀπείρως βαθύτερον: σὲ ὀλόκληρον τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ αἰσθάνεσθαι, σὲ ὀλόκληρον καινούργιον ἀντίκρουσιν τῆς ζωῆς.

Ὁ κ. Λάσκος τὴν μοντέρναν αὐτὴ αἴσθησιν δείχνει πὼς τὴν μαντεύει, πὼς τὴν διαισθάνεται, ἀκόμα καὶ πὼς τὴν πλησιάζει σὲ μερικὰ του ποιήματα. Δὲν ἔχει, ὅμως, ἀκόμα περάσει στὴν ψυχὴν του, δὲν ἔχει γίνῃ ἀληθινὸ ψυχικὸν κλίμα του. Γιὰ τοῦτο καὶ ἡ ποίησίν του δὲ μπορεῖ νάχει ἀκόμα ἀληθινὸν τόνον καὶ νὰ μᾶς συγκινεῖ ἀληθινά.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Μπάμπη Νίντα: «Ἀὐλὲς Μορφές». — **Πάνου Γολέτα:** «Πόνου Κραυγές».

Καὶ ὁ κ. Μπάμπης Νίντας καὶ ὁ κ. Πάνος Γολέτας βιάστηκαν, μοῦ φαίνεται, νὰ ἐκδώσουν τοὺς στίχους των. Καὶ στῶν δύο τὶς συλλογὰς δὲ βρίσκει κανεὶς τὸν παραμικρότερον προσωπικὸν τόνον.

Ξαναλένε ὅτι χιλιάδες ποιητὰ ἔχουν πεῖ ἴσα μετὰ τώρα καὶ τὸ ξαναλένε μετὰ τὸν πιὸ κοινὸν καὶ στερεότυπον τρόπον.

Νᾶ, ἔξαφνα, τί λέγει ὁ κ. Νίντας σ' ἕνα του ποίημα, τὸ «Καρτέρι»: «Κι' ὅπως γυρνᾶ στὰ ὄνειρεμένα μέρη — καὶ στῶν ἐρώτων τ' ἄϋλα μονοπάτια — ὁ νοῦς τῆς κι' ἀργοτρέμ' ἡ ἀγκαλιὰ τῆς, — μετὰ τὰ τρελλὰ παιχνίδια του τ' ἀγέρι — τῆς ρίχνει ἐμπρὸς στὰ δακρυσμένα μάτια — τὴν πρώτην ἀσπρὴν τρίχ' ἀπ' τὰ μαλλιά τῆς.»

Ὅσοις πόνος ὑπάρχει στὴν ἐμφάνισιν τῆς πρώτης αὐτῆς ἀσπρῆς τρίχας, ἄλλος τὸσο ὑπάρχει καὶ στίς «Πόνου Κραυγές» τοῦ κ. Γολέτα. Ἐκτός ἂν εἶναι πόνος τὸ ὅτι «τὰ μπακαλόπουλα ζαρώνουν στίς γωνιὰς τους — κι' ἄλλα θυμούνται πρόβατα καὶ τοῦ χωριοῦ τὶς στράτες, — ἄλλα τὶς τόσο ἀγαπητὰς μ' ἀτέλειωτες σπουδὰς τους, — κι' ὄλα προσμένουν ράθυμα νὰ φτάσουν οἱ πελάτες.»

Ἄς εἶναι καὶ ὁ κ. Νίντας καὶ ὁ κ. Γολέτας πρέπει νὰ παρουσιάσουν κάτι πολὺ πῶς σοβαρὸ γιὰ νὰ τοὺς κρίνουμε σοβαρώτερα.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τ. Κ. Παπατσώνη: «Ἐκλογή». Ἐκδόσεις «Κασταλιάς». Δημοκρίτου Γορτυνίου: «Ἀνοιξιάτικες πνοές». Ποιήματα. Δρ. 6. Πέτρου Σπανδωνίδου: «Ἡ πεζογραφία τῶν νέων» (1929—1933). «Γιωσήφ Ἐλιγιά (1892—1931)». Ἐκδόσεις Μπενετ Μπερλιό. Ν. Π. Ἀνδριώτη: Περί τῆς ἀρχῆς τῶν βορείων γλωσσικῶν ἰδιωμάτων τῆς νέας Ἑλληνικῆς. (Ἀνατόμικος ἐκ τοῦ 1' τόμου τῆς Ἑπετηρίδος τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν σπουδῶν, 1933).

Ν. Π. Άνδριώτη : Φωνητικά τών βορείων Ιδιωμάτων της νέας ελληνικής. (Άνατύπωση έκ του ΜΕ΄ τόμου της «Αθήνας», 1933).
 «Θρακικά» Τόμος πέμπτος.
 Παντελή Πρεβελάκη : «Δοκίμιο γενικής εισαγωγής στην Ιστορία της τέχνης».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Η διδασκαλία τών «Περσών» του Αισχύλου και του «Κύκλωπος» του Εϋριπίδου εις τόν «Εθνικόν θεάτρον» υπήρξε θεατρικόν γεγονός, τήν σημασίαν του οποίου δέν ήρνήθησαν ούτε οι κατά σύστημα επικριταί τών προσπαθειών της εθνικής μας σκηνης. Οι περισσότεροι κριτικοί (έφημ. της 10 και 11 Μαΐου) έγραψαν με άνευφιλόλακτον ένθουσιασμόν τόνον διά τήν σκηνοθεσίαν της Αισχυλείου τραγωδίας και του αστυρικού δράματος του Εϋριπίδου δσον και διά τήν απόδοσιν όλων σχεδόν τών ρόλων, μικρών και μεγάλων, και τήν μετάφρασιν του κ. Ι. Γρυπάρη, ή οποία έχαρακτηρίσθη ως μοναδικόν απόκτημα διά τόν νεοελληνικόν θεάτρον και ως μία λαμπρά επίδειξις του γλωσσικού πλούτου της πλέον ρωμαλέας δημοτικής. Άλλα και οι διατυπωσάντες μερικάς άντιρρήσεις δι' ώρισμένα σημεία της παραστάσεως (ιδίως διά τόν κ. Ν. Ραζάν ως φάντασμα του Δαρειού), άνεγνώρισαν ότι τόν «Εθνικόν θεάτρον» κλέινει τήν τρίτην περιόδον του με μίαν έπιτυχίαν, ή οποία τόν αναβιβάζει εις πραγματικήν περιώπην και τόν στηρίζει περισσότερο εις τήν συνείδησιν του κοινού. Εϋμενεστάτη, επίσης, ήτο ή κριτική διά τήν μετάφρασιν του «Κύκλωπος». Σημειωτέον ή εργασία αυτή του κ. Άλεξ. Πάλλη είναι γνωστή και δέν κρίνεται διά πρώτην φοράν.

Εις όλας σχεδόν τας άθηναικάς εφημερίδας επαινετικώτατα άρθρα και σημειώματα διά τήν δ' χιουμοριστικήν έκθεσιν. Ο κ. Ζαχ. Παπαντωνίου εις τόν «Ελευθέρον Βήμα» (9 και 10 Μαΐου) τονίζει ότι ή εφετινή έκθεσις τών χιουμοριστών περιέχει τά περισσότερα αισθητικά στοιχεία και βρίσκεται πλησιέστερα στο είδος, έξηγεί ότι ή έκθεσις χιουμοριστικών σχεδίων έχει κοινωνικόν σκοπόν και ότι «ώπως κάθε λεπτή σάτυρα είναι κι' αυτή μία άριστοτεχνική κάθαρσις που ζυλαφρώνει τήν κοινωνία από μερικά πάθη, από δυσάρεσκενεις έναντιον του ίδιου του έαυτου της», και παρατηρεί ότι «σιγά-σιγά οι εύθυμογράφοι μας μίηκαν στο νόημα του ουμοριστικού σχεδίου, και έφέτος, αντί να βλέπη ό θεατής μόνο σαρκασμούς ξεβασμένους, όπως λόγου χάριν ό σαρκασμός της γεροντοκόρης κι' άλλες τέτοιες παρανοήσεις, οι ζωγράφοι καταπίστησαν με θέματα λεπτότερα και τά έργα είναι ζωγραφικώτερα», πολλά τών οποίων αναυεί και επαινει. Άντιθέτως, ό κ. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος εις τήν «Πρωϊαν» (5 Μαΐου) ήτο πλέον φειδωλώς εις επαινώσις και υποστηρίζει ότι έπρεπε να είχε γίνει έπιλογή μεταξύ τών έκτιθεμένων έργων, πράγμα που θα μάς «έγλύτωνε από κάμποσα έκθέματα (ικανά να μεταβάλουν τή γενικά εύχάριστη έντύπωση του θεατοϋ σε θανάσιμη πλήξη)». Έν τούτοις επιμένει εις μερικά έργα και εξαίρει τας άρετάς των. Επίσης, έξ άφορμής της ουμοριστικής έκθέσεως, γράφει («Πρωϊα», 9 Μαΐου) γενικώς περί γελοιογραφίας και ασχαλείται διεξοδικώτερα με μερικά από τά πλέον ένδιαφέροντα σημεία της Ιστορίας της.

Εις τήν «Αχώρα» (7 Άπριλ.) της Μαδρίτης ό Μιγκέλ Οδυναμόνα κρίνει με ένθουσιασμόν τόν τελευταίον βιβλίον του κ. Κώστα Ουράνη «Sol y Sombra», χαρακτηρίζει ως έξαιρετικώς τας άφαιρωμένας εις τήν «Αγ. Τερέζαν της Άβιλίας», τήν Σεβίλλίαν, τόν Γκρέκο, τόν Δόν Ζουάν και τόν Γκόγια σελίδων και, μεταξύ άλλων, γράφει : «Ο κ. Ουράνης ειδε τόν τόπον μας με τήν βαθειάν συμπάθειαν, με τό πάθος—υπό τήν αρχική και έτυμολογική σημασία της λέξεως—ένός προσωποποιήτου. Η προσωποποιήσις αυτή διαέθεσις τόν έκανε να χρωματίση υπό έντονα τήν τραγικότητα της Καστίλλιας και να κατακρίνη τήν Μαδρίτην, τόν βιβλίον του όμως δέν παύει να είναι βιβλίον καλής πίστεως, να είναι τόν βιβλίον ένός παρατηρητοϋ γεμάτου δεόττητα και λυρισμόν.»

Εις τ' «Αθηναϊκά Νέα» (10 Μαΐου), επ' εύκαιρία του έορτασμού εις τόν Πανεπιστήμιον της εκατονταετηρίδος από της γεννήσεως του Δημητρίου Βερ-

ναρδάκη, ένδιαφέρουσαι πληροφορία του κ. Στεφ. Στεφάνου διά τήν ζωήν και τήν έν γενεί δρσιν του συγγραφέως της «Φαύστας». Μεταξύ άλλων, ό κ. Στεφάνου αναφέρει ότι ό Άγγελος Βλάχος, ως όκαιργός της Παιδείας, ειχε προτείνει εις τόν βασιλέα Γεώργιον τήν ίδρυσιν Άκαδημίας, ότι, διά τήν θέσιν του Ισοβίου γραμματέως αυτής, προωριζε, το ό Βερναρδάκης και ότι, πλην αυτού, θα ένιγοντο πρώτοι άκαδημαϊκοί ό Στέφανος Κουμανούδης, ό Κωνσταντίνος Κόντας, ό Άνδρέας Άναγνωστακής, ό Ιωάννης Πανταζίδης, ό Νικόλαος Πολίτης και ό Σπυρίδων Λάμπρος.

Εις τόν «Ελληνικόν Μέλλον» (άπό της 6 Μαΐου) τό νέον μυθιστόρημα του κ. Σπύρου Α. Ποταμιάνου «Γιατί να μην είσαι... γυναίκα...»

Εις τήν «Καθημερινήν» (11 Μαΐου) ένθουσιώδεις κρίσεις του κ. Δ. Εδωγγελίδη, καθηγητοϋ της Ιστορίας της Τέχνης εις τόν Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, διά τήν έκθεσιν του κ. Έμμ. Ζαΐρη. Ο κ. Εδωγγελίδης έξηγεί άρκετούς από τούς πλέον χαρακτηριστικούς πίνακας του, καθορίζει τά γενικώτερα γνωρίσματα της εργασίας του και καταλήγει εις τό συμπέρασμα : «Ο Ζαΐρης άρχισε από τήν πραγματικότητα και έγινε φορμαλιστας θυμίζοντας τισ προαίθειες του φόν Μαρξες. Άλλά θα μπορούσε να πη κανείς ότι μία άλλη μεγάλη μορφή τόν τράβηξε, ό Χόντλερ με τισ μεγαλοπρεπείς τοιχογραφίες του. Ο Ζαΐρης όμως δέν κυνήγησε ποτέ τήν άκρότητα εκείνη της εκφράσεως που είναι γνωρίσμα του Χόντλερ και κράτήθηκε σε μία ήρεμώτερη άποσφαιρα, πιο κοντά στη γη και στους ταπεινούς εργάτες της. Μά και από τήν κούφια και πολλές φορές ρητορική σχηματικότητα εργατών του Γυρλέζου συναδέλφου του Έγγερ-Λιντξ έφυγε μακριά. Κράτησε μία μετρημένη τακτική, άντίκρουσε τόν κόσμο με κάποιαν εϋλάβεια και ταπεινότητα, όχι ως δεσπότης και κατακτητής. Και όσο του επέτρεψεν ή ρεαλιστική βάση, απ' όπου ξεκίνησε, έβγαλε μ' όλα ταύτα απ' αυτό μεγάλες μορφές Ισορροπημένες που δέν θα τις πειράξη ό χρόνος». Επίσης, ό κ. Εδωγγελίδης, τοποθετών τήν εργασία του κ. Ζαΐρη εις τήν καλλιτεχνικήν κίνησιν τών τελευταίων είκοσι έτών και συγκρίνων τούς πίνακας του με τά έργα τών έντυπωσιακών τεχνοτροπιών, τονίζει ότι «είναι ένα παλιό διδακτικόν παράδειγμα και ή έκθεσις του Ζαπέλου πρέπει να θεωρηθη ως ένα από τά σπουδαιότερα καλλιτεχνικά γεγονότα του τόπου μας».

Εις τόν «Εθνος» (11 Μαΐου) ό κ. Χ. (Γ. Πών), έξ άφορμής της διδασκαλίας τών «Περσών» υπό Γερμανών καλλιτεχνών και σπουδαστών εις τόν θεάτρον του Ήρώδου του Άττικού, παρατηρεί ότι οι βιβιντες παραστάσεις εις τόν ύπαιθρον κακώς νομίζουν ότι άρκοϋν τά μαυρισμένα ή έρυθροχρυσίζοντα μάρμαρα της κόγχης σωζομένου θεάκρου διά να δημιουργήσουν περιβλήμα άνάλογον προς τόν παίζόμενον έργον», αναφέρει ότι τήν «Ορέστειαν» του Αισχύλου έσκηνογράφησε ό πατήρ της σημερινής σκηνογραφικής τέχνης Άγάθαρχος ό Σάμιος, και υποστηρίζει ότι «τά πολυέδρα παρασκήνια, τά προωθούμενα ή αναστρέφόμενα μέρη του βάθους της σκηνης, τά μηχανήματα διά τήν απόδοσιν ουρανίων φαινομένων και πτήσεων, δέν είναι δυνατόν ειμή να ήσαν έντελέστερα και τών συγχρόνων». Αι παρατηρήσεις αυταί νομίζομεν ότι διδουν άφορμήν εις μίαν εκφυτέραν συζήτησιν περί της σκηνοθεσίας και τών σκηνογραφικών τών τραγωδιών του αρχαίου ελληνικού θεάτρου.

Εις τόν «Ελευθέρον Βήμα» (3 Μαΐου) ό κ. Σπ. Μελάς, χαρακτηρίζων τήν διανομήν έργων λογοτεχνικών, Ιστορικών, κοινωνιολογικών κλπ. από τας εφημερίδας ως καθαρόν «διωγμόν του βιβλίου», τό όποιον υπάρχει κίνδυνος να έξοντωθη δι' άρκετά έτη, υπενθυμίζει τας έν προκειμένω υποχρέωσεις του κράτους, αλλά συγχρόνως κάμνει τήν παρατήρησιν ότι και οι εκδόται είναι υπεύθυνοι διά τήν άδιαφορίαν τών συγγραφέων, οι όποιοι δέν ένισχυόθησαν από τούς εκδοτικούς οίκους και ήναγκάσθησαν να καταφύγουν εις τας εφημερίδας. Δέν πιστεύομεν ότι αυτός είναι ό μόνος λόγος άπωσθήποτε νομίζομεν ότι οι λογοτέχναι κυρίως συγγραφείς δέν πρέπει πλέον να παρακολουθήσουν άπαθείς τήν εις βάρος τών συμφερόντων των ακολουθουμένην υπό τών εφημερίδων τακτικήν. Αι σχέσεις τών με τούς εκδότας πι-

θανόν να μην ήσαν ποτέ στεναί, άλλ' ό κόσμος που θά δημιουργηθη από τήν σχεδόν δωρεάν διανομήν βιβλίων θα κρατήση, δι' άρκετά τουλάχιστον έτη, τήν εργασία των μακριά από τό μεγάλο κοινόν, τό όποιον θα έχη φαρτωμένες τισ βιβλιοθήκες του με κάθε είδους μεταφράσεις. Άλλωστε, ό κόσμος αυτός είναι περισσότερο επικίνδυνος εις λαούς που δέν έχουν καθωρισμένα αισθητικά κριτήρια, δέχονται σχεδόν άνεξελεγκτως, ότι τους προσφέρεται και δέν αισθάνονται τήν ανάγκην να ζητήσουν τό καλύτερον. Και άκριβώς τόν κόρον αυτόν έχει τήν υποχρέωσιν να προλάβη ή «Εταιρεία Ελλήνων λογοτεχνών» με υποδείξεις, με διαμαρτυρίες, με όσα μέτρα διαθέτει ως οργάνωσις αποτελουμένη από συγγραφείς με κύρος και επίδρασιν.

Εις τήν Ιδίαν εφημερίδα (7 Μαΐου) σημείωμα του κ. Μιχ. Ροδά διά τήν ένδιαφέρουσαν διάλεξιν του συμβούλου της επικρατεας κ. Παναγ. Πουλτσα περί τών μεσαιωνικών μνημείων του Γερακίου της Λακεδαίμονος.

Εις τήν «Εργασία» (τεύχος 29 Άπρ.) ό κ. Άριστος Καμπάνης, γράφων διά τό νέον βιβλίον του κ. Άχ. Τζαρτζάνου περί του γλωσσικού προβλήματος και συμφωνών μαζί του διά τήν διαμόρφωσιν μιας κοινής διηλουμένης, τήν καθιέρωσιν της όποιας έχει υποστηρίξει, ως γνωστόν, με σειράν άρθρων, καταλήγει εις τό συμπέρασμα ότι «δ Ψυχασμός ήταν πλάνη όπως ό Κοντισμός» και ότι «και οι μεταψυχασμοί δέν έχουν ακόμη χειραφετηθη άπ' τόν Ψυχασμό και τή γλωσσολογία του γλυκοδ νερού». Γράφων, επίσης, ό κ. Φώτος Παλιτης εις τήν «Πρωϊαν» (4 και 11 Μαΐου) περί του ίδιου βιβλίου, παρατηρεί ότι ή μικτή που θέλει ό κ. Τζαρτζάνος να επιβάλη δέν προέρχεται από τήν δημοτικήν, άλλ' από τήν καθαρεύουσαν, είναι δηλαδή ή «άσταθέστερη, εκείνη που δέν μπορεί ποτέ από μέσα της να νομοθετη, γιατί μεταβάλλεται άδιάκοπα, ύποχωρώντας προς τή δημοτική», τονίζει ότι «έχουν απόλυτο δικιο εκείνοι που θεσπίζουν ειδικώς για τά σχολεία μία γραμματική περισσότερο σύμφωνη προς τή «μικτή-δημοτική» παρά προς τή «μικτή-καθαρεύουσα», άφου τά παιδιά πρέπει να μάθουν μίαν γλώσσαν που να μην έχη τήν «άνάμνησιν του παρελθόντος» αλλά τήν «προοπτικήν του μέλλοντος» και προβλέπει ότι «κ' ένας μονάχα άνθρωπος να φανη με συναίσθηση του μέτρου και της ζωντανής καλίας, της «μητρικής» δημοτικής γλώσσας, θ' ανατρέψη σά χάρτινο πύργον όλους τούς κανόνες της άγλωσσίας τών «μικτών-καθαρευουσίων».

Εις τόν «Ξεκίνημα» (τεύχος Μαΐου) στίχοι και πεζά παλαιών και νέων λογοτεχνών. Επίσης, από τό τεύχος αυτό άρχίζει ό «Θείος Όνειρος» του κ. Γρ. Ξενοπούλου.

Ελάβομεν, άκόμη, «Παναγιύπτια», «Φωνήν της Κουρούρας», «Νεανικήν Ήχώ», «Χρονογράφων» και «Νέους Καιρούς» Πειραιώς, «Εκκλησίαν», «Φαρμακευτικόν Άγών», «Κερκυραϊκόν Βήμα», «Μπουκέτο», «Εβδομάδα», «Θεατήν», «Οικογένειαν» κλπ.

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ

185 Συνεδρία της Όλομελείας της 10ης Μαΐου 1934. Κατά τούτην έγινόντο αι έξεις επιστημονικαι ανακοινώσεις. Α') Υπό του κ. Έμμ. Έμμανουήλ : Η Φαρμακευτική εις τήν Ζάκυνθον και τήν «Επτάνησον επί Ένετοκρατίας και Άγγλικής προστασίας. Β') Υπό του κ. Β. Κουρεμένου : Περί ένός κορμού αγάλματος. Γ') Υπό του κ. Άν. Όρλάνδου : Ψηφιδωταί παραστάσεις μνηών εκ Τεγέας. Δ') Υπό του κ. Σπυρ. Δαντά : Ανακοινώσεις τών κ. κ. Σπ. Δαντά, Γ. Κοσμετάτου και Άνθ. Κοτσαύτη : Μορφολογικαι μεταβολαι του άμφιβληστροειδους του βατράχου κατά τήν επίδρασιν του ήλιακου φωτός. Ε') Υπό του κ. Χ. Βέη : Ανακοινώσεις του κ. Τ. Χρηστοπούλου : Περί της επίδράσεως τών αλάτων του μαλύβδου επί του ήλικου όξέος.

Γραμματεΰς τών Πρακτικών της Ακαδημίας έξελέγη ό κ. Κ. Δουβουνιώτης αντί του κ. Γ. Οικονόμου εκλεγέντος Γενικού Γραμματέως.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Εις τόν «Ατελιέ» από της 21ης Άπριλίου ή Δ' χιουμοριστική Έκθεσις του Συνδέσμου Σκιτογράφων.

Εις τόν «Ατελιέ» τήν 28ην Άπριλίου συναυλία Ελληνικής μουσικής με έργα τών κ.κ. Πονηρίδη, Πετρίδη, Καλομορη και Ριάδη.

Τήν 2αν Μαΐου εις τήν Άρχαιολογικήν Έταιρείαν ώμίλησε ό κ. Κωστής Κοκκόροβις περί του «Τάφου» του Γλαυμά μετά σχετικήν εισήγησιν του κ. Μ. Μαλακάση. Τήν διάλεξιν συνώδευσε άπαγγελία του κ. Θ. Τράγκα και τών μοθητριών του.

Τήν 3ην Μαΐου εις τόν «Παρνασσόν» διάλεξις της ίδιως Ιωάννας Μπουκουβάλα περί Carl Maria von Weber και εκτέλεσις έργων του υπό της δ. Ίόλης Μπουκουβάλα.

Τήν 9ην Μαΐου εις τήν Άρχαιολογικήν Έταιρείαν ό Κεντρικός Σύλλογος Δωδεκανησιών ώργάνωσε διάλεξιν με όμιλητήν τόν κ. Άναστ. Ν. Φράγκον και θέμα «Ο Δωδεκανήσιος ποιητής Μιχ. Γ. Πετρίδης». Της διαλέξεως προηγήθη εισήγησις του προέδρου του συλλόγου κ. Ι. Ε. Μοσχάνα.

Τήν 10ην Μαΐου εις τήν αΐθουσαν τελετών του Πανεπιστημιου φιλολογικόν μνημόσιον επί τη εκατοντατηρίδι από της γεννήσεως του Δημ. Βερναρδάκη, με όμιλητάς τούς καθηγητάς κ. κ. Παπαμιχαήλ, Κουγέαν και Βέην.

Τήν 12 Μαΐου εις τήν Άρχαιολογικήν Έταιρείαν ό κ. Άριστέιδης Ι. Πρόκος ώμίλησε περί του ποιητοϋ Ι. Ν. Γρυπάρη. Η διάλεξις έδόθη ως δευτέρα φιλολογικήν προεπερις του «Συνδέσμου τών έν Άθήναις Σιγνών».

Τήν 14ην Μαΐου ώμίλησε εις τόν Ιταλικόν Ίνστιτούτον Άνωτέρων Σπουδών ό καθηγητής κ. Φρόνκο Μπρούνο Άβερράντι περί τών «Διασήμεων γυναικών της Άναγεννήσεως».

Η άποθανούσα σύζυγος του Γεωργίου Σουρή διά της διαθήκης της έδωρισε εις τό κράτος τά χειρόγραφα του «Ρωμηού».

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

12 Μαΐου

— κ. Άλέξ. Γιαλ. Ένταύθα. Η ύπόδειξις σας άρθή. Θα ληφθη ύπ' όψιν. — κ. Μαν. Εϋθ. Καβάλλαν. Σχετικώς γράφομεν και εις άλλην σελίδα. Νομίζομεν ότι δέν άφήσαμε άσχαλίστα τά φιλολογικά δημοσιεύματα που εύρήκαμε εις τας εφημερίδας της πόλεως σας. — κ. Ί. Καρκ. Πύργον. Η έπιτροπή εργάζεται και έλπίζομεν ότι γρήγορα θα έχη έτοιμό τά καταστατικόν της εταιρείας. Δέν άπεφασίσθη άκόμη τίποτα περί τών λογοτεχνών που μένου εις τας έπαρχίας, αλλά φανταζόμεθα ότι δέν θα λησμονηθούν. Έκτός πλέον άν κάποιον τοπικούς συλλόγους, οι όποιοι θα μπορούν να εργαζώνται με περισσότεραν έλευθερίαν. — δ. Εϋγ. Δεμ. Τρίγκαλα. Άλλη λύσις δέν ύπάρχει. Περιμένομε. — κ. Άγγ. Καρτ. Πάτρας. Δέν είναι ή πρώτη φορά που τό τονίζομε : όποιοσδήποτε μπορεί να μας στέλλη εργασία του προς κρίσιν. Όροι άποστολής δέν ύπάρχουν. — κ. Κων. Παπαδ. Έδεσσαν. Έστάλη εκ νέου. — κ. Γεώρ. Κόλ. Σπάρτην. Άδύνατον να σας εύχαριστήσωμε. Παραπολις αιτήσεις έχομε από όλας σχεδόν τας έπαρχιακάς βιβλιοθήκας και, φυσικά, δέν είναι δυνατόν να διαθέτωμε τόσα άντίτυπα δωρεάν. — Μαθητ. Βιβλιοθήκην. Χάλκην. Η άνανέωσις έγινε. Δώρον έστάλη. — κ. Α. Δ. Μπλ. Ιωάννινα. ΌΛίγη ύπομονή. Η παραγωγή τών φιλων μας τελευταίως ηύξήθη τόσον πολύ, ώστε είναι αδύνατον να διδωμεν άμέσως τας λεπτομερείς άπαντήσεις που μάς ζητούν. Φαντασθήτε ότι μόνον αυτό τό δεκαπενθήμερον έλάβαμε σαράντα δύο διηγήματα, χωρίς να υπολογίζωμε τά ποιήματα, άν ούκ έστιν αριθμός. — κ. Σπ. Γιάν. Άργαστόλιον. Πολύ καλύτερο, ίδιως τό β' και τό γ' τετραστιχο. Άν και τά άλλα δύο ήσαν έξίσου καλά, θα ειχε τήν θέσιν του εις τήν «Νέαν Έστία». Όπωσδήποτε, μάς κάνει να έλπίζωμε ότι γρήγορα θα μάς στείλετε στίχους πραγματικώς αξιόλογους. Άνάγκη, λοιπόν, να αναθεω-

ρήσετε τὴν ἀπόφασίν σας καὶ νὰ δοκιμάσετε διὰ τρι-
την φοράν... — κ. Μ. Α. Κ. Κεφαλληνίαν. Μετάφρασις
ποῦ ἀσφαλῶς ἔγινε μὲ γούστο καὶ προσοχή. Ὑπάρ-
χουν ὁμῶς δύο-τρεις ἀνωμαλίες ποῦ σταματοῦν·
τὸ «ἀνοιγοκλίει» (β' τετρ. α' στ.), τὸ «κι' ὀλοένα-
ποῦ χαλάει ὀλόκληρον τὸν στίχον, τὸ «κτυπιές» ἀντὶ
«κτύπους». Θὰ θέλαμε νὰ μᾶς ξαναστέλνατε τὴν ἐρ-
γασία σας διωρθωμένη. — κ. Ρ. Μαν. Πειραιᾶ. —
Γιατὶ τόση θλίψις; Δὲν μᾶς φαίνεται εὐκρινής. Ἐ-
ρευνηστε καλύτερα τὸν ἑαυτὸ σας· ἀσφαλῶς θὰ
ἀνακαλύψετε διαθέσεις, σκέψεις, ὄνειρα ποῦ δὲν ὑπο-
πτεύσαθε κἀν. Ὅσο γιὰ τὴν καλύτερη στιχουργική,
τί νὰ σᾶς πᾶμει; Ἡ γνώμη μας εἶναι ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε
νὰ διαβάσετε μόνη μία. Ἡ «Νέα Ἑστία» δίδεται εἰς
τὰ περίπτερα τοῦ Πειραιῶς. Ἄλλ' ἀφοῦ δὲν τὴν βρή-
σατε τακτικά, γιατί δὲν ἐγράφεσθε συνδρομητής;
— κ. Ἀλκ. Γιάν. Θεσ/νικῆν. Καλογραμμένο, ἀλλ' οὐ-
τε διήγημα οὔτε ταξιδιωτικὴ ἐντύπωσις. Ἐκεῖτα, εἶ-
ναι πολὺ φανερὴ ἡ ἐπίδρασις ἀπὸ ἔργα ποῦ ὄφειλον-
ται εἰς τὸν πόθον τῆς ἀποδημίας. Ἐπανέλθετε εἰς
τὴν λυρικὴν διάθεσιν τῶν στίχων σας ποῦ ἐδημοσιεύ-
σαμε. Θὰ σᾶς βοηθήσῃ νὰ δώσατε ἀξιόλογα πράγμα-
τα. — κ. Γ. Ν. Παγκ. Καλλιθέαν. Ἐχετε ἀπολύτως
δίκην. Θὰ κανονισθῇ καὶ τὸ ζήτημα αὐτό. Ἰσως καὶ
ἀπὸ τὸ ἐρχόμενον τεῦχος. — κ. Γ. Κ. Ζωγρ. Θεσ/νί-
κην. Θὰ διαβιβάσωμε τὰς παρατηρήσεις σας. Οἱ
στίχοι μέτριοι. — κ. Μαν. Παρ. Ἐνταῦθα. Αὐτὴ ἡ
«θεῖα στιγμή» ἔχει τραγουδηθῆ παλὺ καλύτερα ἀπὸ
ἀναριθμητοὺς ἄλλους. Τοῦλάχιστον νὰ βρῖσκατε
σ' αὐτὴν κάτι καινούργιο. Ἀποφεύγετε τὰ μεγάλα
λόγια. Κάνουν ἀντιπαθητικὴ καὶ τὴν λυρικώτερη διά-
θεσι. — κ. Γ. Η. Μ. Γύθειον. Πρωτόλειο ποῦ δίνει ἐλπίδες.
Μείνετε στὴν ἀιολότητα ποῦ ὑπάρχει στοὺς στίχους αὐ-
τοῦς. Ἀργότερα θὰ τὴν ἐκτιμᾶτε καλύτερα. . . κ.
Φ. Πασχ. Πύργων. Ἡ «Ἐπιτομή» ἔχει καλοὺς
στίχους, ἀλλὰ στὸ εἶδος αὐτὸ ἔχουν γραφῆ χαριτω-
μένα τραγουδάκια. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μόνο τὸ πρῶτο τε-
τραστιχο λέει κάτι τί. — κ. Σ. Κόκ. Φιλιατρά. Προτι-
μοῦμε τὸ «Tableau». Μὲ μιά μικρὴ διόρθωσιν στὸν α'
στίχο τοῦ β' τετραστιχοῦ (ἐκείνη ἢ «τεχνολάτρα»!)

θὰ μπορούσε νὰ δημοσιευθῇ. — κ. Γλ. Ἀλεξ. Ἀλε-
ξάνδρειαν. Στὴν «Ἑλένη» πολλοὶ οἱ στίχοι ποῦ ἀπο-
τελοῦνται ἀπὸ λέξεις καὶ μόνον ἀπὸ λέξεις. Ἡ
«Βροχή» μετρία ὡς ἀπόδοσις. — κ. Ἰωάν. Βάλ. Βό-
λον. Ἡ παρατήρησις σας θὰ εἴχε τὴν θέσιν τῆς, ἂν
εἰς τὴν στήλην «Περιοδικὰ κ' ἑφημερίδες» ἐσχοι-
άζαμε ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ φιλολογικὰ δημοσιεύματα.
Ἄλλ' οὔτε δυνατόν εἶναι οὔτε καὶ ἀπαραίτητον.
Ἰσως μάλιστα θὰ ἦτο καὶ ἐπιζήμιον. Δὲν εἶσαι πᾶν-
τοτε ἀνεύθυνος, ὅταν παραπέμπῃς εἰς ἄρθρα, σημειώ-
ματα κλπ., ποῦ μόνον ἀπώλειαν χρόνου μποροῦν νὰ
στοιχίσουν εἰς τὸν ἀναγνώστην τῶν. Ὅπως οὔποτε
ἡ στήλη αὐτὴ δὲν ἀγνοεῖ ποτέ ὅ,τι ἔχει κάποιο γενι-
κότερο ἐνδιαφέρον ἢ μίαν γνωστὴν ὑπογραφήν. — κ.
Κλ. Ἄρσ. Ἐνταῦθα. Καὶ στὰ πέντε τραγουδία
ὑπάρχει σκέψις καὶ συγκίνησις, κανένα ὁμῶς δὲν
ἔχει ἄρτιο σύνολο. Στὸ ἕνα ἢ ἀρχὴ εἶναι
καλὴ καὶ τὸ τέλος μέτριο. Σὲ ἄλλο ἕνα
στίχος καταστρέφει ὅ,τι εἶχαν κατορθώσει ἄλλοι
ἑνδεκά ἢ ἄλλοι εἰκοσιτρεῖς. Γενικῶς, δὲν ἐλέγχεται
μὲ αὐστηρότητα τὴν ἐργασία σας καὶ δὲν ἔχετε τὴν
ἀιολίαν τοῦ περιττοῦ. Περιμένονο νεωτέρους στί-
χους σας, ἀλλὰ λιγώτερος καὶ ἄρτιώτερος. — κ.
Κ. Χλωρ. Ἀρεόπολιν. Τίποτα τὸ καινούργιο, τὸ πρω-
τότυπο, τὸ αὐθόρμητο. Γιατὶ δὲν συμπληρώνετε τὴν
μόρφωσίν σας, πρὶν ἀρχίσετε νὰ γράφετε στίχους,
καὶ προπάντων γιατί δὲν προσπαθεῖτε νὰ ἐξακριβώ-
σατε, ὡς ἕνα σημεῖο, φυσικά, τί ὑπάρχει μέσα σας;
Ἐπειτα, δὲν ἐμάθατε ἀκόμη νὰ χρησιμοποιήτε τὸ
τελικὸ νι. Γράφετε «στὸ κῆπο», «τὴ πρώτη», «τὴ
πηγή». Μὰ δὲν ἔχετε αὐτί; — κ. Ντ. Ψυχ. Πάτρας.
Τὸ «Ἀποκριτικὸ γλέντι» ὡς διήγημα μετριώτατο,
ὡς λογογραφικὸ ὕλικὸ ἀσήμαντο. Δὲν μᾶς κάνει
γνωστὰ ἰδιαίτερα ἔθιμα, ἀπλῶς μᾶς δίνει τὴν περι-
γραφήν ἑνὸς γλεντιοῦ ποῦ εἶναι ὁμοῖο μὲ ὅλα τὰ
ἑλληνικὰ γλέντια ποῦ κρατοῦν ὡς τὸ πρῶτ. Προσέχε-
τε τὴν ὀρθογραφίαν σας. Τὰ τελευταῖα χειρόγραφα
σας τὰ ἐκοκκινίσαμε σὲ ἀρκετὰ σημεία: «ἀδιαζαν»,
«ἀρχήσαμε», «ἀνοιγοκλίναμε» κλπ.

Ἡ ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ
ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 46α, ΑΘΗΝΑΙ

Ἐκλογὴ καὶ Ἐπιμελεία ΤΖΟΥΛΙΑΣ ΑΜΠΕΛΑ ΤΕΡΕΝΤΣΙΟ
"Ἡ ΠΟΙΗΣΗ ΜΑΣ ΣΤΑ ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ,"
(Ἀπάνθισμα ποιημάτων δι' ἀπαγγελίαν). — ΤΟΜΟΣ Α'.

Εἰσαγωγικά ἄρθρα καὶ σημειώματα: Κωστή Παλαμά, Ρήγα Γκόλφη,
τέλλου Ἄγρα, Γρηγ. Ξενοπούλου, Σίμου Μενάρδου, Ἀρίστου Καμπάνη.
— Σημειώσεις βιογραφικαὶ καὶ βιβλιογραφικαί.

Ἡ κυρία Τζούλια Ἀμπελᾶ Τερέντσιο, καλλιτέχνις τῆς Ἀπαγ-
γελίας καὶ καθηγήτρια εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ὄρειον κατῶρθωσε νὰ συν-
δυάσῃ, μέσα εἰς τὸ ὥρατο καὶ καλλιτεχνικώτατα τυπωμένο τοῦτο βι-
βλιο, προσόντα πολλὰ καὶ ὄχι εὐκαταφρόνητα. Ἐχρησιμοποίησε
πρῶτα-πρῶτα τὴν ἔμφυτη καλλιτεχνικὴ τῆς ἰδιοφυῖα διαλέγοντας
ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἑλληνικὰ ποιήματα τῆς Ἐκατονταε-
τίας. Ἐχρησιμοποίησε ἔπειτα τὴν διδακτικὴ τῆς πείρα, ὅσην ἀπέκτησε
ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ἀναστροφή μὲ τοὺς κύκλους τῆς ἀπαγγελίας,
καθε κοινωνικῆς τάξεως, ποῦ ἀγαποῦν τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν καὶ
τὴν ἀπαγγέλλουν. Κατῶρθωσε τέλος ὥστε τὸ ὕλικόν αὐτὸ νὰ προ-
σαρμόζεται ἀπὸ κάθε ἄποψη μὲ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, ὥστε τὸ βιβλίον
τῆς νὰ εἰμπορῇ νὰ κυκλοφορήσῃ ἀφοβα εἰς ὅλα τὰ χέρια. Τίποτε τὸ
ἀκαλαίσθητο, τίποτε τὸ σκοτεινόν, τίποτε τὸ τολμηρό, τίποτε τὸ περι-
πλοκόν. Καμμιά ἀνθολογία παρόμοιου εἴδους δὲν ἐξεπλήρωσεν, ἕως
ἔκατο Χρόνια τῆς.

Ὅσο γιὰ τὰ εἰσαγωγικά ἄρθρα, μὲ τὰ ὁποῖα συνοδεύεται τὸ
βιβλίον, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ προσθέσωμε τίποτε. Τὰ ἔγραψαν,
ὅπως βλέπει ὁ ἀναγνώστης, οἱ κορυφαῖοι διανοούμενοι καὶ λογο-
τέχναι τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι ζήτημα ἂν συνεργασία τῶσων προσώ-
πων πρὸς ἕνα σκοπὸν ἐπραγματοποιήθη ποτέ εἰς ἄλλο βιβλίον ὅπως
κατῶρθωσε νὰ πραγματοποιηθῇ κατὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς συλλογῆς
τῆς κ. Τερέντσιο. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ λείψῃ ἀπὸ πούθενά.
Γιὰ τὸν διδάσκαλον εἶναι ἀπαραίτητον ἐφόδιον, σήμερον προπάντων
ποῦ ἡ μελέτη καὶ ἡ σπουδὴ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας γίνεται
ὀλοένα συστηματικώτερα καὶ ἀναγκαιοτέρα. Γιὰ κάθε κύκλον ποῦ
ἀγαπᾷ τὴν ὠραίαν τέχνην τῆς Ἀπαγγελίας, εἶναι ἐπίσης ἐφόδιον
ἀπαραίτητον. Γιὰ κάθε διανοούμενον. Γιὰ κάθε βιβλιόφιλον. Γιὰ
κάθε φιλαναγνώστην. Ἐχει ἐγκριθῆ καὶ ὡς βοήθημα διὰ τὰ
Σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, τὰ Διδασκαλεῖα καὶ τοὺς
Δημοδιδασκάλους.

Τιμᾶται δρ. 75.—

Διὰ τὰς Ἐπαρχίας δρ. 85.—

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ, ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 46α, ΑΘΗΝΑΙ

ΑΧΙΛΛ. ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΥ

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΜΑΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Πῶς ἐμφανίζεται τῶρα καὶ ποῖα εἶναι ἡ ὀρθὴ λύσις του.

Μία πραγματεία σύντομη (ἀπὸ 60 περίπου σελίδες), ἀλλὰ
ἀρκετὰ περιεκτικὴ, τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ διαβάσουν ὅλοι ὅσοι
θέλουν νὰ ἔχουν κάποια σαφῆ καὶ ξεκαθαρισμένη ἰδέα γιὰ τὸ γλωσ-
σικὸ μας ζήτημα. Μὲ τρόπον ἐντελῶς ἐκλαϊκευτικόν καὶ μὲ ἀπλᾶ
παραδείγματα ἐξηγεῖται καὶ ἀποδεικνύεται τί εἶναι μητρικὴ γλῶσσα,
τί λαϊκὴ καὶ δημοτικὴ γλῶσσα, τί κοινὴ ὁμιλουμένη καὶ τί κοινὴ
γραφομένη. Πῶς διαμορφώνεται γενικῶς καὶ πῶς ἔχει διαμορφωθῆ
καὶ σὲ μᾶς ἡ κοινὴ ὁμιλουμένη, καὶ ποῖα ἡ φύσις τῆς κοινῆς γραφο-
μένης καὶ ἡ σχέσις τῆς πρὸς τὴν ὁμιλουμένην. Τί εἶναι οἱ λεγόμενοι
φθογγικοὶ νόμοι καὶ ποῖα ἡ πραγματικὴ τους ἀξία, καὶ τέλος πῶς
ἐμφανίζεται στὴν πράξι ἡ κοινὴ γραφομένη μας γλῶσσα, ποῖα γλωσ-
σικὰ στοιχεῖα κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ δέχεται καὶ νὰ χρησιμοποιῇ,
καὶ ποῖα νὰ ἀποφεύγῃ.

Τιμᾶται δρχ. 25.—

Διὰ τὰς ἐπαρχίας δρχ. 30.—

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐκμάθησως
τῶν ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ λύεται μὲ τὸ

LINGUAPHONE

Ἡ ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΟΥ ΑΝΕΣΤΑΤΟΞΕ ΤΗΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ

BERNARD SHAW

Πλείστα γνωστα προσωπικότητες ἐπικροτοῦν καὶ συνιστοῦν τὴν Μέθοδον LINGUAPHONE ὡς τὴν μόνην δυναμένην νὰ μᾶς μάθῃ νὰ ὁμιλοῦμε καὶ νὰ ἐννοοῦμε τοὺς ξένους ὅταν μᾶς ὁμιλοῦν.

Μεταξὺ αὐτῶν ὁ Μπέρναρ Σὼ εἰδειξε τὸν ἐνθουσιασμό του διὰ τὴν Μέθοδον γράφων διάλεξιν ὑπὸ τὸν τίτλον SPOKEN ENGLISH AND WRITTEN ENGLISH τὴν ὅποιαν ὁμιλοῦσε ὁ ἴδιος ἐπὶ δίσκων.

πῆ καὶ θὰ σᾶς ἐπαναλάβῃ κάθε λέξιν, κάθε φράσιν τοῦ μαθήματος, ὅσες φορές θελήσετε, μέχρις ὅτου σᾶς ἐντυπωθοῦν καὶ μπορέσετε νὰ τὰς ἐπαναλάβετε χωρὶς καμμίαν δυσκολίαν μὲ τὴν αὐτὴν προφορὰν.

Πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι ἡ Μέθοδος δὲν ἀρκεῖται νὰ σᾶς μάθῃ μόνον λέξεις καὶ φράσεις τῆς ξένης γλώσσης, ἀλλὰ μὲ τὴν σειράν τῶν μεθοδικῶν μαθημάτων ποὺ χρησιμοποιεῖ σᾶς κάνει νὰ ἀποκτήσετε εὐρύτατον λεξιλόγιον τῆς γλώσσης, ὡς νὰ εἴχατε μείνει ἐπὶ ἔτη εἰς τὴν χώραν ὅπου αὐτὴ ὁμιλεῖται.

Ἡ Μέθοδος Linguaphone χρησιμοποιεῖται ἤδη ἐπίσημος εἰς τὰ πλείστα τῶν Πανεπιστημίων, Γυμνασίων καὶ ἄλλων ἐν γένει σχολῶν ὅλου τοῦ κόσμου. Ὑπάρχει εἰς ὅλας τὰς γνωστὰς ζώσας γλώσσας μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ: Ἀγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ἰσπανικά, Ρωσικά, Ἑσπεράντο κλπ.

Εἰς τὸ LINGUAPHONE, Ὁδὸς Σταδίου 48α, μπορεῖτε ν' ἀκούσετε οἰανδήποτε γλώσσαν καὶ νὰ λάβετε κάθε συμπληρωματικὴν πληροφορίαν σχετικὴν μὲ τὴν Μέθοδον. Οἱ ἐν ταῖς Ἑπαρχίαις δύνανται νὰ ζητήσουν τὸ λεπτομερὲς ἀναλυτικὸν ἔντυπον τῆς Μεθόδου Linguaphone.

Ἡ μέθοδος Linguaphone εἶναι συνδυασμὸς δίσκων γραμμοφώνου καὶ βιβλίων. Τὰ μαθήματα ἐγράφησαν καὶ ἀπηγγέλησαν ἐπὶ τῶν δίσκων ὑπὸ ἐιδικῶν καθηγητῶν Πανεπιστημίων, ἐκλεγέντων τόσον διὰ τὴν προφορὰν τῶν ὅσων καὶ διὰ τὴν φωνογένειαν αὐτῶν.

Ἐπὶ πλέον ἡ ἐξαιρετικὴ προσπάθεια ἡ ὁποία ἐδόθη διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν δίσκων, παρέχει τὴν ἐντύπωσιν φωνῆς φυσικῆς καθ' ὅλοκληρίαν ὁμοίας πρὸς τὴν πραγματικὴν.

Τὸ κείμενον τῶν ὑπὸ τῶν δίσκων ἀπαγγελλομένων μαθημάτων ἀναγράφεται ἐπὶ βιβλίου, ὥστε καθ' ὅν χρόνον ἀκούει κανεὶς τὸν δίσκον, παρακολουθεῖ συγχρόνως τὰς ἀπαγγελομένας λέξεις εἰς τὸ βιβλίον.

Ἡ ἀποτελεσματικότης τοιαύτης μεθόδου δύναται εὐκόλως νὰ νοηθῇ.

Ἡ ἐκμάθησις γίνεται ἀπλοῦστατα:

Κάθεσθε ἀναπνευτικά στήν πολυθρόνα σας καὶ ἀκούτε.

Ὁ δίσκος εἶναι ὁ ἀκούρατος καθηγητῆς πάντοτε εἰς τὴν διάθεσιν σας. Θὰ σᾶς